

MAANPUOLUSTUSKORKEAKOULU

**ASEELLINEN VOIMA YHDYSVALTOJEN STRATEGISENA INSTRUMENTTINA
2000-LUVULLA**

Pro gradu -tutkimus

Yliluutnantti

Eero Koljonen

Maisterikurssi 4

Maasotalinja

Huhtikuu 2015

Kurssi	Linja
Sotatieteiden maisterikurssi 4	Maasotalinja
Tekijä	
Yliluutnantti Eero Koljonen	
Opinnäytetyön nimi	
ASEELLINEN VOIMA YHDYSVALTOJEN STRATEGISENA INSTRUMENTTINA 2000-LUVULLA	
Oppiaine, johon työ liittyy	Säilytyspaikka
Strategia	Maanpuolustuskorkeakoulun Kurssikirjasto
Aika	Tekstisivuja 86 Liitesivuja 0
Huhtikuu 2015	
<p>TIIVISTELMÄ</p> <p>Tutkimuksen kohteena on Yhdysvaltojen aseellinen voimankäyttö 2000-luvulla. Tavoitteena on ymmärtää miten Yhdysvaltojen aseellisen voimankäytön merkitys kansallisten etujen tavoittelussa on muuttunut George W. Bushin ja Barack Obaman presidenttikausien aikana. Muutos liittyy myös laajempaan sodankuvan muutokseen länsimaissa kylmän sodan jälkeisellä ajanjaksolla.</p> <p>Tutkimuksen teoreettinen viitekehys rakentuu modernin konstruktivismin ja tieteellisen realismin varaan. Analyysissa tarkastellaan sekä Yhdysvaltojen aseellisen voimankäytön tilanteita ja tapoja että virallisia puheita ja lausuntoja, joissa Yhdysvallat on toimiaan perustellut. Teoreettisen viitekehysten mukaisesti Yhdysvaltojen presidenttien puheiden katsotaan liittyvän yhdysvaltalaisiin käsityksiin aseellisesta voimankäytöstä ja samalla yhdessä aseellisen voimankäytön kanssa muokkaavan edelleen näitä käsityksiä. Ajallisesti tutkimus rajattiin presidenttien George W. Bush ja Barack Obama hallintokausille aikavälille 20.01.2001–4.3.2014. Aseelliseen voimaan ja sen käyttöön liittyviä käsityksiä etsittiin presidenttien puheista ja empiirisen analyysin kohteiksi valittiin tilanteet, joissa Yhdysvallat oli käyttänyt aseellista voimaa tai aseellisen voiman käyttämättä jättäminen oli aiheuttanut keskustelua.</p> <p>Aseellisen voimankäytön merkityksen muuttuminen kansallisten intressien tavoittelussa ilmenee tarkastelulla ajanjaksolla monella tavalla. Tarkastelujakson alussa Yhdysvalloilla oli yleisen, 1990-luvun kuluessa vakiintuneen käsityksen mukaan ennen kaikkea teknologisen etumatkansa vuoksi maailman tehokkaimmat asevoimat, mutta käsitykset sodasta eivät muodostaneet koherenttia kokonaisuutta. Vuoden 2001 jälkeen terrorisminvastaisesta sodasta muodostui tärkein Yhdysvaltojen johtaja-asemaa ja aseellisen voiman käyttöä kansainvälisessä järjestelmässä selittävä viitekehys. Sotilaalliset takaiskut ja liittolaisten painostaminen kuitenkin kuluttivat voimavaroja ja heikensivät sodan oikeutusta kansainvälisessä järjestelmän piirissä.</p> <p>Obama pyrki esiintymään vaihtoehtona Bushin politiikalle erityisesti suhtautumisellaan aseellisen voiman käyttöön ja terrorismin muodostamaan uhkaan. Yhdysvaltojen toiminta perustuu kansainväliseen turvallisuusyhteistyöhön ja kynnys aseellisen voiman käyttöön on kasvanut. Vaikka konkreettinen voimankäyttö on vähentynyt Obaman kausilla, monet sotaan ja aseelliseen voimaan liittyvät käsitykset ovat kuitenkin pysyneet miltei muuttumattomina verrattuna Bushin kausiin. Yhdysvaltojen tapa käyttää voimaa Obaman kausilla osoittaa että käsitykset aseellisesta voimasta perustuvat edelleen vahvasti teknologian tuottamaan suorituskykyyn. Mikäli Yhdysvallat käyttää aseellista voimaansa lähitulevaisuudessa, perustuvat toimintaa ohjaavat periaatteet yhteistyöhön alueellisten toimijoiden kanssa ja teknologiakeskeiseen sodankäyntiin.</p>	
Avainsanat	
Yhdysvallat, sodan kuva, sotilasstrategia, terrorismi, interventio, sosiaalinen konstruktivismi	

1.	JOHDANTO	1
1.1.	Aikaisempi tutkimus.....	3
1.2.	Tutkimusongelma	3
1.3.	Tutkimuksen metateoreettiset perusteet	5
2.	TEORIA JA METODI	8
2.1.	Konstruktivismi	8
2.2.	Tutkimuksen teoreettinen viitekehys.....	11
2.3.	Yhdysvallat kansainvälisessä järjestelmässä.....	15
2.4.	Metodologia ja metodit	19
2.5.	Lähdeaineisto ja rajaukset	21
2.6.	Tutkimuskysymykset.....	23
2.7.	Sodan kuva	23
3.	KYLMÄSTÄ SODASTA 2000-LUVULLE	30
3.1.	Kylmän sodan perintö	30
3.2.	Sodan kuvan muutos Yhdysvalloissa 1990-luvulla.....	32
3.3.	Yhdysvaltojen sodan kuvaan vaikuttavat diskurssit 2000-luvulla	36
3.4.	Diskurssien suhde sodan kuvaan	44
4.	YHDYSVALLAT JA ASEELLINEN VOIMANKÄYTTÖ GEORGE W. BUSHIN HALLINTOKAUSILLA 2001–2009.....	46
4.1.	Terrorisminvastainen sota käynnistyy	47
4.2.	Terrorisminvastainen sota laajenee Irakiin.....	50
4.3.	Vaikeat vakauttamistoimet rapauttavat sodan legitimitettä.....	53
4.4.	Terrorisminvastainen sota yritetään pelastaa.....	57
5.	YHDYSVALLAT JA ASEELLINEN VOIMANKÄYTTÖ BARACK OBAMAN HALLINTOKAUSILLA 2009–2014.....	60
5.1.	Obaman politiikka Bushin politiikan antiteesinä	60
5.2.	Libyan sota	63
5.3.	Paine puuttua Syyrian konfliktiin.....	66
5.4.	Lennot, erikoisjoukot ja terrorismi Obaman ulkopolitiikassa.....	69
6.	JOHTOPÄÄTÖKSET	73
6.1.	Yhdysvaltojen aseellisen voiman käyttö tulevaisuudessa?	81
7.	POHDINTA JA KRITIIKKI.....	84
	LÄHDELUETTELO	87
	Ensisijainen lähdeaineisto	87
	Tutkimuskirjallisuus	91
	Muut lähteet.....	98

ASEELLINEN VOIMA YHDYSVALTOJEN STRATEGISENA INSTRUMENTTINA 2000-LUVULLA

1. JOHDANTO

Tutkimuksen kohteena on Yhdysvaltojen aseellinen voimankäyttö 2000-luvulla. Pitkästä tarkastelujaksosta huolimatta tutkimuksen tarkoitus ei ole vain kuvailla mennyttä, vaan ymmärtää miten Yhdysvaltojen aseellisen voimankäytön merkitys kansallisten etujen tavoittelussa on muuttunut. Tutkimus on ajankohtainen, sillä vuoden 2014 aikana sota Ukrainassa ja islamistisen liikehdinnän kiihdyttämä kaaos Lähi-idässä ovat herättäneet monia kysymyksiä sodan kuvan ja turvallisuuspolitiikan tulevaisuudesta. Yhdysvaltojen puuttuminen etenkin Euroopan ja Lähi-idän alueella syntyviin kriiseihin on otettu itsestäänselvyytinä, mutta viime aikoina Yhdysvallat on ollut toimitissaan pidättyväinen.

Neuvostoliiton hajoamisen ja kylmän sodan päättymisen myötä uskottiin yleisesti sotilaallisen suorituskyvyn menettävän merkitystään kansainvälisissä suhteissa. Neuvostoliiton aiheuttaman selkeän uhkan poistuttua ei-sotilaalliset tekijät nostivat merkitystään uhkakuvastossa. Kylmästä sodasta voittajana selvinnyt, maailman ainoa supervaltta Yhdysvallat kävi kuitenkin 1990-luvulla useita voitokkaita sotia, muun muassa Irakia ja Serbiaa vastaan. Selkeisiin – pääasiassa sotilaallisiin – uhkiin varautumisesta siirryttiin kohti riskien minimoimista. Riskien nähtiin sikiävän niin sanottujen hajoavien valtioiden epävakaissa oloissa ja aseellinen voimankäyttö nähtiin yhdeksi työkaluksi näiden riskien hallitsemisessa.¹ Yhdysvaltojen toiminta 1990-luvulla on osa laajempaa länsimaista ilmiötä, jossa sotilaallisen voimankäytön kynnys on alentunut ja tarve sekä halu sotilaallisen voiman käyttöön ovat kasvaneet, vaikka sotia käydään yleisesti maailmassa vähemmän kuin kenties koskaan aiemmin.²

¹ Raitasalo & Sipilä 2013, s. 248

² Kerttunen 2013, s. 52

Yhdysvallat käytti 1990-luvulla sotilaallista voimaansa kylmän sodan aikakauteen verrattuna huomattavan avoimesti ja aktiivisesti. Islamistisen terroristiverkosto Al-Qaidan 11.9.2001 suorittamat iskut New Yorkiin ja Washingtoniin asettivat Yhdysvallat kuitenkin aivan uudentilanteen eteen. Tuhoisien iskujen takana oli ei-valtiollinen järjestö, jolla oli toimintaa usean valtion alueella. Edellisenä vuonna virkaan astuneen presidentti George W. Bushin johtama Yhdysvallat ryhtyi selvittämään uutta turvallisuushkaa ensisijaisesti aseellisin keinoin julistamalla ”maailmanlaajuisen sodan terrorismia vastaan”.³ Kansainvälinen tuki Yhdysvalloille ja kansalaisten tyytyväisyys presidentti Bushiin kuitenkin laskivat Afganistanin ja Irakin operaatioiden pitkittyessä.⁴

Odotukset George W. Bushin seuraajaa, vuoden 2009 tammikuussa virkaan astunutta presidentti Barack Obamaa kohtaan olivat kansainvälisesti korkealla. Hän ilmoitti pian virkaan astumisensa jälkeen Yhdysvaltojen vetävän joukkonsa pois Irakista ja Afganistanista.⁵ Obamalle myönnettiin Nobelin rauhanpalkinto lokakuussa 2009, vain alle vuosi hänen virkaanastumisensa jälkeen. Valintaperusteissa korostettiin hänen toimintaansa maailmanrauhan puolesta ja sitä, miten monenkeskinen diplomatia on palauttanut asemansa ensisijaisena instrumenttina vaikeissakin konfliktitilanteissa.⁶ Sittemmin Obaman hallintoa on kritisoitu voimapolitiisesta minimalismista ja haluttomuudesta puuttua epävakauten voimatoimin etenkin Lähi-Idässä, samalla kun Yhdysvallat käyttää aktiivisesti matalan profiilin aseellisia suorituskykyjä – erityisesti miehittämättömiä lennokkeja – islamilaisia terroristijärjestöjä vastaan.⁷

Yhdysvaltojen sotilaallinen painotus ulkopolitiikassa kylmän sodan jälkeen sai huippunsa George W. Bushin kaudella ja hiipui taustalle Barack Obaman astuttua virkaan. Kehitys on mielenkiintoinen, sillä perinteisestä suurvaltojen välisiin suhteisiin keskittyvästä ja materiaalisia seikkoja painottavasta näkökulmasta Yhdysvallat teki politiikassaan jyrkän käännöksen, vaikka sen sotilaalliset voimavarat ovat edelleen ylivoimaiset, eikä mikään toinen suurvalta puuttunut sen toimintaan voimatoimilla uhkaamalla. Tämä tutkimus pyrkii ymmärtämään tilanteeseen johtanutta kehitystä.

³ Bush 2001

⁴ Yhdysvaltojen kansalaisten tyytyväisyys presidentti George W. Bushin toimintaan oli kyselytutkimuksen mukaan tippunut syyskuun 2001 huippulukemasta 90 prosentista noin 30 prosenttiin Bushin virkakauden päättyessä. Ks. Gallup 2009

⁵ Obama 2009c ja Obama 2009e

⁶ Nobel 2009

⁷ Ks. esimerkiksi Beinart 2014

1.1. Aikaisempi tutkimus

Yhdysvaltojen strategiaa ja ulkopolitiikkaa koskevaa tutkimusta on erittäin runsaasti saatavilla. Tässä työssä aihetta lähestytään kuitenkin sosiaalisen konstruktivismiin ohjaaman metodologian avulla. Tämä lähestymistapa poikkeaa yhdysvaltalaisesta valtavirrasta.⁸

Suomessa everstiluutnantti, VTT, Jyri Raitasalo on tutkinut sotaan ja sotilaalliseen voimaan liittyvien käsitysten rakentumista länsimaissa kylmän sodan jälkeisellä aikakaudella. Hän on vuonna 2005 julkaistussa väitöstutkimuksessaan *Constructing war and military power after the cold war* tarkastellut nimenomaan Yhdysvaltojen roolia merkitysten rakentumisessa. Tässä työssä on tukeuduttu vahvasti kyseiseen tutkimukseen etenkin metodologian osalta.

Keskeisiä turvallisuuden käsitteen tulkinnanvaraisuuteen ja sotilaallisen voiman käyttöön perehtyneitä tutkijoita ovat myös englantilainen Barry Buzan ja tanskalainen Ole Wæver. Heidän yhdessä Jaap de Wilden kanssa kirjoittamansa *Security: A New Framework for Analysis* (1998) on keskeinen turvallisuuden merkitystä käsittelevä teos, jota tässäkin tutkimuksessa on hyödynnetty. Buzan on myös käsitellyt Yhdysvaltojen terrorisminvastaista sotaa *International Affairs*-lehdessä vuonna 2006 julkaisemassaan artikkelissa ”Will the ’global war on terrorism’ be the new Cold War?”

1.2. Tutkimusongelma

Tarkasteluajanjakso alkaa George W. Bushin virkaanastumisesta vuonna 2001. Hänen ensimmäisen virkakautensa alussa tapahtuneet terrori-iskut New Yorkiin ja Washingtoniin käynnistivät aktiivisen aseellisen voimankäytön ajanjakson Yhdysvaltojen ulkopolitiikassa. Aseellisen voiman käytöllä tarkoitetaan tässä yhteydessä sotatoimia, joissa Yhdysvallat valtiotoimijana käyttää asevoimiaan valtiojohdon määrittelemää toimijaa tai toimijoita vastaan. Tutkimuksessa tarkastellaan aseellista voimaa Yhdysvaltojen strategisena instrumenttina, mikä sisältää oletettaman aseellisesta voimasta keinona saavuttaa valtiollisia päämääriä. Tutkimuksen otsikko sisältää ajatuksen poliittisesti määritellystä hyödyistä tai tavoitteesta, jonka saavuttamiseksi valtiolla on käytettävissään yhtenä työkalunaan asevoimansa.

⁸ Yhdysvaltalaisessa aihepiiriä koskevassa laadullisessa tutkimuksessa epistemologisella näkökulmalla on ohjaava vaikutus. Se tarkoittaa, että metodologisten perustojen tunteminen katsotaan yksittäisen tutkijan näkökulmasta toissijaiseksi. Maailma otetaan annettuna, sellaisena kuin se on. Ks. Tuomi & Sarajärvi 2013, s. 43–44

Tutkimukseni keskipisteenä on tämä työkalu ja sen rooli Yhdysvaltojen poliittisten päämäärien tavoittelussa. Tämä painotus sijoittaa tutkimukseni strategian ja kansainvälisten suhteiden tutkimusalan kentällä sotilasstrategian alueelle. Sotilasstrategian ja strategian käsitteet ovat epäselviä ja tulkinnanvaraisia. Yksinkertaisimmillaan sotilasstrategia käsittelee sodan voittamista ja laajennettuna sillä tarkoitetaan ajatusta sotilaallisen voiman kehittämisestä ja käyttöperiaatteista saavuttamaan asetetut poliittiset tavoitteet.⁹ Toisaalta, strategian ja sotilasstrategian termejä käytetään usein myös toistensa sekä kattavampien suunnitelmien synonyymeinä. Strategiaksi nimittämisellä korostetaan myös asiasisällön tärkeyttä.¹⁰ Sotilasstrategia on kuitenkin joissain tapauksissa haluttu nimenomaan erottaa omaksi alalajikseen, joka on kansalliselle suurstrategialle alisteinen. Esimerkiksi brittiläinen sotateoreetikko Basil Liddel Hart määritteli eron siten, että suurstrategian (*Grand Strategy*) tuli koordinoida ja ohjata kansakunnan tai valtioiden välisen ryhmittymän kaikkien voimavarojen käyttämistä sodan poliittisten tavoitteiden saavuttamisessa, kun taas sotilasstrategia rajoittui käsittämään sotatoimien suunnittelun, valmistelun ja resurssien hankkimista ja kohdentamista.¹¹

Sotilasstrategia ja sen tutkimuskohteet voidaan määritellä kahdella tapaa¹²:

- a) *Sotilasstrategia on yhtenäinen ajatusrakennelma, joka esittää voimassaolevat uskomukset sotilaallisen voiman optimaalisesta käyttämisestä asetettujen päämäärien saavuttamiseksi, jolloin tutkitaan teoreettisia uskomuksia sotilaallisen voiman optimaalisesta käytöstä*
- b) *Sotilasstrategia on hallinnollinen prosessi, missä poliittiset päätökset ja voimassaolevat uskomukset sotilaallisen voiman käytöstä muunnetaan sotilaallisiksi tavoitteiksi ja toimiksi, jolloin tutkitaan käytännöllisiä prosesseja, joissa sotilaallisen voiman käytöstä päätetään tai sitä käytetään.*

Sodilla ja taisteluilla on ollut historiallisesti välineellinen tarkoitus hyötyjen saavuttamiseksi ja sotilasstrategia noudattaa siten jo määritelmällisesti sotilaallisen suorituskyvyn optimoinnin ja sotilasorganisaation muun tarkoituksenmukaisuuden ehtoja. Sotilasstrategian logiikan mukaan syötteillä ja tulosvaikutuksilla on keskinäinen lineaarinen vastavuus. Samoin syötteiden, toimien ja tulosten valinnan ja käytön oletetaan toimivan rationaalisesti. Perinteisen sotilas-

⁹ Kerttunen 2010, s. 1

¹⁰ Kerttunen 2013, s. 41

¹¹ Liddell Hart 1967, s. 322

¹² Kerttunen 2010, s. 63 ja Kerttunen 2013, s. 41–43

strategian erityisenä heikkoutena on pidetty uskoa sotilaallisin keinoin saavutettujen tulostavoitteiden ja poliittisten tavoitteiden väliseen korrespondenssiin. Kritiikin mukaan malli on ensinnäkin karkea yksinkertaistus, joka ei huomioi kaikkia prosessiin vaikuttavia tekijöitä, ja toiseksi, se perustuu oletukseen, jonka mukaan poliittiset ja sotilaalliset tulostavoitteet sekä toiminta osataan valita ja suunnitella oikein.¹³

Edellä esitetyissä sotilasstrategian määritelmässä olevat viittaukset voimassaoloon ja uskemukseen nostavat esille sotilasstrategian poliittisen, ajallisen sekä paikallisen luonteen. Koska tässä tutkimuksessa otetaan lisäksi huomioon edellä esitetty sotilasstrategian lineaaristen mallien ja optimointiin tähtäävien teorioiden kritiikki, tarkastellaan Yhdysvaltojen aseellista voimankäyttöä nimenomaan osana poliittista ja historiallista kehityskulkua. Tutkimuksen lopputuloksena ei siten ole teoria siitä, miten Yhdysvaltojen esimerkin valossa asevoimia tulisi tai ei tulisi käyttää. Sen sijaan tarkastelemalla Yhdysvaltojen aseellisen voiman käytön tilanteita ja tapoja, sekä puheita, joilla Yhdysvallat toimiaan on perustellut, voidaan paremmin ymmärtää aseellisen voiman käytön kynnyksen madaltumiseen tai korottumiseen johtavaa prosessia.

Tutkimuksen pääongelma on: *miten Yhdysvaltojen aseellisen voimankäytön merkitys kansallisten etujen tavoittelussa on muuttunut 2000-luvulla?* Ongelmanasettelussa esiintyvä sana *merkitys* on perinteisesti ymmärretty hyödyn maksimointiin tähtäävän rationaalisen optimoinnin tuloksena syntyneenä tietoisena valintana – voimankäytön asemana suurstrategiassa. Tässä tutkimuksessa aseellinen voimankäyttö nähdään kuitenkin enemmän aikaan, paikkaan ja tekijöihin sidottuna sosiaalisen vuorovaikutuksen tuloksena.

1.3. Tutkimuksen metateoreettiset perusteet

Strategia on tutkimusala, jonka erityispiirteet muodostuvat kohteen lisäksi tietyistä ontologisista ja epistemologisista perusoletuksista. Nämä ovat tieteenfilosofisia valintoja, tiedon ja todellisuuden luonnetta koskevia maailmankatsomuksia sekä ajattelutapoja, joihin pohjautuvat tutkimuksen muut menetelmälliset valinnat.¹⁴ Suomalaisissa tutkimuksissa turvallisuutta ja turvallisuuspolitiikkaa koskeva tieteenfilosofinen keskustelu on ollut vähäistä, vaikka tutkimuksen metateoreettisilla eli tieteenfilosofisilla lähtökohdilla on olennainen merkitys todellisuuden ymmärtämisen ja tiedon luonteen määrittämisen kannalta. Tutkimukset ovat pohjau-

¹³ Kerttunen 2013, s. 42–47

¹⁴ Kerttunen 2013, s. 47

tuneet perinteisesti positivistisiin¹⁵ tieteenoletuksiin, mutta nämä oletukset ovat ilmenneet tutkimuksissa usein pelkästään implisiittisesti. Kansainvälisten suhteiden tutkimusalan sisällä 1980-luvulla alkanut niin sanottu neljäs keskustelu koskee juuri teorioita ohjaavien tieteenfilosofisten näkemysten määrittelyä ja jälkipositivistiset näkökulmat ovat haastaneet positivistisen ajattelutavan. Jälkipositivismin haasteessa on kyse erityisesti epistemologisista lähtökohdista ja tavasta ymmärtää todellisuus moniselitteisenä, arvosidonnaisena ja sosiaalisessa vuorovaikutuksessa muokkautuvana.¹⁶ Jälkipositivistien esittämän kritiikin myötä tuli tunnetuksi Robert Cox'n tekemä jako ongelmanratkaisuteorioihin ja kriittisiin teorioihin. Ongelmanratkaisuteoria ratkaisee omista lähtökohdistaan määrittelemiään ongelmia kun taas kriittisten teorioiden näkökulmasta tehty tutkimus kiinnittää huomionsa taustalla vaikuttaviin eksplisiittisiin ja implisiittisiin olettamuksiin.¹⁷ Samalla teorioiden taustalla nähdään aina arvoja ja olettamuksia, jotka palvelevat jonkin tahon etuja.¹⁸

Jaossa ongelmanratkaisuteorioihin ja kriittisiin teorioihin on pohjimmiltaan kyse tutkimuksen tiedonintressistä. Kriittisten teorioiden pyrkimys taustaolettamusten paljastamiseen edustaa *emansipatorista* eli vapauttavaa tiedonintressiä. Jürgen Habermas on jakanut tieteen tehtävät ja tiedonintressit tekniseen, praktiseen ja emansipatoriseen tiedonintressiin. Edellä mainittu emansipatorinen tiedonintressi pyrkii vapauttamaan ihmiset ”vallan kahleista”. Ongelmanratkaisuteorian tiedonintressi on tekninen, eli se pyrkii tutkimuskohdettaan selittämällä löytämään ratkaisun asettamaansa ongelmaan.¹⁹ Tämä tutkimus nojaa tieteelliseen realismiin, jonka mukaan on olemassa ihmismielestä riippumaton todellisuus, josta on mahdollista saavuttaa tietoa, vaikka se tapahtuukin erehdysten kautta ja vähitellen.²⁰ Tämän todellisuuden merkitys rakentuu kuitenkin subjektiivisten kokemusten ja sosiaalisen toiminnan kautta. Lähestymistavan ontologinen perusta on siten käsityksessä, jonka mukaan materiaaliset tekijät saavat merkityksensä sosiaalisissa prosesseissa. Tarkasteltaessa Yhdysvaltojen aseellista voimankäyttöä materiaallinen perusta – asevoima – on keskeisessä roolissa, mutta vasta sille annettujen merkitysten tutkiminen auttaa meitä ymmärtämään asevoimien käyttöön vaikuttavaa prosessia. Habermasin tiedonintressiteorian mukaisesti tämän tutkimuksen tiedonintressiä voi siten luonnehtia *hermeneuttiseksi* tai *praktiseksi* tiedonintressiksi, joka liittyy kulttuuri-ilmiöiden

¹⁵ Erään määrittelyn mukaan positivismi on näkökulma, joka uskoo kaiken tieteen ykseyteen, erottaa tiukasti faktat ja arvot toisistaan, uskoo vahvasti säännönmukaisuuksien olemassaoloon niin sosiaalisessa kuin luonnollisessakin maailmassa sekä luottaa vankasti empiriaan perustuvaan todeksi tai vääräksi osoittamiseen *oikean* tutkimuksen mittarina. Ks. Adler 2002, s. 95–119

¹⁶ Limnell 2009, s. 21

¹⁷ Raitasalo 2005, s. 52, Koivula 2013, s. 107–108.

¹⁸ Tunnettu Robert Cox'n toteamus on ”*theory is always for somebody and for some purpose*”. Ks. Cox 1981, s.128

¹⁹ Vuori 2008, s. 5–8

²⁰ Niiniluoto 2002, s. 230

merkitysten ymmärtämiseen ja ihmisten itseymmärryksen lisäämiseen kommunikaation kautta.²¹ Ymmärtävästä näkökulmasta tarkasteltuna maailma on tulkinnoista ja tarkoituksista koostuva kokonaisuus, josta ei ole mahdollista saada tietoa objektiivisesti, koska toimintaa ei voi ymmärtää muuten kuin toimijan näkökulmasta. Tutkija on vuorovaikutuksessa tutkimuskohteensa kanssa ja hän pyrkii ymmärrykseen siitä, miten merkitykset rakentuvat.²²

Tämän tutkimuksen epistemologisen perustan muodostaa käsitys tiedon sosiaalisesta rakentumisesta toimijoiden välisessä, *intersubjektiivisessä* prosessissa. Aseellisen voiman käyttäminen tai käyttämättä jättäminen perustuu siten tietyn toimijajoukon jakamaan yhteiseen ymmärrykseen uhkasta tai intressistä, johon aseellisella voimalla koetaan voitavan vaikuttaa. Yhteinen ymmärrys voidaan käsittää sosiaalisen vuorovaikutuksen kautta rakentuneena tietoisuutena.²³ Tulkinnat ympäröivästä todellisuudesta ovat toimijoiden tietyssä kontekstissa yhdessä tuottamia ja sopimia tulkintoja. Tieteellisen realismin mukaisesti objektiivisuuteen pyritään, vaikka siihen ei koskaan absoluuttisesti päästäkään. Tieteellisyyden kriteerit liittyvät ennen kaikkea tapaan, jolla tieteellistä tietoa tavoitellaan, muodostetaan ja perustellaan.²⁴ Tulkinnallinen pätevyys riippuu siten perusteluiden johdonmukaisuudesta ja loogisuudesta tutkimuksen teoreettista taustaa vasten.²⁵

²¹ Niiniluoto 2002, s. 71

²² Limnell 2009, s. 25

²³ Limnell 2009, s. 25

²⁴ Niiniluoto 2002, s. 81

²⁵ Bhaskar 1998, s. 236

2. TEORIA JA METODI

2.1. Konstruktivismi

Kansainvälisten suhteiden konstruktivistisen tutkimussuuntauksen synty ajoittuu kylmän sodan päättymiseen ja silloisen kaksinapaisen järjestelmän murenemiseen. Konstruktivismi pohjautuu kylmän sodan aikana vallinneen *realistisen*²⁶ tutkimusorientaation ontologiseen ja epistemologiseen kritiikkiin.²⁷ Toisin kuin realismi, konstruktivismi ei ole kansainvälisen politiikan teoria sinänsä. Lisäksi sen sisällä on useita erilaisia keskenään ristiriitaisia suuntauksia, joten yhtenäisestä kansainvälisen politiikan tutkimuksen konstruktivistisesta teoriasta ei voida puhua.²⁸ Konstruktivismia voi kuvailla *kolmikerroksiseksi ymmärrykseksi sosiaalisesta todellisuudesta, yhteiskuntatieteistä, sekä niiden keskinäisistä toisiaan konstituivista vaikutuksista*.²⁹ Ensinnäkin konstruktivismi on metafyyminen kanta todellisuuteen, toiseksi se on näkemys yhteiskunnallisen todellisuuden rakentumisperiaatteista ja pohjautuen näihin kahteen edelliseen, se on kansainvälisen politiikan tutkimuksen empiirinen ja teoreettinen näkökulma.³⁰

Konstruktivismiin eri suuntauksilla on muutamia yhteisiä piirteitä. Ensinnäkin kaikille konstruktivismiin haaroille on yhteistä ontologia, joka näkee sosiaalisen maailman intersubjektivisina ja kollektiivisesti tuotettuina merkityksellisinä rakenteina ja prosesseina.³¹ Käsitteillä (*ideas*) katsotaan olevan merkittävä rooli sosiaalisen elämän rakentumisessa, mutta jotta käsi-

²⁶ Realismi ei ole teoria vaan teoriakoulukunta, jossa on useita eri suuntauksia. Realistisissa teorioissa voidaan kuitenkin havaita joitain perustavaa laatua olevia yhteisiä ennakko-olettamuksia. Realistisen näkemyksen mukaan kansainvälisen politiikan tutkimuskohde on valtioiden käyttäytyminen. Valtiot tavoittelevat valtaa ja turvallisuutta kansallisena etunaan turvatakseen olemassaolonsa anarkkisessa maailmassa. Ks. Sipilä & Koivula 2013 s. 23. Valtioiden vallan perustana nähdään pääasiassa materiaaliset tekijät, merkittävimpänä näistä sotilaallinen voima. Realismi pyrkii objektiiviseen tietoon ja yleistävään teorianmuodostukseen ympäristön tarkalla havainnoinnilla, jolloin aineettomilla tekijöillä on alisteinen asema materiaaliin voimavaroihin nähden ja teoreettisista muotoiluista pyritään häivyttämään historiallisuus jotta tutkittavasta kohteesta voidaan paikantaa ajaton yleispätevä lainalaisuus. Ks. Lappalainen 2011, s. 14. Huom! Vaikka sotilaallinen voima nähdään merkittävänä tekijänä valtion valtapyrkimyksissä, on realistien keskuudessa varoitettu pelkistämästä voiman käsitettä koskemaan yksinomaan sotilaallista kapasiteettia. Klassisen realismin keskeinen teoreetikko Hans Morgenthau erityisesti painotti voiman käsitteen sisältävän useita tekijöitä ja varoitti määrällistä sotilaallista voimaa painottavien näkemysten yksinkertaistavasta vaikutuksesta; ”*since the emergence of modern state system in the fifteenth century, no single nation has succeeded in imposing its will for any length of time upon the rest of the world by sheer material force alone.*”. Ks. Morgenthau 1967, s. 156–158, Raitasalo 2005, s. 15–19 ja Lintonen 1996, s. 40

²⁷ Raitasalo 2005, s. 51

²⁸ Wendt & Fearon 2002, s. 54–56

²⁹ ”*Constructivism is in fact a three-layered understanding...of social reality and social science and of their dynamic mutually constitutive effects.*” Adler 2002, s. 96

³⁰ Adler 2002, s. 96

³¹ Adler 2002, s. 100

tyksillä olisi merkitystä, niiden on kuitenkin tultava ilmaistuksi käytännöissä (*practices*).³² Konstruktivistit torjuvat myös puhtaan materialismin kansainvälisten suhteiden selittäjänä. Materialismi ei myöskään ole heidän mukaansa sama asia kuin objektivismi. Materiaaliset tekijät vaikuttavat, mutta se miten ne vaikuttavat, riippuu käsityksistä.³³ Materiaalisilla resursseilla on merkitystä ihmisen toiminnan kannalta ainoastaan yhteisen tietorakenteen kautta, johon ne sisältyvät.³⁴ Siten kyky antaa merkityksiä materiaaliselle maailmalle on yksi äärimmäisimmistä vallan muodoista.³⁵

Intersubjektiivisesti muodostunut ymmärrys muodostaa ja ilmaisee ihmisten intressejä ja identiteettejä, niiden kautta ihmiset ja ihmisyhteisöt määrittelevät siis itsensä suhteessa muihin. Ideat saattavat vakiintua vuorovaikutusprosessissa käytännöiksi, jotka ilmenevät normeina³⁶ sekä laajalti kansainvälisessä järjestelmässä vaikuttavina sosiaalisina instituutioina.³⁷ On huomioitava, että ymmärryksillä ja merkityksillä on vaikutusta vasta riittävän laajalti tunnistettuina. Yksityiset tai pienten yhteisöjen uskomukset saattavat kuitenkin esimerkiksi materiaalisten tekijöiden tai voimakkaiden toimijoiden myötävaikutuksella levitä ja vakiintua laajemman yhteisön yhteiseksi ymmärrykseksi.³⁸ Sosialisatio, oppiminen ja jäljittely mahdollistavat kansainvälisille instituutioille normien luomisen, esittämisen ja välittämisen kansakuntien välillä määritelläkseen, mistä legitiimi käyttäytyminen rakentuu. Sama prosessi mahdollistaa niille jäsentensä identiteetin muokkaamisen. Konstruktivistinen tutkimus ei ole kuitenkaan toistaiseksi pystynyt vastaamaan siihen, miksi vain jotkin käsitykset institutionalisoituvat, eikä siihen, mikä pitää kansainväliset instituutiot vakaina.³⁹

Konstruktivistiset teoriat eivät ota kansainvälisen politiikan toimijoita – kuten valtioita – annettuina vaan pyrkivät osoittamaan niiden sosiaalisesti rakentuneen luonteen. Kansainvälinen järjestelmä, jossa toimijat vaikuttavat, on sekin konstruktivistisen näkemyksen mukaan ole-

³² Wendt & Fearon 2002, s. 57–58

³³ Wendt & Fearon 2002, s. 58

³⁴ Wendt 1995, s. 73

³⁵ Adler 2002, 103

³⁶ Normit ovat käsityksiä tietyn identiteetin mukaisesta sopivasta käyttäytymisestä. Ne näyttävät valtioiden silmin objektiivisilta totuuksilta, mutta ne ovat silti konstruktivistisen näkemyksen mukaan sosiaalisesti konstruoituja toiminnan reunaehtoja, joihin toimijat asemoivat itseään ja joiden puitteissa ne tekevät valintojaan. Ne eivät siis ole objekteja, joita toimijat joko noudattavat tai eivät noudata. Normit syntyvät vuorovaikutuksessa tai sitten ne ”synnytetään” tietoisesti muiden normien johdannaisena, kuten esimerkiksi kemiallisten aseiden kieltosopimus. Ks. Raitasalo 2005, s. 74–78

³⁷ Instituutiolla viitataan tässä normiin, joka on niin laajalti omaksuttu, että sitä pidetään itsestäänselvyytenä. Sen omaksuminen ja noudattaminen vahvistaa toimijan identiteettiä osana haluttua viiteriä. Ks. Raitasalo 2005, s. 78. Instituutiot voidaan myös käsittää reifioituna sarjana intersubjektiivisia sääntöjä, jotka koordinoivat ja säännönmukaistavat käyttäytymistä, mutta helpottavat myös uusien kollektiivisten identiteettien sekä jaettujen intressien ja käytäntöjen luomisessa. Ks. Adler 2002, s. 104

³⁸ Jackson & Sørensen 2003, s. 253–259

³⁹ Adler 2002, s. 104

massa ajallisena ja paikallisena ideoiden, normien ja ajatusten rakennelmana, eikä toimijoista riippumattomana erillisenä oliona.⁴⁰ Toimijoiden identiteetit ja intressit eivät ole pysyviä, vaan ne rakentuvat sosiaalisessa vuorovaikutuksessa intersubjektiivisesti.⁴¹ Valtioiden roolia keskeisimpinä toimijoina ei pääsääntöisesti kiisteta, mutta ne nähdään historiallisesti muotoutuneina ja keinotekoisina rakennelmina.⁴²

Konstruktivismi on jakautunut epistemologisesti etenkin relativismin ja kausaliteetin kysymysten suhteen, mutta konstruktivistit jakavat – vaikkakin vain osittain – käsityksen, joka tekee tulkitsemisesta olennaisen osan yhteiskuntatiedettä ja joka painottaa keskinäisriippuvaisia yleistyksiä. Yleistyksen eivät tuo ymmärrystämme asioista päätökseensä, eivätkä teoriat ole todellisia kuvauksia maailmasta, vaan ne avaavat ymmärrystämme sosiaalisesta maailmasta.⁴³

Kausaliteetin kysymykseen liittyen rationaalisuus ja ”syy” ovat kriittisen tärkeitä konstruktivistisessä lähestymistavassa. Konstruktivistit eivät kuitenkaan hyväksy käsitystä, jonka mukaan rationaalisuus tarkoittaisi vain instrumentaalista rationaalisuutta.⁴⁴ Rationaalisuus ei ole instrumentaalissa totuusteorioihin pohjautuvassa valinnassa, vaan käyttäytymisessä, jolla on olemassa perusteltu ”syy” ihmisten taustaolettamusten ja taipumusten valossa. Näin ollen toimijat eivät valitse tehokkaimpien vaihtoehtojen joukosta, vaan noudattavat sääntöjä jotka assosioituvat tiettyihin identiteetteihin tietyissä tilanteissa.⁴⁵ Kausaliteettia ei välttämättä kiisteta, mutta oleellista on se, että syy ja seuraus eivät konstruktivistisessä ajattelussa ole toisistaan riippumattomia ilmiöitä.⁴⁶

⁴⁰ Jackson & Sørensen 2003, s. 253

⁴¹ Wendt & Fearon 2002, s. 57–58, Jackson & Sørensen 2003, s. 248

⁴² Jackson & Sørensen 2003, s. 254

⁴³ Wendt & Fearon 2002, s. 56–57 ja Adler 2002, s. 101

⁴⁴ Adler 2002, s. 103. Instrumentaalisen rationaalisuuden käsite ymmärretään tässä yhteydessä seuraavasti: *instrumental rationality is the efficient pursuit of exogenously determined interests with the constraints of available information, the interests and strategies of other actors and the distribution of power*. Ks Reus-Smit 1999, s. 159–160

⁴⁵ Adler 2002, s. 103

⁴⁶ Esimerkkinä mainitaan ”herran” ja ”orjan” välinen suhde. Herran ja orjan luonne ja merkitys subjektiivisuuden tapoina ovat rakentuneet heidän suhteensa kautta siten, että he eivät voi olla herroja tai orjia muuten kuin suhteessa toisiinsa. Toisaalta herrat ja orjat ovat kausaalisessa mielessä syntyneet yhteisten käsitysten vaikutuksesta ja heidän identiteettinsä ja intressinsä syntyvät ja pysyvät yllä heidän välisensä vuorovaikutuksen avulla. Ks. Wendt & Fearon 2002, s. 58

2.2. Tutkimuksen teoreettinen viitekehys

Konstruktivismin keskeisimmän teesin mukaan intersubjektiivisesti syntyneet ja jaetut käsitykset antavat materiaaliselle todellisuudelle merkityksen. Kieli on keskeinen tässä merkityksenantoprosessissa. Kieli on käsitysten leviämisen ja institutionalisoitumisen väline, välttämättömän ehto institutionalisoitujen käytäntöjen pysyvyydelle sekä mekanismi sosiaalisen todellisuuden rakentumisessa. Sosiaalisessa kommunikaatiossa kielen avulla yhteiset ymmärrykset leviävät ja materiaalisen todellisuuden merkityksistä sovitaan.⁴⁷ Sopiessaan merkityksistä, toimijat valitsevat mahdollisten merkitysten joukosta.⁴⁸ Puheaktiteorian⁴⁹ mukaisesti puheella katsotaan olevan todellisuuden kuvailun lisäksi myös toiminnallinen funktio (*performative function*), eli sanat ovat myös tekoja, jotka rakentavat todellisuutta.⁵⁰

Tämän tutkimuksen teoreettisen viitekehysten perusta on modernissa konstruktivismin suuntauksessa, joka nojaa tieteelliseen realismiin. Koska tutkimusongelmana on selvittää *miten Yhdysvaltojen aseellisen voimankäytön merkitys kansallisten etujen tavoittelussa on muuttunut 2000-luvulla*, sisältyy kysymyksenasetteluun jo itsessään tieteelliseen realismiin ja positivismiin perustuvia taustaoletuksia. Tutkimuksen tarkoitus on selittää vallitsevaa sosiaalista todellisuutta – aseelliseen voimankäyttöön liittyviä käsityksiä – tarkastelemalla voimankäyttöön johtanutta kehitystä. Tämä ei ole mahdollista, ellei toiminnalle – Yhdysvaltojen aseelliselle voimankäytölle – lähtökohtaisesti ajatella olevan mahdollista löytää rationaalista ja kausaalista selitystä.⁵¹ Kyse on myös metodologisesta valinnasta; Yhdysvaltojen intressit ja identiteetit eivät ole pysyviä, mutta muuttujien rajaamiseksi ne katsotaan *riittävän* pysyviksi, jotta huomio voidaan keskittää Yhdysvaltojen aseellisen voimankäytön tarkasteluun. Tämän valinnan tutkimuksellinen peruste on tiedostettava, jotta tutkijan ajattelussa todellisuuden mallintaminen ei johda mallin todellisenä pitämiseen.⁵²

⁴⁷ Adler 2002, s. 103

⁴⁸ Mingers 1995, s. 157

⁴⁹ Puheaktiteoriasta ks. Austin 1962 ja Searle 1969

⁵⁰ Kratochwil 1989, s. 8. Puheaktiteorian mukaan puheen on kuitenkin myös täytettävä kulttuurisidonnaiset olosuhteisiin, menettelytapoihin ja lopputulokseen liittyvät ehdot ollakseen kelvollinen performatiivinen toimituslause. Intersubjektiivisessä prosessissa näistä ehdoista riippuu puheen aikaan saama hyväksyntä ja toiminta (perlokuutio), jotka ovat merkitysten muuttumisen kannalta oleellisia. Pelkkä asioiden lausuminen (lokuutio) ei siten muodosta puheaktia. Ks. Austin 1962, s. 14–15 ja Balzacq 2010, s. 61

⁵¹ Rationaalisuutta ei käsitetä tässä pelkästään instrumentaalina rationaalisuutena, vaan toimijan käytöksen rationaalisuus riippuu toimijan käsityksistä sekä kontekstista jossa toiminta tapahtuu. Kausaliteetilla ei tarkoiteta toisistaan riippumatta olemassa olevien syyn ja seurauksen välistä korrelaatiota, vaan tiettyjen intersubjektiivisten identiteettien ja intressien avulla selitettävissä olevaa toimintaa intersubjektiivisten käsitysten muodostamassa sosiaalisessa todellisuudessa.

⁵² Tieteellisen realismin ontologiaan perustuvaa konstruktivistista tutkimusta on kritisoitu epäjohdonmukaisuudesta. Kritiikin mukaan *a priori* näkemys materiaalisesta maailman olemassaolosta ennen sitä koskevaa tietoa

Tieteelliseen realismiin pohjautuvan konstruktivismin keskeinen teoreetikko on yhdysvaltalainen Alexander Wendt. Wendtin mukaan intersubjektiiviset sosiaaliset rakenteet koostuvat jaetusta tiedosta, materiaalisista voimavaroista ja käytännöistä.⁵³ Materiaalisten voimavarojen merkitys voidaan ymmärtää vain toimijoiden keskenään jakaman tiedon sekä rakennetta uudelleen tuottavien tai muuttavien käytäntöjen kautta.⁵⁴ Sosiaalinen konstruktivismi kiinnittää siten huomionsa *sosiaalisten faktojen* luonteeseen, alkuperään ja toimintaan. Sosiaaliset faktat perustuvat materiaan, mutta ovat olemassa vain niihin liitettyjen arvojen ja merkitysten kautta, ihmisten yhteisestä sopimuksesta, toisin kuin useimmat materiaaliset oliot, kuten kivet tai puut.⁵⁵ Sosiaaliset faktat eivät olisi olemassa ilman ihmisten kulttuurisessa, historiallisessa ja poliittisessa kontekstissa tapahtuvaa toimintaa.⁵⁶

Materialla voi wendtiläisen konstruktivismin näkökulmasta olla instrumentaalinen roolin lisäksi myös symbolinen merkitys. Materiaalisilla artefakteilla – esimerkiksi asejärjestelmillä – toimija voi vaikuttaa ympäristöönsä, mutta samalla ne yhdistyvät toimijan identiteettiin ja representoivat muille toimijoille tietynlaista kuvaa niiden omistajasta.⁵⁷ Materiaalisten olioiden symbolinen funktio ei perustu merkitykseen, jonka yksittäinen yksilö antaa niille, vaan se perustuu sosiaalisesti rakentuneeseen jaettuun käsitykseen.⁵⁸ Kuten asioilla, myös toimilla voidaan intersubjektiivisen merkitysrakenteen kautta tulkittuna nähdä olevan sekä instrumentaali että symbolinen merkitys. Siten esimerkiksi Yhdysvaltojen aseellinen puuttuminen Vietnamin sotaan oli instrumentaalissa mielessä epäonnistuminen, mutta sillä oli symboliarvo, joka on ymmärrettävissä vain silloisen kylmän sodan asetelmassa tehtyjen suurvaltaidentiteetin ja –intressien määrittelyjen kautta.⁵⁹

Aseelliseen voimaan ja sen käyttöön liittyvät käsitykset muodostuvat kielen avulla, mutta puheella on myös toiminnallinen rooli. Toimet, oli kyseessä sitten puhe tai fyysinen teko, uusia tai muuttavat sosiaalista todellisuutta välittämällä merkityksiä. Nicolas Onuf on kui-

johtaa yksittäisten näkemysten reifioimiseen universaaleiksi totuuksiksi, tieteellisten konseptien totena pitämiseen sekä sotii konstruktivismiin sisäänrakennettua kriittistä luonnetta vastaan. Ks. esim. Pouliot 2007, s. 363

⁵³ Wendt 1995, s. 73

⁵⁴ Raitasalo 2005, s. 70

⁵⁵ Searle 1995, s. 2

⁵⁶ Fierke 2013, s. 192

⁵⁷ Dittmar 1992, s. 9–11 ja 88–89

⁵⁸ Dittmar 1992, s. 90–93

⁵⁹ Raitasalo 2005, s. 74

tenkin huomauttanut, että merkitykset ovat riippuvaisia *säännöistä*⁶⁰, jotka muuttavat materiaaliset objektit resursseiksi, joita käytetään toimijan intressien tavoitteluun. Säännöt säätelevät käytöstä ja rakentavat todellisuutta samanaikaisesti. Keskeistä on että säännöt auktorisoivat tiettyjä toimijoita toisten kustannuksella.⁶¹ Onufin mukaan toimijat toimivat sosiaalisessa maailmassa materiaalistien rajoitusten ja sääntöjen välittämien merkitysten rajoissa. Onufin lisäksi saksalainen Friedrich Kratochwil on tutkinut kansainvälisiä suhteita sääntöteoreettisoinnin kautta. Hän painotti sääntöjen merkitystä toiminnan merkityksellistäjänä ja kommunikation välineinä, eikä niinkään toiminnan rajoittajina.⁶²

Edellä mainitut teoreetikot Wendt, Onuf ja Kratochwil edustavat kahta eri konstruktivismin koulukuntaa: Wendt tieteelliseen realismiin perustuvaa suuntausta, kun taas Onuf ja Kratochwil ovat kielellistä painotusta edustavia konstruktivisteja.⁶³ Nämä suuntaukset ovat kuitenkin lähellä toisiaan ja eroavat selkeästi konstruktivismin post-modernista suuntauksesta. Onuf ja Kratochwil painottavat konstitutiivisia ”miten oli mahdollista” selitysmalleja, kun taas Wendtin mukaan tutkijoiden tehtävä on kaikissa tieteissä selittää miksi asiat tapahtuvat ja hänen mukaansa yhteiskuntatieteissä on kyettävä kausaaliin ”miksi” ja konstitutiivisiin ”mitä” ja ”miten” selityksiin.⁶⁴ Joka tapauksessa kaikki kolme jakavat sosiaalisen ontologian, mikä on tämän tutkimuksen kannalta oleellista.

Yhdysvaltojen aseellinen voimankäyttö saa merkityksensä kielen avulla. Puhutun ja kirjoitetun kielen – tekstien – avulla rakennetaan todellisuutta. Puhumisen ja kirjoittamisen käytäntöihin voidaan viitata diskurssin käsitteellä. Pelkkä diskurssien paikallistaminen teksteistä diskurssianalyysillä ei kuitenkaan riitä. Sosiaaliseen ontologiaan perustuen on pyrittävä saamaan tietoa materiaaliselle todellisuudelle syntyneistä merkityksistä, eikä ainoastaan paljastamaan merkitysten taustalla olevia valtarakenteita.⁶⁵ Diskurssia ei siten käsitetä ainoastaan teksteinä vaan diskurssiin sisältyvät myös käytännöt. Käytännöt ovat sosiaalistuneita toimin-

⁶⁰ Säännöt voidaan ymmärtää samana asiana kuin normit, ja molemmat vakiintuessaan muodostuvat instituutioiksi, jotka eroavat sosiaalisista rakenteista siten, että sosiaaliset rakenteet ovat toimijoille jollain keinoin havaittavissa, kun taas instituutiot ovat jotain jonka mukaan toimijat käyttäytyvät. Ks. Onuf 1998

⁶¹ Onuf 1998, s. 58–63

⁶² Raitasalo 2005, s. 76

⁶³ Adler 2002, s. 97–98

⁶⁴ Wendt 1999, s. 83–88, Raitasalo 2005, s. 83, Balzacq 2010, s. 56–58. Konstituution ja kausaation välinen suhde voidaan myös nähdä jatkumona, jossa toisessa ääripäässä, huipulla, ovat institutionalisoituneet käsitykset, jotka käytännössä kausaalisesti pakottavat tietynlaiseen käyttäytymiseen ja tekevät tietynlaisesta käytöksestä käsittämätöntä. Jatkumon keskellä olevat käsitykset ovat vakiintuneet sille tasolle, että voidaan sanoa tietynlaisen käyttäytymisen olevan niiden puitteissa todennäköistä. Jatkumon alussa olevat identiteetit ja käsitykset ovat vielä vakiintumattomia, eivätkä ne juuri vaikuta käyttäytymiseen, mutta toimijat saattavat käyttää niitä tarvittaessa toimintansa perusteluun. Ks. Lebow 2009, s. 1–5

⁶⁵ Tällä viitataan kriittisten teorioiden emansipatoriseen tiedonintressiin

tamalleja, jotka ovat ymmärrettäviä ja mahdollisia diskurssien kautta. *Käytännöt ovat diskurssiivisia, koska käytännöt voivat sisältää puheakteja ja koska käytäntöä ei ole olemassa diskurssin ulkopuolella*⁶⁶.

Diskurssit ovat intersubjektiivisessä prosessissa muodostuneita kertomuksia ja näkemyksiä todellisuudesta tai sen osasta. Tässä prosessissa toimijat pyrkivät luomaan omien tavoitteidensa kannalta suotuisia rakenteita. Kyseessä on kamppailu, jossa diskurssien kautta oma yksityinen ymmärrys pyritään saattamaan yhteiseksi ymmärrykseksi.⁶⁷ Tätä kautta diskurssit mahdollistavat toimijalle tietyn määrän toimintavaihtoehtoja, joiden avulla tämä pyrkii joko muodostamaan uusia käytäntöjä tai säilyttämään vanhoja. Uudet käytännöt sopeutuvat ympäristöönsä, eikä niitä omaksuta sellaisenaan toimijan vaikutusvallasta huolimatta. Kuitenkin, mikäli uusi käytäntö omaksutaan, siitä tulee nopeasti itsestäänselvänä pidetty voima, jota harvoin kyseenalaistetaan. Tämä käytännön vakiintuminen on itseään vahvistava prosessi ja vaikutusvallan lähde; toimijalle edullinen diskurssi vakiintuu kun ihmiset toimivat siihen liittyvän käytännön mukaisesti, mikä taas lisää toimijan valtaa ja luo siten mahdollisuuksia uusien käytäntöjen muodostamiseen tulevaisuudessa.⁶⁸

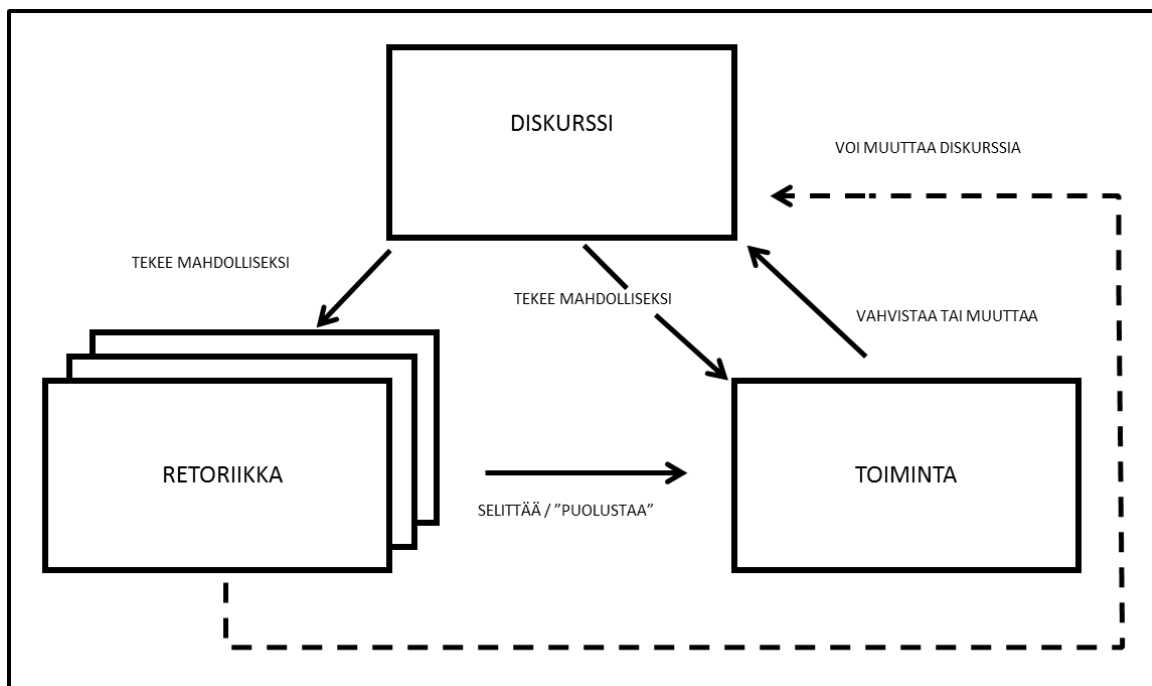
Diskurssit mahdollistavat tietynlaisen retoriikan ja toiminnan, mutta samalla ne muokkautuvat retoriikan ja toiminnan vaikutuksesta. Tietyllä ajanjaksolla harjoitettua retoriikkaa ja toimintaa tutkimalla voidaan hahmottaa niihin liittyvien diskurssien muutoksia ja samalla ymmärtää, miten diskurssit ovat mahdollistaneet tietynlaisen retoriikan ja toiminnan. Retoriikan, toiminnan ja diskurssien välistä suhdetta voidaan kuvata esimerkiksi Tommi Lappalaisen ja Jyri Raitasalon käyttämällä mallilla.⁶⁹ Malli on esitetty kuvassa 1.

⁶⁶ ”Practices are discursive, both in the sense that some practices involve speech acts..., and in sense that practice cannot be thought ‘outside of’ discourse”, Neumann 2002, s. 628, suomennos oma

⁶⁷ Raitasalo 2008, s. 43

⁶⁸ Neumann 2002, s. 627–638 ja Raitasalo 2005, s. 126–127

⁶⁹ Mallin taustalla on Iver B. Neumannin teoretisointi materiaallisen todellisuuden ja sille annettujen merkitysten yhteensovittamisesta. Ks. Neumann 2002, s. 631. Raitasalo ja Lappalainen ovat kuitenkin käyttäneet mallia samansisältöisinä. Ks. Raitasalo 2013 ja Lappalainen 2011, s. 32

Kuva 1. Diskurssien, retoriikan ja toiminnan suhde.

Tutkimuksen kohteena on luonteeltaan poliittinen prosessi, jossa aseellisen voiman käyttö ja siihen liittyvät diskurssit ovat muuttuneet. Tämä prosessi aseellisen voimankäytön merkityksistä nähdään kansainvälisen järjestelmän sisäisenä kamppailuna, jossa Yhdysvallat on aktiivinen toimija. Sen perustelujen objektiiviseen oikeutukseen ei oteta kantaa, eikä se tutkimuksen ontologisen perustan mukaan ole mahdollista.

2.3. Yhdysvallat kansainvälisessä järjestelmässä

Tutkimukseni lähtökohtana on vakiintunut näkemys, jonka mukaan valtio on keskeinen, autonominen ja suvereeni kansainvälisen järjestelmän toimija, jolla on legitiimi väkivallan monopoli kansalaistensa ja hallintonsa suojelemiseksi.⁷⁰ Valtiokeskeistä tarkastelua voidaan perustella laajasti vakiintuneella käsityksellä sodasta ja aseellisesta voiman käytöstä valtioiden välisenä toimintana, mitä tukee sotaan liittyvä valtiokeskeinen käsitteistö ja kieli, joka esimerkiksi jaottelee sotia valtioiden välisiksi ja valtioiden sisäisiksi.⁷¹ Valtiokeskeinen kieli taas vahvistaa osaltaan valtioiden asemaa tukevia normeja.⁷² Valtiota ei kuitenkaan pidetä tässä ontologisesti ensisijaisena toimijana, vaan valinta on tehty analyysin helpottamiseksi.

⁷⁰ Näkemys perustuu Max Weberin klassiseen määritelmään väkivallan monopolista (*Gewaltmonopol des Staates*) keskeisenä valtion piirteenä. Ks. Weber 1978

⁷¹ Raitasalo & Sipilä 2013, s. 245

⁷² Klotz & Lynch 2007, s. 104

Kansainvälisellä järjestelmällä tarkoitetaan sosiaalisesta ja materiaalisesta rakenteesta koostuvaa kansainvälistä rakennetta, jossa eri toimijat vaikuttavat.⁷³ Valtiot ja kansainvälinen rakenne ovat yleisestä konstruktivismiin näkökulmasta katsottuna historiallisia ja sosiaalisesti rakentuneita; ne muokkaavat toisiaan.⁷⁴ Wendtin mukaan kansainvälisen järjestelmän rakenne on valtioiden luomus, jolloin valtiotoimijalla on mahdollisuus vaikuttaa siihen.⁷⁵ Ajatus keskinäisestä konstituomisesta on kuitenkin kiistanalainen ja erään merkittävimmän konstruktivistien jakavan debatin keskiössä. Kiista koskee toimijan ja rakenteen välistä suhdetta ja erityisesti sitä, onko valtio kansainvälisen rakenteen tuote vai päinvastoin. Tähän palataan tarkemmin metodologiaa koskevassa luvussa.

Kansainvälisen järjestelmän materiaallinen rakenne sisältyy sen sosiaaliseen rakenteeseen. Sosiaalisen rakenteen todellisuutta konstituivat käsitteelliset tekijät, joita ovat normit ja säännöt, sekä intersubjektiiviset identiteettien ja intressien kokonaisuudet. Sosiaaliseen rakenteeseen kuuluvat myös määritelmät vallitsevasta tilanteesta, jotka nekin ovat intersubjektiivisia. Kaikki toimijat eivät välttämättä määrittele tilannetta samalla tavalla, joten järjestelmässä voi esiintyä useita kilpailevia käsityksiä, jotka ovat yhteisiä vain osalle toimijoista. Jos toimijan esittämä määritelmä ei ole yhteneväinen yhdenkään muun toimijan esittämän määritelmän kanssa, on kyse toimijatasen ilmiöstä, jota ei pysty selittämään kansainvälisen järjestelmän rakennetta tutkimalla. Tällöin on tutkittava tarkemmin valtion sisäpoliittisia prosesseja.⁷⁶

Yhdysvaltojen retoriikan tuottamat selitykset omalle toiminnalleen kuvaavat osaltaan niitä intressejä ja rakenteellisia olosuhteita, jotka vaikuttivat sen päätökseen käyttää tai olla käyttämättä aseellista voimaa tietyissä tilanteissa.⁷⁷ Intressit taas ovat sidoksissa Yhdysvaltojen valtiolliseen identiteettiin. On oikeastaan väärin puhua valtiollisesta identiteetistä yksikkömuodossa, sillä toimijalla on useita identiteettejä. Identiteetit ovat käsityksiä itsestä tietyssä tilanteessa, ja identiteetin valinta riippuu kyseessä olevasta tilanteesta. Identiteetti ei ole koskaan koherentti tai ongelmaton. Myös intressit ovat tilannesidonnaisia ja jatkuvan uudelleenarvioinnin alaisia. Mutta intressit eivät muutu helposti. Valtiot ovat sisäiseen tasapainoon pyrkiviä rakenteita, jotka ovat suhteellisen pysyviä. Kuten muutkin kulttuuriset ilmiöt, ne ovat

⁷³ Raitasalo 2005, s. 101

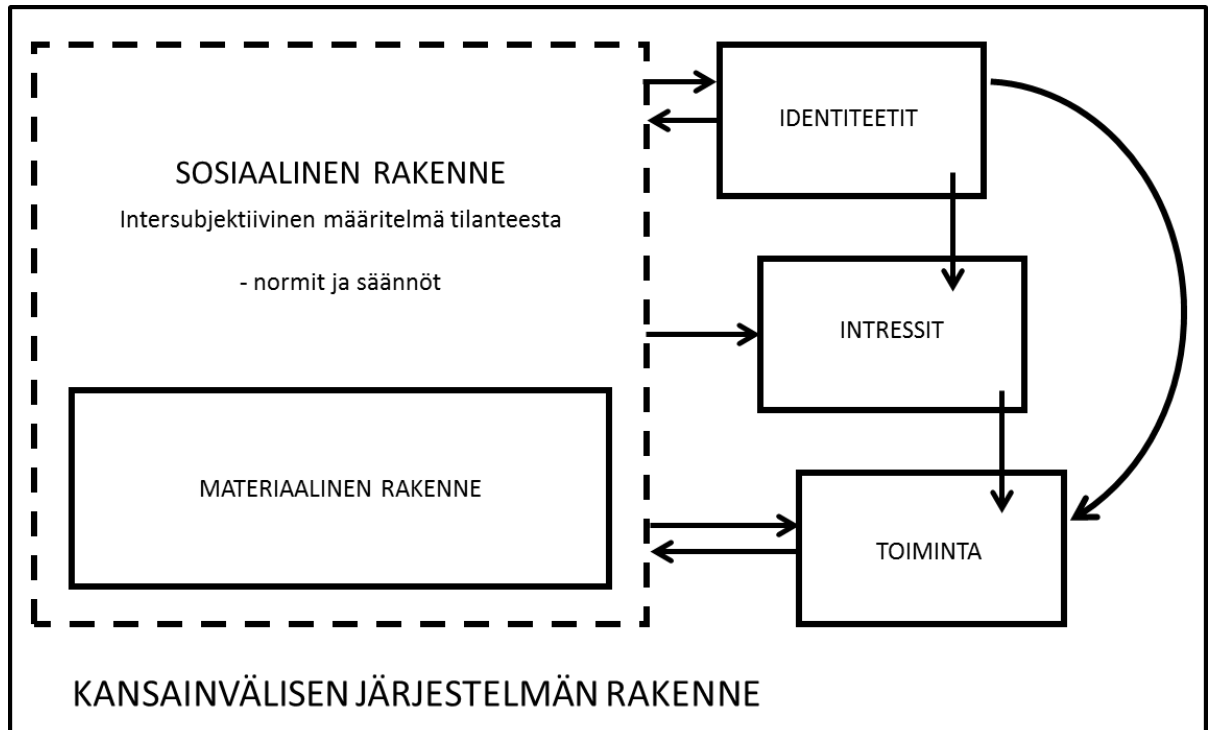
⁷⁴ Sirén 2009, s. 49–50 ja Gould 1998, s. 80

⁷⁵ Gould 1998, s. 84–85. Wendtin näkökulma syntyi osin kritiikkinä 1980-luvulla vallinneelle rakenteellisen realismin teorialle, jonka mukaan valtiot ovat kansainvälisen järjestelmän perusosasia, jotka omaa etuaan maksimoivalla käytöksellään ovat tahattomasti luoneet anarkisen kansainvälisen järjestelmän, joka pakottaa ne jatkamaan tätä käytöstä. Ks. Waltz 1979 ja Wendt 1987.

⁷⁶ Raitasalo 2005, s. 101–102

⁷⁷ Raitasalo 2005, s. 100–101

itseään toteuttavia ennustuksia, jotka tuottavat itselleen intressejä.⁷⁸ Tutkimuksen näkökulma kansainväliseen järjestelmään mukailee Raitasalon tutkimuksessaan esittämää näkökulmaa.⁷⁹ Tämän tutkimuksen näkökulma on esitetty kuvassa 2.

Kuva 2. Tutkimuksen näkökulma kansainväliseen järjestelmään.

Yhdysvaltoja käsitellään tässä tutkimuksessa yksittäisenä valtiona, mutta se on myös merkittävä toimija osana ”länttä”⁸⁰. Länsimaiden voidaan katsoa muodostavan suhteellisen yhtenäisen toimijajoukon kansainvälisessä järjestelmässä, sillä ne jakavat keskenään monia yhteiskunnallisia ja kulttuurisia piirteitä, minkä vuoksi yhteisen ymmärryksen muodostuminen länsimaiden keskuudessa on lähtökohtaisesti odotettavaa. Yhdysvaltojen rooli osana ”länttä” on kuitenkin muista länsimaista poikkeava jo pelkästään materiaalistien voimavarojen vuoksi, mutta myös sen strategiseen kulttuuriin juurtuneen Yhdysvaltojen erityisyyttä korostavan identiteettidiskurssin vuoksi.⁸¹ Kyseinen diskurssi sisältää kaksi pääteemaa; ensinnäkin Yhdysvallat johtaa maailmaa esimerkkillään, ja toiseksi, sen kulttuurin perusarvot tekevät siitä ainutlaatuisen toimijan maailmassa. Tutkimuksen kannalta oleellista diskurssissa on esimer-

⁷⁸ Raitasalo 2005, s. 87 ja Wendt 1999, s. 238

⁷⁹ Ks. Raitasalo 2005, s. 102

⁸⁰ *Lännellä* tarkoitetaan tässä sosiaalisesti rakentunutta historiallista käsitettä, eikä niinkään maantieteellistä aluetta. Länteen liitettyjä käsitteitä ovat mm. teollistuneisuus, kehittyneisyys, kapitalismi ja maallistuneisuus. Ks. Hall 1999, s. 78–84. Lännän käsite tässä on samansuuntainen *läntisen turvallisuusyhteisön* käsitteen kanssa. Ks. Adler & Barnett 1998.

⁸¹ Tomes 2014.

killä johtamiseen liittyvä ajatus Yhdysvaltojen velvollisuudesta toimia tarvittaessa yksin etujensa ja periaatteidensa puolustamiseksi.⁸²

Yhdysvaltojen käsitys ainutlaatuisesta erityisasemastaan kumpuaa maan historiallisesta ja kulttuurisesta kehityksestä, mutta moraaliseen ainutlaatuisuuteen liittyvät arvot, kuten yksilön vapaus, tasa-arvo ja oikeudenmukaisuus, ovat laajemminkin länsimaissa keskeisinä pidettyjä arvoja.⁸³ Yhdysvaltojen erityisasemaa länsimaiden johtajana ja omavaltaista toimintaa länsimaisten arvojen puolustamiseen vedoten ovat kansainvälisessä järjestelmässä kritisoineet etenkin Venäjä ja Kiina.⁸⁴ Tässä tutkimuksessa ei tarkastella Yhdysvaltojen aseellisen voiman käyttöön liittyvää merkityskamppailua erityisesti suhteessa Kiinaan tai Venäjään. Kansainvälisen järjestelmän sisällä käytävän merkityskamppailun aiheuttama kitka muodostaa tärkeän reunaehdon Yhdysvaltoja koskevassa tutkimuksessa, vaikka muiden toimijoiden vaikutusta merkitysten rakentumiseen ei yksityiskohtaisesti tarkasteltaisikaan.

Valtioiden identiteettien ja intressien rakentumiseen merkitysten välisessä kamppailussa osallistuvat muiden kansainvälisen järjestelmän toimijoiden lisäksi myös valtion sisäiset toimijat. Tässä tutkimuksessa tehdään aineiston ja analyysitason valintojen osalta olettaen, jonka mukaan Yhdysvaltojen aseellista voiman käyttöä koskevien merkitysten rakentumista voidaan tarkastella keskittymällä valtion ulko-, turvallisuus- ja puolustuspoliittisen eliitin toimintaan. Eliitillä tarkoitetaan tässä tutkimuksessa presidenttiä ja hänen nimeämäänsä hallintoa, joka osallistuu ulko-, turva- ja puolustuspoliittiseen päätöksentekoon.

Selkeät säännöt määrittävät valtiossa sen, kuka voi puhua sen puolesta.⁸⁵ Yhdysvalloissa presidentti on keskeisin ulkopoliittinen päätöksentekijä, minkä lisäksi hän on asevoimien ylipäällikkö, jolla on ylin käskyvalta sotilasasioissa.⁸⁶ Puolustuspoliittisen eliitin piirissä presidentti on päätöksentekijä, jonka johdolla syntyneet käsitykset ohjaavat Yhdysvaltojen sotilaallisen voiman käyttöä. Näiden syiden vuoksi voidaan olettaa, että presidentin, muun valtiojohdon ja sotilaallisen johdon puheet, lausunnot ja haastattelut muodostavat Yhdysvaltojen virallisen kannan. Teoreettisesti presidentin puheen painoarvoa voidaan perustella siten, että sisäpoliittisessa prosessissa – vaaleissa – valituksi tulleen presidentin retoriikan voidaan katsoa heijasta-

⁸² Tomes 2014, s. 44–45

⁸³ Tomes 2014, s. 44–45

⁸⁴ Ks. esim. Lappalainen 2012, s. 81–96 ja Kallio 2012

⁸⁵ Buzan, Waever & de Wilde 1998, s. 40–41

⁸⁶ Yhdysvaltojen puolustusministeriön verkkosivut

van valtion sisäistä, merkitysten välisen kamppailun kautta syntynyttä ja vallalla olevaa ymmärrystä.

2.4. Metodologia ja metodit

Sosiaaliseen ontologiaan perustuva käsitys kansainvälisestä järjestelmästä sosiaalisena rakenteena, joka sisältää materiaalsen perustan, asettaa tiettyjä tutkimusmenetelmiin liittyviä haasteita. Ensinnäkin materian ja sille annettujen merkitysten huomioiminen edellyttää tutkijalta menetelmiä, joilla voidaan tehdä tasapainoisesti sekä empiirisiä havaintoja että analysoida kielen välityksellä rakentuvia merkityksiä. Toiseksi, kansainvälisen järjestelmän ja siinä vaikuttavien toimijoiden jatkuva keskinäinen konstituoituminen pakottaa tutkijan tekemään rajoituksia ja yksinkertaistuksia, jotta huomio voidaan kohdistaa tutkittavana olevaan ilmiöön. Koska tutkimuksen teoreettinen viitekehys sijoittuu eräällä tavalla perinteisten positivististen ja kriittisten jälkipositivististen teorioiden väliin, on molempien ontologisten suuntausten suosimien menetelmien käyttö tietyin varauksin mahdollista.

Metodologia ymmärretään tässä tavaksi soveltaa tutkimustyökaluja – metodeja – tutkimuksen teoreettisen viitekehityksen kanssa yhteensopivalla tavalla. Empiiristen tutkimusmenetelmien avulla on siten mahdollista saada todellisuutta koskevaa tietoa myös konstruktivismin viitekehityksessä.⁸⁷ Tieto ei kuitenkaan ole objektiivista esimerkiksi positivismiin tarkoittamalla universaalilla tavalla, vaan se on teoriasidonnaista. Samalla tutkijan täysin arvovapaa suhde tutkittavaan ilmiöön on mahdotonta, sillä esimerkiksi tutkimusprosessiin kuuluvat rajaukset ja kysymyksenasettelut perustuvat tiedostettuihin ja tiedostamattomiin taustaolettamuksiin, jotka toistavat tai haastavat juurtuneita käsityksiä.⁸⁸ Tutkimuksella pyritään kuitenkin tuottamaan ilmiöstä ”miksi” tai ainakin ”miten on mahdollista” tyyppisiä vastauksia, joten kielen avulla rakennetut merkitykset on sidottava empiriaan.

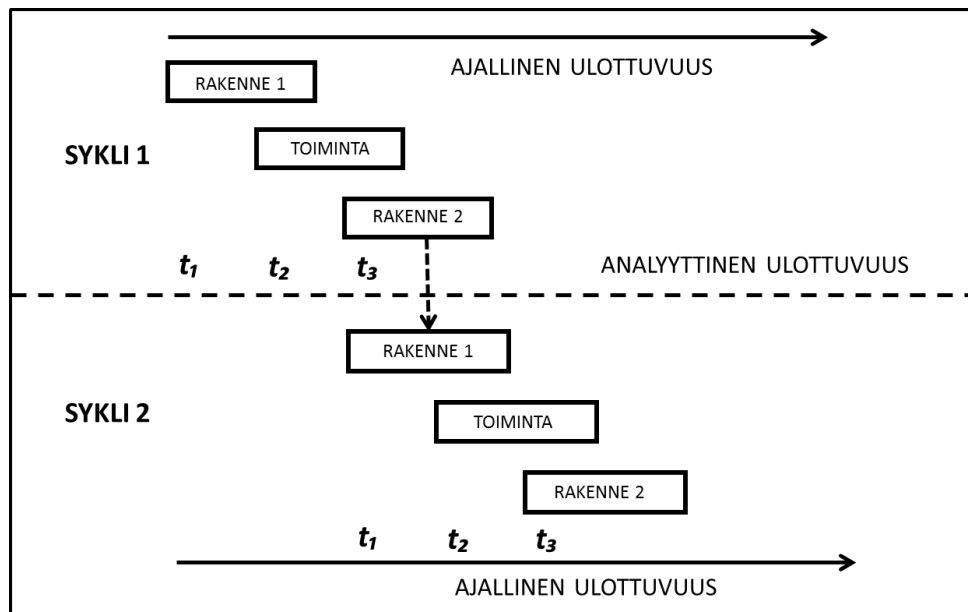
Tässä tutkimuksessa tukeudutaan Walter Carlsnaesin esittämään ajatukseen, jonka mukaan kansainvälisen järjestelmän toimijoita ja rakenteita koskevaan debattiin on löydettävissä ratkaisu, joka ei yritä tehdä pelkästään toimijoista tai rakenteesta ontologista perusosasta. Carlsnaesin näkemyksen mukaan oleellista on toimijoiden ja rakenteiden dynaaminen vuorovaikutus ajallisessa prosessissa, jotta toimijoiden ja rakenteen keskinäisen konstituoitumisen periaate ei menettäisi merkitystään. Carlsnaes perusti näkemyksensä Margaret Archerin *morfo-*

⁸⁷ Metodologian ja metodien erosta ks. Guba & Lincoln (1989), s. 156–158 ja 173–183

⁸⁸ Klotz & Lynch 2007, s. 37

genesiksen käsitteeseen, jossa toimijoiden toimet synnyttävät sosiaalisen rakenteen, joka edelleen luo lähtökohdat ja reunaehdot seuraaville toimille.⁸⁹ Toisin sanoen valtioiden toimet konstituoituvat ja merkityksellistyvät kansainvälisessä rakenteessa. Valtion tehdessä teon – tietoisista tai tiedostamattomista syistä – sillä on tahallisia ja tahattomia vaikutuksia kansainväliseen rakenteeseen ja siten seuraavien toimien reunaehtoihin. Kansainvälisessä järjestelmässä vaikuttavat normit ja säännöt eivät muodosta täysin yhtenäistä ja johdonmukaista rakennetta, vaan valtion merkityksellinen toiminta on aina ristiriidassa jonkin rakenteeseen liittyvän elementin kanssa.⁹⁰

Valtion ja kansainvälisen rakenteen yhtäaikaisen konstituoitumisen ajatuksen säilyttämiseksi ja empiirisen tutkimuksen mahdollistamiseksi on tutkimuksessa tukeuduttu Jyri Raitasalon tutkimuksessaan käyttämään metodologiseen malliin.⁹¹ Malli on esitetty kuvassa 3.

Kuva 3. Tutkimuksen metodologinen malli.

Kuvassa esitetyn mallin mukaisesti analyysissä keskitytään ensin kansainväliseen järjestelmään ja sen jälkeen sen piirissä vaikuttavaan valtiotoimijaan, Yhdysvaltoihin. Tällä mallinnuksella voimme tarkastella kansainvälistä järjestelmää ja Yhdysvaltojen aseellista voiman käyttöä siinä prosessin kaltaisena. Yhdysvaltojen toiminta on riippuvaista kansainvälisestä järjestelmästä, mutta samalla Yhdysvallat muokkaa järjestelmää. Syklin alussa sosiaalinen ja materiaallinen rakenne luovat olosuhteet Yhdysvaltojen aseelliselle voimankäytölle. Toisessa

⁸⁹ Gould 1998, s. 91–92. Morfogenesiksestä ks. Archer 1982 ja Carlsnaes 1992.

⁹⁰ Raitasalo 2005, s. 100

⁹¹ Ks. Raitasalo 2005, s. 104

vaiheessa Yhdysvallat on vuorovaikutuksessa järjestelmän muiden toimijoiden kanssa käyttämällä aseellista voimaa ja esittämällä siihen liittyviä merkityksiä. Kolmannessa vaiheessa rakenteelliset tekijät joko vahvistuvat tai muuttuvat vuorovaikutuksen seurauksena.⁹² Aseellista voimankäyttöä tarkastellaan historiallisina tapahtumasarjoina, joissa hyväksyntää saaneet käytännöt ja normit vahvistuvat ja tekevät niiden noudattamisen todennäköisemmäksi kuin niiden muuttamisen. Näin ollen tutkimus auttaa ymmärtämään aseellisen voimankäytön konstituutumista, mutta myös tuottamaan joukon mahdollisia vaihtoehtoja lähitulevaisuuden ennakkointiin.⁹³

Edellä esitettyä mallia käytetään apuna tutkittaessa empiirisesti Yhdysvaltojen aseellista voimankäyttöä ja siihen liittyviä merkityksiä. Tarkastelu aloitetaan vuoden 2001 tammikuussa tapahtuneesta presidentti George W. Bushin virkaanastumisesta ja se päättyy vuoden 2014 maaliskuuhun, jolloin presidentti Barack Obaman hallinto julkaisi uusimman puolustusselonteon, *Quadrennial Defence Review*:n. Ennakkokäsitykseni on, että Bushin hallinnon aloittaessa vuonna 2001 kansainvälisen yhteisön piirissä – ja etenkin lännessä – vallitsi käsitys siitä, että turvallisuusympäristö oli vaikeasti ennakoitava ja epävakaa ja että Yhdysvalloilla oli maailman voimakkaimpana sotilasmahtina keskeinen rooli kansainvälisen järjestelmän vakauden ylläpitäjänä. Syyskuun 2001 terroristi-iskut ja niitä seuranneet Yhdysvaltojen vastatoimet aloittivat huomattavan muutosvaiheen. Vastaavasti vuoden 2014 selonteko kuvaa osaltaan aseelliseen voimankäyttöön liittyvien rakenteiden senhetkistä tilaa.

2.5. Lähdeaineisto ja rajaukset

Tutkittaviksi tapauksiksi on valittu tilanteita, joissa Yhdysvallat on käyttänyt aseellista voimaa tai aseellisen voiman käyttämättä jättäminen on aiheuttanut keskustelua. Bushin kausilta tapauksiksi on valittu Yhdysvaltojen johtamat operaatiot Afganistanissa ja Irakissa ja Obaman kausilta Yhdysvaltojen toimet Libyan ja Syyrian kriiseihin liittyen. Lisäksi Yhdysvaltojen lennokkien ja erikoisjoukkojen käyttö Obaman kausilla on teemoiteltu omaksi terrorisminvasiiviseen sotaan liittyväksi tapaukseksi. Tarkasteluun valituista historiallisista sekvensseistä jäljitetään toiminnan ja rakenteiden välinen prosessi. Diskurssien voidaan katsoa edustavan rakennetta ja retoriikan ja käytännön toimien vastaavasti toimintaa. Prosessin kannalta merkit-

⁹² Raitasalo 2005, s. 105–106

⁹³ Mahdollisten kausaliteettien joukolla tarkoitetaan tässä sitä, että toimijalla on olemassa joukko vaihtoehtoja, joista sen voidaan olettaa valitsevan polkuriippuvuuden takia todennäköisemmin tiettyjä vaihtoehtoja kuin toisia. Motiivit ja seuraukset voivat olla kuitenkin yhtä hyvin tiedostettuja kuin tiedostamattomiakin, joten täysin varmoja ja toistettavia kausaliteetteja on mahdotonta paikallistaa. Ks. esim. Raitasalo 2005, s. 107

täviksi määritetyt tapahtumat ja niiden väliset kausaliteetit ovat tulkinnallisia. Lisäksi tapausten valinta tekee näkökulmasta rajallisen. Ilman tapausten rajaamista tutkimuksen tekeminen olisi mahdotonta. Tapausten valinta ja tulkinta on kuitenkin tehty eksplisiittiseen teoriaviitekehykseen perustuen.⁹⁴ Tutkimuksen tulkinnallinen pätevyys riippuu siten perusteluiden johdonmukaisuudesta ja loogisuudesta tutkimuksen teoreettista taustaa vasten.⁹⁵

Yhdysvaltojen käsityksiä aseellisesta voimankäytöstä etsitään presidenttien George W. Bush ja Barack Obama puheista, jotka muodostavat tutkimuksen ensisijaisen lähdeaineiston. Puheiksi käsitetään tässä presidentinhallinnon turvallisuuspoliittiset virallisiasiakirjat, sekä kaikki presidenttien pitämät puheet ja heidän antamansa julkiset lausunnot.⁹⁶ Analysoitavaksi valittu aineisto koostuu yhteensä 63 puheesta. Tutkimuksen tarkastelujakso on 20.1.2001 – 4.3.2014, mutta aineistoon on sisällytetty taustoittamisen vuoksi kaksi George W. Bushin puhetta hänen presidenttikautiaan edeltävältä ajalta.⁹⁷ Lähteet ovat julkisia ja saatavilla sähköisesti esimerkiksi Yhdysvaltojen presidentinhallinnon verkkosivuilta.⁹⁸ Koska tässä tutkimuksessa käytetty puheaineisto on saatavilla monesta eri verkko-osoitteesta, on viittauksissa käytetyt tekstikatkelmat tarkastettu hallinnon virallisilta sivuilta alkuperäisen kirjoitusasun varmistamiseksi.

Puheita tarkastellaan päätöksentekijän retoriikkana, jolla ymmärretään tässä pyrkimyksiä argumentoida uskottavasti aseellisen voimankäytön – tai käyttämättä jättämisen – puolesta kohdeyleisölle. Presidenttien puheista paikannetaan myös retoriikan perustana olevia diskursseja. Poliittiset puheet eivät synny tyhjiössä vaan ne kiinnittyvät aina johonkin laajempaan diskurssiin. Paikannetut diskurssit on liitetty tutkimuskirjallisuuden avulla yleisempään läntistä sodan kuvaa koskevaan keskusteluun. Tutkimuskirjallisuutta on siten käytetty paitsi teoreettisen viitekehyksen ja tutkimusasetelman rakentamisessa, myös taustoittamisessa sekä tutkimuksen asemoimisessa tieteelliseen keskusteluun.

⁹⁴ Teoriasidonnaisesta ja tulkitsevasta tapaustutkimuksesta ks. esim. Levy 2002, s. 134–135. Teoriasidonnaisessa, tai toiselta nimeltään teoriaohjaavassa analyysissä on havaittavissa aikaisemman tiedon ja teoreettisten perusteiden vaikutus. Tutkimuksen tarkoitus ei ole testata teoriaa, vaan se toimii tutkijan apuna uusien ajatusurien avaamisessa. Ks. Tuomi & Sarajärvi 2013, s. 96–97

⁹⁵ Bhaskar 1998, s. 236

⁹⁶ Virallisiasiakirjoista tärkein on presidentin kongressille säännöllisesti toimittama kansallinen turvallisuusstrategia, *National Security Strategy*. Aineistoon kuuluvat myös puolustushallinnon säännöllisesti julkaisema puolustusselonteko, *Quadrennial Defense Review*, ja kansallinen puolustusstrategia, *National Defense Strategy*, joilla puolustushallinto yhteensovittaa toimintaansa presidentin julkaisemaan kansalliseen turvallisuusstrategiaan.

⁹⁷ Ks. Bush 1999 ja Bush 2000

⁹⁸ Aineiston haussa on käytetty apuna www.presidentialrhetoric.com-verkkosivua, joka on amerikkalainen, presidenttien retoriikan tutkimukseen keskittynyt sivusto.

2.6. Tutkimuskysymykset

Tutkimusongelmaan – *miten Yhdysvaltojen aseellisen voimankäytön merkitys kansallisten etujen tavoittelussa on muuttunut 2000-luvulla* – vastataan neljän tutkimuskysymyksen avulla:

- 1) *Miten Yhdysvaltojen aseellisen voiman käyttö ja käsitykset siitä muuttuivat presidentti George W. Bushin kausilla?*
- 2) *Miten Yhdysvaltojen aseellisen voiman käyttö ja käsitykset siitä muuttuivat presidentti Barack Obaman kausilla?*

Näiden kysymysten vastauksia analysoimalla vastataan kahteen viimeiseen tutkimuskysymykseen:

- 3) *Millaiset tekijät vaikuttivat aseellisen voimankäytön merkityksen muuttumiseen?*
- 4) *Millainen merkitys aseellisella voimankäytöllä voidaan arvioida olevan Yhdysvaltojen tulevassa ulkopolitiikassa?*

2.7. Sodan kuva

Kansainvälisen järjestelmän sosiaalisesta rakenteesta on paikannettava ja valittava ne diskurssit, joilla on vaikutusta tutkittavan kohteen kannalta. Tässä tapauksessa tutkimuksen kohteena ovat ne diskurssit ja käytännöt, jotka liittyvät Yhdysvalloissa käsityksiin sodasta. Tarkemmin määriteltynä kiinnostuksen kohteena ovat yhteiset käsitykset siitä *mitä vastaan, miksi ja millä tavalla* Yhdysvaltojen tulee käyttää aseellista voimaa. Nämä yhteiset käsitykset muodostavat ajatusrakennelman, joka esittää voimassaolevat uskomukset sotilaallisen voiman optimaalisesta käyttämisestä asetettujen päämäärien saavuttamiseksi. Tämä on samalla myös yksi tapa määritellä sotilasstrategia.⁹⁹ Pohjimmiltaan sotilasstrategiassa on aina kyse uskosta keinojen (*means, input*), toimien (*ways, output*) ja tulosvaikutusten (*ends, effects*) väliseen lineaariseen vastaavuuteen.¹⁰⁰ Perinteisesti aseellinen voimankäyttö – tai sota – on nähty valtion intressien tavoittelun instrumenttina. Kylmän sodan aikana vakiintunut käsitys oli, että valtiot tavoittelevat turvallisuutensa takaamiseksi valtaa, joka voitiin määritellä esimerkiksi muiden toimi-

⁹⁹ Tällä viitataan johdantoluvussa esiteltyihin kahteen sotilasstrategian määritelmään. Ks. Kerttunen 2010, s. 63

¹⁰⁰ Kerttunen 2010, s. 59–60

joiden kontrolloinnin potentiaalina.¹⁰¹ Vallan maksimointi oli valtion tärkein intressi ja turvallisuus käsitettiin nimenomaan valtion sotilaallisena turvallisuutena.¹⁰² Selviytyminen poliittisena perusosana – suvereenina valtiona – on kaiken ydin. Asiat jotka vaarantavat tämän, pitää siten hoitaa ennen kaikkia muita.¹⁰³

Konstruktivistisesta näkökulmasta katsottuna sota on kansainvälisessä järjestelmässä esiintyvä sosiaalinen fakta. Sosiaaliset faktat ovat olemassa niihin liitettyjen arvojen ja merkitysten kautta, ihmisten yhteisestä sopimuksesta, toisin kuin useimmat materiaaliset oliot.¹⁰⁴ Sosiaaliset faktat eivät olisi olemassa ilman ihmisten kulttuurisessa, historiallisessa ja poliittisessä kontekstissa tapahtuvaa toimintaa.¹⁰⁵ Sosiaaliset faktat tarvitsevat myös tyypillisesti instituutioita – pitkälle vakiintuneita käytäntöjä – säilyäkseen.¹⁰⁶ Instituutiot muodostavat rakenteita, jotka muuttuvat yleensä hitaasti, mutta joskus rakenteet saattavat muuttua merkittävästi, kuten esimerkiksi Berliinin muurin murtumisen ja kylmän sodan päättymisen yhteydessä tapahtui.¹⁰⁷ Kun rakenteet alkavat horjua, kamppailu eri merkitysten välillä kiihtyy ja syntyy mahdollisuus asioiden uudelleen määrittelyyn. Kylmän sodan päättymisestä alkanut kehitys havainnollistaa, että sodan uudelleenmäärittely tapahtuu tarvittaessa nopeasti, mikäli toimijat ovat yhtä mieltä siitä, että strateginen ympäristö on perustavaa laatua olevassa muutoksessa. Tässä voidaan havaita yhteneväisyyttä Thomas Kuhnin ajatuksiin *paradigmoista* ja tieteellisistä vallankumouksista.¹⁰⁸

Thomas Kuhn esitteli paradigman käsitteen teoksessaan *The Structure of Scientific Revolutions* vuonna 1962. Keskeistä Kuhnin teoriassa oli ajatus tieteellisistä vallankumouksista, jotka muuttivat kerralla tieteenalojen koko maailmankuvan sen sijaan, että tieto kasautuisi vähitellen. Kuhn käytti termiä *paradigma* kuvaamaan tätä maailmankuvaa, joka muodosti yhteisen perustan tieteenalan tutkijoille. Paradigman puitteissa tapahtuva *normaalitiede* on Kuhnin näkemyksen mukaan palapelin ratkomiseen verrattavaa toimintaa.¹⁰⁹ Ennen pitkää paradigmasta tulee aina epävakaa, kun anomaliat alkavat kasautua, eikä paradigma kykene selittämään niitä tai sisällyttämään niitä itseensä. Lopulta uusi tieteen vallankumous luo korvaajan

¹⁰¹ Lintonen 1996, s. 40

¹⁰² Buzan, Waever & de Wilde 1998, s. 1–3

¹⁰³ Waever 1995, s. 52–53

¹⁰⁴ Searle 1995, s. 2

¹⁰⁵ Fierke 2013, s. 192

¹⁰⁶ Searle 1995, s. 2

¹⁰⁷ Klotz & Lynch 2007, s. 24

¹⁰⁸ Raitasalo 2005, s. 115–116

¹⁰⁹ Hakovirta 2008, s. 217

vanhalle paradigmalle.¹¹⁰ Uusi paradigma luo tieteelle uusia instrumentteja, mutta samalla uuden paradigman avulla on mahdollista tarkastella uudelleen aiemmin tutkittua ja tuottaa siitä täysin uusia tutkimustuloksia.¹¹¹

Kylmän sodan päättyminen haastoi perinteisen sedimentoituneen käsityksen turvallisuuden sotilaallisesta luonteesta. Sotilaallinen turvallisuus – ja siten myös sota – ei enää ollut yksinkertaisesti määriteltävissä oleva monoliitti, vaan turvallisuus nähtiin kontekstisidonnaisena ja tulkinnallisena käsitteenä. Turvallisuus tarkoittaa tilannetta, jossa on läsnä turvallisuusongelma ja jokin toimi on tehty vastauksena siihen. Turvattomuus puolestaan on tilanne jossa on ongelma, mutta ei vastausta. Ongelmana on, että kukaan ei ole koskaan täydellisesti turvassa, sillä jos joku on joskus täydellisesti turvassa, tilannetta ei nimitetä turvallisuudeksi.¹¹² Turvallisuutta voidaan pitää puheaktina. Tässä tarkoituksessa turvallisuus ei ole johonkin todelliseen viittaava merkki vaan puhe itsessään on toimi. Puhumalla turvallisuudesta valtion edustaja siirtää tietyn kehityskulun erityiselle alueelle ja siten vaatii erityistä oikeutta käyttää kaikkia mahdollisia keinoja sen torjumiseen.¹¹³ Jos toimija on onnistunut vapautumaan toimintatavoista tai säännöistä, jotka normaalisti sitoisivat tätä, esittämällä argumentteja eksistentiaalisen uhan tärkeydestä tai kiireellisyydestä, on kyse *turvallistamisesta*.¹¹⁴ Turvallistamisessa aiemmin normaalin politiikan piiriin kuuluneen asian tärkeys kasvaa ja sen hoitamiseksi vaaditaan aiempaa järeämpiä keinoja. Turvallistettuja asioita voidaan myös palauttaa normaalipolitiikan piiriin, mutta ääritapauksessa uhka voidaan *militarisoida*, jolloin se käsitetään sotilaallisena uhkana ja sen torjuntaan tai ennaltaehkäisyyn voidaan käyttää sotilaallista voimaa.¹¹⁵ Turvallisuus neuvotellaan turvallistajan ja kohdeyleisön välillä. Valtiot määrittelevät uhkia omista lähtökohdistaan käsin ja niillä on joka tapauksessa vaikutusta valtion käyttäytymiseen. Muiden toimijoiden arviolla näiden käsitysten järkevyydestä on kuitenkin vaikutusta siihen, miten muut vastaavat tähän turvallisuusväitteeseen kansainvälisessä järjestelmässä. Pelkkä sääntöjen rikkominen tai uhkien kuvailu ei riitä, vaan turvallistamisessa on kyse uhkilla legitimoitujen, onnistuneiden sääntörikkomusten ketjusta.¹¹⁶

¹¹⁰ Imre Lakatosin mukaan tutkijat ovat taipuvaisia pelastamaan anomalioiden uhkaaman teoriansa tekemällä siihen ad hoc muutoksia, eivätkä kerää objektiivisesti todistusaineistoa sitä vastaan. Paradigman kova ydin ja identiteetti muodostuvat joukosta olettamuksia, joita ei kyseenalaisteta. Ytimen ympärille on muodostettu suojavyöhyke apuolettamuksista, ja empiiriset vastaesimerkit kohdistuvat ainoastaan niihin. Ks. Blombergs 2013, s. 38 ja Lakatos 1976.

¹¹¹ Kuhn 1975, s. 111, Raitasalo 2005, s. 117

¹¹² Waever 1995, s. 57

¹¹³ Waever 1995, s. 54–55

¹¹⁴ Buzan, Waever & de Wilde 1998, s. 25

¹¹⁵ Raitasalo & Sipilä 2007, s. 2–3

¹¹⁶ Buzan, Waever & de Wilde 1998, s. 26 ja 29–31

Jos turvallisuus ja sota ovat tulkinnallisia ja kontekstisidonnaisia merkitysrakenteita, mistä sotilaallisessa turvallisuudessa sitten on kyse? Puheessa turvallisuudesta voidaan yleensä havaita kolme ulottuvuutta. Ensimmäinen ulottuvuus koskee referenttiä objektia, eli *mikä* tai *mitä* pyritään turvaamaan? Turvattavan kohteen ytimessä ovat sen ydinarvot.¹¹⁷ Perinteisen näkökulman mukaan valtio ja sen suvereniteetti ovat keskiössä kun puhutaan turvallisuudesta. Valtiolla tulee säilyä oikeus päättää omasta ideastaan, omista instituutioistaan ja alueestaan.¹¹⁸ Turvallisuus on myös aina turvallisuutta suhteessa johonkin, eli on kyse siitä *mikä uhkaa* referentin objektin turvallisuutta.¹¹⁹ Eksistentiaalisen uhkan määrittely on välttämätön ehto turvallistamiselle. Mikäli uhka on pysyvä tai toistuva, on todennäköistä että vastaus siihen ja kii-reellisyyden tunne institutionalisoituvat.¹²⁰ Kolmanneksi, turvallisuudessa on kyse myös siitä, *miten* turvattava kohde turvataan uhkilta ja *millä keinoin*.¹²¹ Turvallistamisessa vaaditaan käyttöön keinoja, jotka normaalisti eivät olisi siinä tilanteessa oikeutettuja.

Kuhnin paradigman käsitettä on mahdollista soveltaa muuhunkin kuin luonnontieteitä koskeviin tieteenfilosofisiin kysymyksiin.¹²² Tässä tapauksessa esimerkiksi *sota* voidaan nähdä kansainvälisessä järjestelmässä valtioiden väliseen konsensukseen perustuvana käsitteenä.¹²³ Sodan paradigma – tai *sodan kuva* – sisältää toimijoiden yhteiset diskurssit sotilaallisista uhkista, sodan luonteesta sekä aseellisen voiman organisoinnista sotaa varten. Kuhnin teoretisoinnin mukaisesti paradigmot ovat keskenään vertailukelvottomia.¹²⁴ Erilaisista sodan paradigmoista voidaan siis johtaa erilaisia sodankäynnin logiikoita ja toimintatapoja, joita ei voi verrata toisiinsa.¹²⁵ Huomionarvoista kuhnilaisen ajattelun soveltamisessa sodan käsitteen analysointiin on se, että kuten diskurssit, myös paradigmot ovat intersubjektiivisiä. Paradigman vaihtuminen on harvoin tietoisien toiminnan tulos, eikä yksikään toimija voi sanella muille toimijoille paradigmaansa, vaan vaihdos tapahtuu kun toimijat alkavat noudattaa sisäsyntyisessä prosessissa syntyneitä uusia sodan sääntöjä. Muutos saattaa tämän jälkeen tapahtua nopeasti ja ilmetä ”vallankumouksena”, jossa paradigma vaihtuu.¹²⁶

¹¹⁷ McSweeney 1999, s. 84–85

¹¹⁸ Valtion idealla tarkoitetaan abstraktia ydintä, joka legitimoii valtion olemassaolon. Sen pääasialliset lähteet ovat kansa ja valtiota organisoivat ideologiat. Limnell 2009, s. 53–54

¹¹⁹ Limnell 2009, s. 46

¹²⁰ Buzan, Waever & de Wilde 1998, s. 27 Lisäksi on huomattava, että institutionalisoiduttuaan jotkin turvallisuuslaitokset eivät enää legitimoidu julkisesti turvallisuusdiskurssissa, koska ne muuttuvat hallinnollisissa prosesseissa salaisiksi. Esimerkiksi Yhdysvaltojen valtionbudjetissa näkymättömät ns. *black programit* ovat tästä esimerkki. Ks. Buzan, Waever & de Wilde 1998, s. 28

¹²¹ Limnell 2009, s. 46

¹²² Kuhn 1975, s. 208–210

¹²³ Raitasalo 2005, s. 117

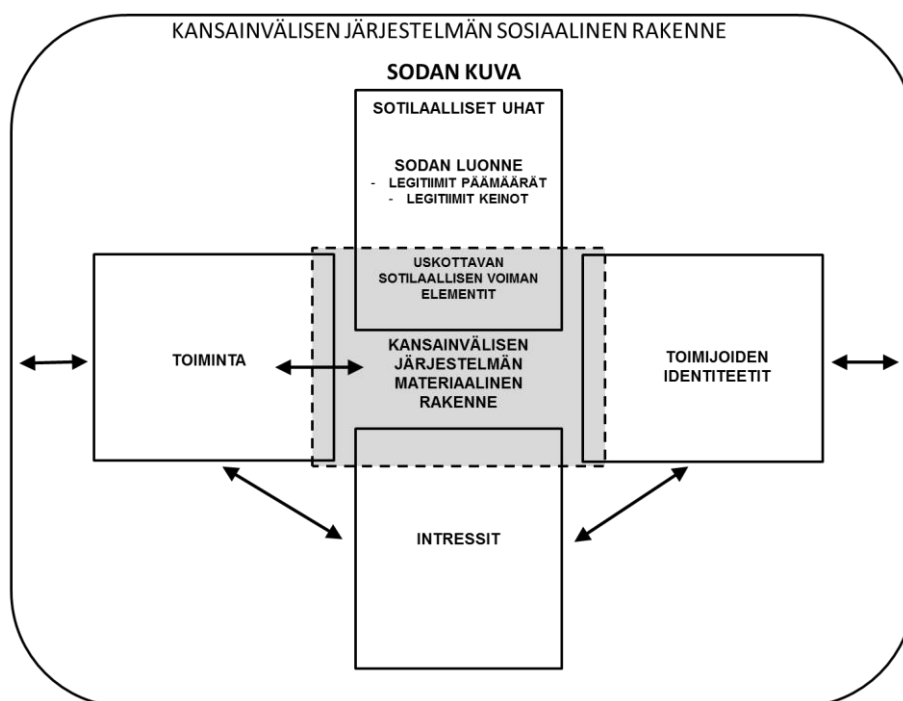
¹²⁴ Hakovirta 2008, s. 217

¹²⁵ Raitasalo 2005, s. 118

¹²⁶ Raitasalo 2005, s. 117–118

Paradigman vaihdos eli sodan kuvan täydellinen vaihtuminen tarkastelujakson alussa ei ole tämän tutkimuksen lähtökohta, mutta Yhdysvaltojen aseellisen voimankäytön aktiivisuuden lisääntyminen 2000-luvun alussa ja toisaalta pidättäytyminen aseellisesta voimankäytöstä 2010-luvulle tultaessa tukevat hypoteesia, jonka mukaan paradigman muutoksia on saattanut tapahtua tarkastelujaksolla. Paradigman vaihtuminen liittyy tilanteeseen, jossa anomaliaita ei pystytä sisällyttämään vanhan paradigman diskursseihin. Anomalioiden olemassaolo ei välttämättä aiheuta paradigman ja siihen sisältyvien diskurssien vaihtumista, koska sosiaaliset rakenteet vakiintuvat ajan myötä ja säilyvät helpommin kuin muuttuvat.¹²⁷ Mahdollistaakseen aseellisen voimankäytön tilanteessa, jossa se ei normaalisti olisi mahdollista, on toimijan yrittävä muuttaa tilanteeseen liittyvien diskurssien sisältöä. Sodan paradigman kehyksessä toimijan on siten kyettävä muuttamaan käsityksiä uhkista, sodan luonteesta ja/tai sotilaallisesta voimasta.

Aseellisen voiman käyttöä koskevien merkitysten rakentumista kansainvälisessä järjestelmässä voidaan aiemmin esitetyt rajaukset huomioiden tutkia kuvassa 4 esitetyn analyysimallin avulla.

Kuva 4. Aseellisen voiman käyttöä koskevien merkitysten rakentuminen.

¹²⁷ Raitasalo 2005, s. 158

Mallin mukaisesti vallitsevat sosiaaliset ja materiaaliset rakenteet vaikuttavat Yhdysvaltojen käsityksiin aseellisesta voimasta ja sen käytöstä. Yhteiset tulkinnat aseellisen voiman käytöstä muodostavat *sodan kuvan*, jota konstituivat elementit ovat keskinäisriippuvaisia. Mikään elementti ei ole toista tärkeämpi, mutta sotilaalliset uhkamallit¹²⁸ ovat kerroksellisesti sikäli syvempiä, että käsitykset sodan luonteesta ja sotilaallisesta voimasta ovat niistä riippuvaisia.¹²⁹ Yhteiset tulkinnat aseellisen voiman käytöstä ovat keskenään vertailukelvottomia ajatusrakennelmia, joiden kautta sotaan liittyvät materiaaliset seikat käsitteellistyvät. Aseellisen voimankäytön rationaalisuus riippuu siten tulkinnallisesta kehyksestä, johon se asetetaan. Keskinäisestä vertailukelvottomuudesta huolimatta nämä rakennelmat – diskurssit – eivät välttämättä kumoa toisiaan, vaan ne saattavat vaikuttaa yhtä aikaa ja jopa jakaa keskenään joitain elementtejä. Ne muodostavat sotilasstrategian teoreettisen kehyksen, joka esittää voimassaolevat uskomukset sotilaallisen voiman optimaalisesta käyttämisestä asetettujen päämäärien saavuttamiseksi.

Yhdysvaltojen argumentointi siitä, mikä on aseellisesta voimaa sekä siitä miten ja miksi sitä tulisi käyttää muodostavat kuvan näistä historiallisista ja sosiaalisesti rakentuneista kehyksistä ja niiden vaikutuksesta Yhdysvaltojen toiminnassa. Koska tutkimuksen lähtökohtana on, että sosiaaliset konstruktiot ovat historiallisia, on Yhdysvaltojen aseellinen voimankäyttö 2000-luvulla pystyttävä liittämään aikaisempaan historialliseen kontekstiin. Tämä on toteutettu luvussa 3, jossa pyritään kuvaamaan sotilaalliseen voimaan liittyvien uskomusten muutosta kylmän sodan jälkeiseltä ajalta 2000-luvun alkuun tukeutuen erityisesti Jyri Raitasalon tutkimukseen *Constructing War and Military Power after the Cold War*, sekä hänen ja Joonas Sipilän teoretisointiin turvallisuuteen ja sotaan liittyvien käsitysten muutoksesta länsimaissa.¹³⁰

Tutkimuksen luvut 4 ja 5 käsittelevät Yhdysvaltojen aseellista voimankäyttöä presidentti George W. Bushin ja presidentti Barack Obaman hallintokausilla. Aiemmin esitettyjen teoreettisten lähtökohtien mukaisesti on ensin muodostettava kuva niistä sotilaallisen voiman optimaaliseen käyttöön liittyvistä ajatusrakennelmista, joiden kautta tekojen rationaalisuutta yritetään tulkita. Tämä tehdään seuraavaksi luvussa 3, jossa esitetään Yhdysvaltojen valtaeliitin puheista ja teoista koostetut analyttiset kokonaisuudet, sodan kuvaan vaikuttaneet dis-

¹²⁸ Uhkamalli käsitetään tässä pitkäaikaiseksi ja yleisluontoiseksi analyttiseksi rakennelmaksi, jonka rajaamassa tilassa yksityiskohtaisemmat ja ajallisesti rajallisemmat uhkakuvat esiintyvät. Ks. Raitasalo & Sipilä 2007, s. 12

¹²⁹ Aivan kuten turvallisuus on olemassa vain suhteessa johonkin, myös sota on olemassa vain suhteessa johonkin. Siten sotilaallinen uhka on aina jossain muodossa muiden käsitteellisten elementtien taustalla. Sodan kuvan käsitteellisten elementtien kerroksellisuudesta ja keskinäisriippuvuudesta ks. Raitasalo 2005, s. 120–123

¹³⁰ Ks. Raitasalo & Sipilä 2007 ja 2013

kurssit. Luvut 4 ja 5 tarkastelevat siten Yhdysvaltojen toimien ja näiden diskurssien vaikutusta toisiinsa.

Yhdysvaltojen toimet ja niitä selittävät diskurssit konstituoivat toisiaan jatkuvassa vuorovaikutuksessa. Tämä rakenteen ja toiminnan välisen vuorovaikutuksen tutkimukselle aiheuttama haaste on ratkaistu tapaustutkimuksen mahdollistamiseksi yksinkertaistuksella, jossa sovelletaan kuvassa 3 esitettyä metodologista mallia. Siten on mahdollista havaita diskurssien ja toimien vuorottainen vaikutus toisiinsa, vaikka prosessi todellisuudessa onkin paljon monikerroksisempi ja hienostuneempi.

3. KYLMÄSTÄ SODASTA 2000-LUVULLE

3.1. Kylmän sodan perintö

Kylmän sodan päättyminen oli merkittävä murroskohta länsimaisen sodankuvan kehityksessä. Termi *kylmän sodan aikainen sodankuva* on yleistävä yksinkertaistus, joka kuitenkin havainnollistaa sitä perusteltua väittämää, jonka mukaan sodan kuva oli kylmän sodan aikana monelta osin eri toimijoille yhteinen. Yhteistä eri käsityksille sodasta oli sen instrumentaali luonne rationaalisesti toimivien valtiotoimijoiden työkaluna sekä käsitys sodan universaalista luonteesta, jota voitiin teoreettisesti tutkia.¹³¹ Käsitykset sodasta olivat kahdenlaisia. Merkittävä osa sodan teoretisoinnista liittyi ydinsodan mahdollisuuteen Yhdysvaltojen ja Neuvostoliiton johtamien blokkien välillä, ja toisaalta konventionaalisen sodankäynnin osalta käsitys sodan luonteesta rakentui mekanisoitujen joukkojen massamaisen käytön, voimien keskittämisen ja alueiden valtaamisen varaan.¹³² Koska sodat saattoivat laajentua ydinsodaksi, alkoi strategisessa teoretisoinnissa olla yhä enemmän kyse siitä, miten sotien laajeneminen voidaan välttää ja miten ydinsodan uhkaa – pelotetta – voidaan käyttää hyödyksi rauhan ajan politiikassa, eikä enää siitä, miten sotilaallista voimaa tulisi käyttää sodassa. Sotilaallinen voima ja erityisesti ydinaseet antoivat suurvalloille ulkopoliittisen vipuvarren, mutta aseellisen voiman varsinaiselle käytölle oli olemassa tarkasti rajattu asemansa valtioiden suurstrategiassa. Aseellista voimaa voitiin käyttää välillisesti matala-asteisissa konflikteissa kansainvälisen järjestelmän periferiassa, mutta suoraa suurvaltojen välistä konfliktia piti välttää.¹³³

Yhdysvaltojen rooli kansainvälisessä järjestelmässä perustui poliittisten, taloudellisten ja turvallisuuden liittyvien instituutioiden rakentamiseen ja vahvistamiseen. Toiminta-ajatuksena oli, että Neuvostoliiton vaikutusvalta ei saanut levitä ja vastaavasti omia liittolaisia tuettiin taloudellisesti ja sotilaallisesti. Vaikutusvallan ylläpitämiseksi Yhdysvallat kehitti kilpaa Neuvostoliiton kanssa ydinasearsenaaliaan, mutta myös tavanomaisia asevoimiaan Neuvostoliiton massa-armeijoiden lyömiseksi Euroopan sotanaäyttämöllä.¹³⁴

Neuvostoliiton hajoamisen myötä puolustuspolitiikkaa ei voitu länsimaissa enää määritellä suhteessa Neuvostoliiton aiheuttamaan sotilaalliseen uhkaan. Samalla koko perinteinen käsitys uhkasta potentiaalisen vastustajan sotilaallisen kyvyn ja tahdon tulona joutui kyseenalais-

¹³¹ Raitasalo 2005, s. 128

¹³² Raitasalo 2005, s. 129

¹³³ Strachan 2003, s. 428 ja Raitasalo & Sipilä 2008, s. 3

¹³⁴ Tomes 2014, s. 39 ja Raitasalo & Sipilä 2008, s. 2–4

tetuksi. Vastustajan tahtotilan arviointi on ollut aina vaikeaa, sillä se on saattanut muuttua nopeastikin, mutta kylmän sodan päättymisen myötä myös uhkan muodostavien sotilaallisten kykyjen arviointi tuli vaikeammaksi.¹³⁵ Tunnistettaviin ja olemassa oleviin uhkiin varautuminen alkoi muuttua vähitellen riskien minimoimiseksi, kun valtioon kohdistuvien sotilaallisten uhkien haaleneminen jätti tilaa uudentilaisille määritelmille, jossa yksilön kokeman turvallisuudentunteen merkitys korostui. Poliittisen kamppailun lopputuloksena aiemmin ongelmina ymmärrettyjä asioita alkoi siirtyä kansallisen turvallisuuden piiriin.¹³⁶ Yksilöä – ja siten valtiota ja koko kansainvälistä järjestelmää – potentiaalisesti uhkaavien riskien lähteenä nähtiin epävakaa ja ennakoimattomat olosuhteet, jotka vallitsevat esimerkiksi ns. ”hajoavissa valtioissa”.¹³⁷

Uudet uhat ja ennakoimattomat olosuhteet eivät syntyneet tyhjästä kylmän sodan päättymisen yhteydessä. Epäsymmetrisiä uhkia, kuten terroristeja oli olemassa jo ennen kylmän sodan päättymistä, mutta ne eivät vaikuttaneet länsimaissa käsityksiin uhkien luonteesta ennen kuin ne alkoivat täyttää Neuvostoliiton jättämää valtavaa uhkatyhjiötä.¹³⁸ Tämä uhkatyhjiö ja kylmän sodan päättymisen aiheuttivat kriisin länsimaiselle sodankuvalle, kansainvälisen järjestelmän normeille ja läntisten valtioiden identiteeteille.¹³⁹ Puolustuspoliittisilta määrittelyiltä katosi pohja, mutta samalla vallitsi laaja yhteisymmärrys siitä, että kylmä sota oli päättynyt ja kansainvälinen järjestelmä oli vedenjakajalla; länsi oli selviytynyt voittajana ja edessä olisi sääntöjen uudelleenkirjoittamisen aika kansainvälisessä järjestelmässä.¹⁴⁰

Vaikka yleisen uhkatason koettiin laskeneen, uusi aikakausi käsitettiin silti arvaamattomaksi. Kylmän sodan aikana synnyttetyt instituutiot olivat ylläpitäneet Yhdysvaltojen johtajuutta länsimaisten demokratioiden joukossa ja toimineet vaikutuskanavana kansainvälisessä järjestelmässä.¹⁴¹ Uudessa tilanteessa instituutiot nähtiin edelleen tarpeellisiksi, mutta samalla kyvyttömiksi puolustamaan itseään kansainvälisen järjestelmän ulkopuolella toimivilta vihamielisiltä ja arvaamattomilta tahoilta, minkä vuoksi Yhdysvalloilla oli erityinen vastuu näiden uusien uhkien patoamisessa.¹⁴²

¹³⁵ Raitasalo & Sipilä 2007, s. 11

¹³⁶ Esimerkkinä voidaan mainita ympäristöongelmat ja talouteen liittyvät kysymykset. Ks. Raitasalo & Sipilä 2007, s. 3–4

¹³⁷ Raitasalo & Sipilä 2013, s. 248

¹³⁸ Raitasalo 2005, s. 151–152

¹³⁹ Raitasalo 2005, s. 319

¹⁴⁰ Raitasalo 2005, s. 131–132

¹⁴¹ Tomes 2014, s. 46

¹⁴² Lake 1994 s. 46 ja O'Reilly 2013, s. 61

3.2. Sodan kuvan muutos Yhdysvalloissa 1990-luvulla

Välittömästi kylmän sodan päätyttyä Yhdysvaltojen puolustuspolitiikassa alkoi vahvistua ajatus uudesta maailmanjärjestyksestä, jossa Yhdysvaltojen johtamat liittoumat vakauttaisivat sotilaallisella toiminnallaan uutta ja epävakaa turvallisuusympäristöä.¹⁴³ Yhdysvaltojen ulko- ja turvallisuuspolitiikan perustan olivat aiemmin muodostaneet arvojohtajuus läntisten demokratioiden joukossa ja Neuvostoliiton vaikutuksen patoaminen. Kylmän sodan päättymisen myötä alkoi syntyä tilaa unilateralistisille tulkinnoille, joiden mukaan Yhdysvalloilla oli ainutlaatuinen kyky ja velvollisuus puuttua kansainvälisen järjestelmän epäkohtiin.¹⁴⁴ Käsitksissä sodasta esiintyvät rinnakkain valtioiden välisen sodan uhka ja toisaalta epävakaa oloista kumpuavat epäsymmetriset uhat, joita länessä tulkittiin demokraattisiin arvoihin perustuvasta humanitaarisen sodan viitekehyksestä käsin. Vuosikymmeniä sedimentoituneet käsitykset sodasta vaikuttivat voimakkaasti taustalla ylläpitäen tosiasiaassa konventionaalisen laajamittaisen sodan uhkaa, kun taas uudet matala-asteiset konfliktit ja paine puuttua niihin kasvoivat koko ajan.¹⁴⁵

Puolustusajattelun keskiöön nostettiin Yhdysvalloissa käsitys, jonka mukaan Yhdysvaltojen asevoimien tulee ylläpitää ylivoimaansa suhteessa potentiaalisiin kilpailijoihin sekä samanaikaisesti kehittää uusia kykyjä tulevaisuuden sotilaallisen ylivoiman takaamiseksi – myös epäsymmetriseen toimintaan nojaavia toimijoita vastaan.¹⁴⁶ Yhdysvaltojen sodan kuvassa säilyivät taustalla kylmän sodan ajalta periytyneet käsitykset sodasta valtioiden välisenä kamppailuna, mutta vanhat jaot valtion sisäisiin ja valtioiden välisiin konflikteihin sekä valtion sisäiseen ja valtion ulkoiseen turvallisuuteen alkoivat menettää merkitystään. Yhdysvaltojen puolustushallinnon piirissä alkoi kehittyä debatti *sodankäynnin vallankumouksesta*.¹⁴⁷ Sen mu-

¹⁴³ Lännessä oli jo ennen Persianlahden sotaa esitetty vaatimuksia Yhdysvaltojen aiempaa suuremmasta roolista kansainvälisen järjestelmän suojelijana. Yhdysvaltojen pelättiin siirtyvän eristäytyvään ulkopolitiikkaan Neuvostoliiton uhan poistuttua ja kansainvälisen järjestelmän muuttuvan epävakammaksi. Ks. O'Reilly 2013, s. 61

¹⁴⁴ Yhdysvaltalainen Walter A. McDougall on esittänyt Yhdysvaltojen strategisessa kulttuurissa vaikuttavan kahdeksan ulkopoliittista perinnettä, jotka voidaan jakaa *erityisen demokratian* ja *globaalin meliorismin* perinteisiin. Meliorismi sisältää ajatuksen mahdollisuudesta muokata vallitsevia olosuhteita paremmaksi. Ks. McDougall 1997 ja Tomes 2014, s. 43–44

¹⁴⁵ Raitasalo 2005, s. 242–244

¹⁴⁶ Raitasalo & Sipilä 2007, s. 7

¹⁴⁷ Ajatus teknologiaan perustuvasta sodankäynnin vallankumouksesta ei ollut pelkästään poliitikkojen ja virkamiesten tuotos, vaan sitä tukivat myös monet teoreetikot, joista merkittävimpiä olivat yhdysvaltalaiset tulevaisuudentutkijat Alvin ja Heidi Toffler. Heidän teoriansa ”kolmannen aallon” sodankäynnistä, edesauttoi merkittävästi debatin syntymistä. Ks. Evans 2003, s. 381 ja Toffler 1993

kaan sodankäynnissä on tapahtunut perusteellinen muutos useista tekijöistä johtuen, joista sotilasteknologian kehittyminen on yksi merkittävimmistä.¹⁴⁸

Sodankäynnin vallankumous ei syntynyt tyhjästä. Vallankumouksellista teknologiaa, kuten täsmäaseita¹⁴⁹ Yhdysvallat käytti jo Vietnamin sodassa. Lisäksi jo Yhdysvaltojen Vietnamin kärsimät takaiskut olivat nostaneet esiin tarpeen päivittää voimassa olevia sotilasdoktriineja.¹⁵⁰ Huomionarvoista on kuitenkin se, että kaikki nämä myöhemmin sodankäynnin vallankumoukseen liitetyt asiat saivat tuolloin merkityksensä kylmän sodan aikaisen sääntöraakenteen kautta, jossa kolmannen maailmansodan välttäminen Yhdysvaltojen ja Neuvostoliiton välillä oli yksi keskeisimmistä dogmeista.¹⁵¹ Persianlahden sota vuonna 1991, sekä sitä seuranneet ilmaiskusodat¹⁵² 1990-luvulla käytiin kylmän sodan aikana rakennetun sotilasopillisen, teknisen ja organisatorisen perusrakenteen mukaan. Vuosikymmenien saatossa vakiintuneet tavat käsittää sota ja sotilaallinen voima eivät muuttuneet hetkessä.¹⁵³

Persianlahden sodan menestys tulkittiin ylivoimaisen sotilasteknologian ansioksi ja siten Yhdysvaltojen tuli jatkaa pyrkimyksiä uusien suorituskykyjen etsimiseksi.¹⁵⁴ Teknologian oli määrä tasoittaa vastustajien lukumääräistä etua sekä olla avaintekijä tappioiden välttämiseksi. Sodasta tehtiin se johtopäätös, että moderneja asejärjestelmiä hyödyntävät asevoimat voivat lyödä vastassa olevat mekanisoidut joukot täsmällisesti, nopeasti ja suhteellisen vähäisin omin ja sivullisten tappioiden.¹⁵⁵ Erityisesti täsmäaseiden ja häiveteknologian hyödyntävien lentokoneiden katsottiin edustavan uusia ratkaisevia sotilaallisia instrumentteja. Nämä asejärjestelmät olivat paitsi tehokkaita, niillä oli myös suuri symbolinen arvo. Ne edustivat sellaista sotilaallista voimaa, jota vain suurvallan oli mahdollista kehittää, hankkia ja käyttää.¹⁵⁶ Teknologisen

¹⁴⁸ Teknologiaa korostavaan argumentointiin liittyy ajatus siitä, että nykyisellä *informaatioaikakaudella* aiempaa tehokkaampi iskukyky sekä kehittyneet tiedustelu- ja viestiyhteydet aiheuttavat perustavia muutoksia sodankäynnille ja sotien päämäärille. Ks. Raitasalo 2005, s. 191

¹⁴⁹ Tällä tarkoitetaan yleisesti maaliin hakeutuvia ampuvatarvikkeita

¹⁵⁰ Aktiivisen puolustuksen doktriini (*Active Defense*) vuodelta 1976 käänsi Yhdysvaltojen painopisteen Vietnamin jälleen Eurooppaan. Poikkeuksellista siinä oli aiempien materiaalista ylivoimaa korostaneiden doktriinien sijaan ajatus ensimmäisen taistelun voittamisesta ja aloitteen tempaamisesta aselajien ja puolustushaarojen yhteisoperaatioilla. Doktriinia seurasi *AirLand Battle*-doktriini (1982 & 1986), jossa korostettiin operatiivisen tason maa- ja ilmakomponenttien yhteistoimintaa, ja jossa tavoitteena oli tuhota vihollinen syvässä taistelussa vaikuttaen samanaikaisesti vihollisen reserveihin, tukeviin yksiköihin, johtamisjärjestelmiin sekä muihin arvokkaisiin kohteisiin. Ks. Raitasalo 2005, s. 192–192

¹⁵¹ Raitasalo 2005, s. 192

¹⁵² Ilmaiskusodilla tarkoitetaan tässä yhteydessä Yhdysvaltojen operaatioita *Deliberate Force* Bosniassa 1995, *Infinite Reach* Sudanissa/Afganistanissa 1998, *Desert Fox* Irakissa 1998 sekä Yhdysvaltojen osallistumista Naton operaatioon *Allied Force* Kosovossa 1999.

¹⁵³ Raitasalo 2005, s. 193–194

¹⁵⁴ Puolustusministeri Dick Cheney'n helmikuussa 1992 julkaisema *Annual Defense Report* yhdisti virallisesti menestyksen Persianlahden sodassa teknologiseen vallankumoukseen. Ks. Raitasalo 2005, s. 194–197

¹⁵⁵ Raitasalo 2005, s. 198

¹⁵⁶ Raitasalo 2005, s. 200

kehityksen uskottiin muuttavan sodankäynnin luonnetta, mutta samalla sen katsottiin tarjoavan Yhdysvalloille väylän kylmän sodan jälkeisen turvallisuusympäristön muokkaamiseen ja hallitsemiseen, sillä minkään valtion tai toimijan ei katsottu olevan kykenevä kilpailemaan teknisissä suorituskyvyissä, joita nykyaikainen sodankäynti käsityksen mukaan vaati.¹⁵⁷

Käsitykset globaalista suurvaltojen sotilaallisesta vastakkaisasettelusta olivat väistymässä taka-alalle ja alueelliset uhkat, erityisesti kansainvälisistä normeista piittaamattomat ”roistovaltiot”¹⁵⁸ olivat asettumassa Neuvostoliiton jättämään konventionaalisen uhan tyhjiöön.¹⁵⁹ Persianlahden sota nähtiin esimerkkinä uudennlaisista kylmän sodan jälkeisistä alueellisista konflikteista, joiden ratkaisuun aseellisen voiman käyttö näytti tarjoavan vähintään diplomatian veroisen vaihtoehdon.¹⁶⁰ Yhdysvaltojen näkökulmasta vastustaja oli vaihtunut suurvaltavihollisen massa-armeijasta useiden alueellisten vastustajien massa-armeijoiksi, joista tulisi saavuttaa ratkaiseva voitto.¹⁶¹ Ratkaisevan voiton mahdollistaisi teknologian tuoma ylivoima. Informaatioteknologiaan perustunut sodankäynnin vallankumous nostettiin sodan kuvan uudelleenmäärittelyn kärkeen, jolloin aiemmat sotilaallisen voiman mittarit muuttuivat kun uuden teknologian miellettiin tuottavan ennennäkemätöntä tehokkuutta, vaikuttavuutta ja suojaa.¹⁶²

Teknologia sai – tai sille annettiin – erityisaseman yhdysvaltalaisen sodan kuvan ja aseellisen voiman roolin kehittämisessä. Teknologia oli toisin sanoen sodankäynnin muutoksen lähde, kun taas kysymykset *milloin* ja *miten* sekä *millaisessa muodossa* aseellista voimaa tulisi käyttää, olivat teknologian luomien mahdollisuuksien johdannaisia.¹⁶³ Tulevaisuuden ennustamattomuuden katsottiin vaativan ennen kaikkea asevoimien muutosta, johon sodankäynnin vallankumous tarjosi keinon.¹⁶⁴

Huomattavaa on, että juuri sodankäynnin teknologinen muutos hyväksyttiin laajalti. Edes Yhdysvaltojen kokemat tappiot epäsymmetrisessä sodankäynnissä Somaliassa 1993 ja siitä seurannut Yhdysvaltojen vetäytyminen alueelta eivät heikentäneet teknologiakeskeisen näkökulman oikeutusta Yhdysvaltojen asevoimien kehittämisen ohjenuorana. Persianlahden sota oli

¹⁵⁷ Raitasalo 2005, s. 198

¹⁵⁸ Termiä roistovaltio (*rogue state*) käytti julkisesti ensimmäisiä kertoja presidentti Bill Clinton puheessaan vuonna 1994, jolloin hän viittasi Iranin ja Libyan Euroopalle aiheuttamaan uhkaan. Käsitys roistovaltioista ja niiden aiheuttamasta uhkasta on itse termiä vanhempi. Ks. Clinton 1994 ja O'Reilly 2013 s. 60.

¹⁵⁹ O'Reilly 2013, s. 60

¹⁶⁰ Raitasalo 2005, s. 197 ja O'Reilly 2013, s. 62

¹⁶¹ Raitasalo 2005, s. 206

¹⁶² Raitasalo 2005, s. 239–240

¹⁶³ Raitasalo 2005, s. 203

¹⁶⁴ Raitasalo 2005, s. 214

sopinut vaivattomasti vuosikymmenten aikana sedimentoituneeseen merkitysrakenteeseen ja kylmän sodan jälkeiset uhkat nähtiin entisten kaltaisina, ainoastaan mittakaavaltaan pienempinä. Julkinen mielipide tuki – ja suorastaan vaati – Yhdysvaltojen sotilaallista puuttumista myös laajamittaiseen etnis-uskonnolliseen väkivaltaan, etenkin Balkanin alueella. Persianlahden sodan havainnot olivat lisäksi osoittaneet, että oli olemassa sotilaallisia keinoja, joilla taisteleminen oli mahdollista miltei kokonaan ilman tappioita.¹⁶⁵

Kehittynyt teknologia nähtiin Yhdysvalloissa ratkaisuna tavanomaisiin uhkiin ja lisääntyneisiin vaatimuksiin sotilaallisesta puuttumisesta uudenvälisiin konflikteihin. Kosovon sota vuonna 1999 esitettiin todisteena kehitysprosessista, joka oli alkanut Persianlahden sodasta ja jossa operaatiot *Delibate Force* (1995) ja *Desert Fox* (1998) olivat olleet keskeisiä tapahtumia. Tapahtumaketjun katsottiin todistavan, että sodankäynnin vallankumous tarjosi työkalut niin laajamittaisiin konventionaalisiin sotiin kuin humanitaarisiin interventioihin, ja sitä hyödyntämällä Yhdysvallat tulisi dominoimaan tulevaisuuden konflikteja.¹⁶⁶ Voitto oli saavutettavissa jopa kokonaan ilman maajoukkoja.¹⁶⁷ Eri uhkakuvat saattoivat elää rinnakkain, koska yleisen käsityksen mukaan sodankäynnin vallankumousta hyödyntämällä Yhdysvaltojen asevoimat olisivat joka tapauksessa ylivoimaiset kaikkiin vastustajiin nähden.¹⁶⁸

Sodankäynnin vallankumouksen ansiosta aseellisen voiman käyttö näytti myös tuottavan diplomatiaa tehokkaammin ja nopeammin haluttuja lopputuloksia.¹⁶⁹ Vaikka Somaliasta 1993 ja Ruandasta 1995 saadut havainnot eivät tukeneet näkemystä sodankäynnin vallankumouksen tuomasta ylivoimasta uusissa sodissa, vahvistivat ne kuitenkin yhdessä Bosnian tapahtumien kanssa mielikuvaa lisääntyvistä etnisistä ja uskonnollisista konflikteista, joihin tulee puuttua tarvittaessa sotilaallisesti ihmisoikeusrikkomusten ja siviilien surmaamisen pysäyttämiseksi. Asevoimien uudet suorituskyvyt nähtiin käyttökelpoisiksi työkaluiksi, joita voitaisiin käyttää humanitaarisiin perusteisiin halutun lopputuloksen saavuttamiseksi, milloin Yhdysvaltojen edut sitä puolsivat.¹⁷⁰ Mikäli sotilaallista voimaa käytettäisiin, pyrittäisiin operaatiot suorittamaan Persianlahdelta, Bosniasta ja Kosovosta saatujen oppien mukaisesti pääasiassa korkean teknologian suorituskyvyin, mahdollisuuksien mukaan jopa kokonaan ilman maajoukkoja.¹⁷¹

¹⁶⁵ Raitasalo 2005, s. 241

¹⁶⁶ Raitasalo 2005, s. 222

¹⁶⁷ Raitasalo 2005, s. 223

¹⁶⁸ Raitasalo 2005, s. 223–226

¹⁶⁹ Halper & Clarke 2007, s. 153

¹⁷⁰ Raitasalo 2005, s. 215–216

¹⁷¹ Raitasalo 2005, s. 241–242 ja O'Reilly 2013, s. 62

Käsitys teknologian tuomasta sodankäynnin vallankumouksesta ja sen hyödyllisyydestä Yhdysvalloille vakiintui, mutta ei kritiikittä. Vaikka sotilaallinen voima kehittyi 1990-luvun kuluessa Yhdysvaltojen näkökulmasta koko ajan houkuttelevammaksi instrumentiksi, osoittivat etenkin Bosnian ja Kosovon operaatiot kritikoiden mielestä kehityksen olevan menossa vaaralliseen suuntaan, jossa strategian rooli siltana poliittisten tavoitteiden ja aseellisella voiman käytöllä saatavien tulosvaikutusten välillä oli hämärtyvässä.¹⁷² Yhdysvallat kuitenkin siirtyi vähitellen uhkakeskeisestä puolustusajattelusta kohti suorituskykykeskeistä puolustusajattelua, sillä diskurssi sodankäynnin vallankumouksesta tarjosi sodan kuvan käsitteellisten tekijöiden ristiriitaan kompromissin. Samalla käsitykset lisääntyneen sotilaallisen suorituskyvyn tuomasta tehokkuudesta ja pienemmistä sivuvaikutuksista lisäsivät Yhdysvaltojen mahdollisuuksia sotilaallisen voiman käyttöön kansainvälisessä järjestelmässä.¹⁷³

3.3. Yhdysvaltojen sodan kuvaan vaikuttavat diskurssit 2000-luvulla

Kylmä sota oli muodostanut yhtenäisen sotaan ja turvallisuuteen liittyvän merkitysrakenteen, jonka kautta sotilaallinen voima ja sen käyttö saivat merkityksensä. Kylmän sodan päättymisen yhteydessä ei syntynyt uutta yhtenäistä merkitysrakennetta, vaan kylmän sodan jälkeisellä ajalla voidaan havaita useiden sotilaallisiin uhkiin, sotien luonteeseen ja sotilaalliseen voimaan liittyvien diskurssien rinnakkainen – osittain jopa ristiriitainen – vaikutus sotaan ja sotilaalliseen turvallisuuteen liittyvissä käsityksissä. Yhdysvaltojen sodan kuvan rakentuminen 2000-luvulla on osa tätä samaa jatkumoa, jossa voidaan havaita 1990-luvulta periytyvien diskurssien vaikutus. Tässä luvussa esitellään diskurssit, jotka ovat määrittäneet Yhdysvaltojen aseellista voiman käyttöä kansainvälisessä järjestelmässä sekä konstituoineet yhdysvaltalaista sodan kuvaa 2000-luvulla.

Sodankäynnin vallankumous on ollut voimakas sotilaalliseen voimaan ja sodan luonteeseen vaikuttava diskurssi Yhdysvalloissa myös 2000-luvulla. Diskurssi sodankäynnin vallankumouksesta voidaan ymmärtää sekä prosessina, joka määrittää aseellisen voiman roolia kansainvälisessä järjestelmässä, että sotilaallisten voimakeinojen (*military force*) luonteeseen ja käyttöön liittyvänä puhetapana, joka on samalla sotilaallista voimaa (*military power*) konstituoiva

¹⁷² Esimerkiksi Colin S. Gray kuvailee Bosnian ja Kosovon operaatioita ”an awkward alliance of hot air (policy statements) and bombardment possibilities (the world is my dartboard view of aerial strategists)”. Ks. Gray 2003, s. 394. Myös yhdysvaltalainen kenraali Wesley Clark, joka komensi Naton joukkoja Kosovon operaatiossa on todennut, että ”any first year military student could point to the more obvious inconsistencies between our efforts and the requirements posed by the principles of the war” Ks. Clark 2001, s. 427

¹⁷³ Raitasalo 242–244

tekijä.¹⁷⁴ Suorituskykyperusteisuus oli muodostunut Yhdysvaltojen puolustussuunnittelun perustaksi jo 1990-luvun lopussa ja vuoden 2001 terrori-iskujen myötä yhä vaikeammin ennakoitavaksi koettu turvallisuusympäristö vahvisti Yhdysvalloissa käsitystä siitä, että sillä oli nykyisessä uhkaympäristössä oltava kyky käyttää ja osoittaa voimaa nopeasti ja tarvittaessa maailmanlaajuisesti.¹⁷⁵ Sodankäynnin vallankumous katsottiin välineeksi, jolla sotaa oli mahdollista määritellä Yhdysvaltojen etujen mukaiseksi, ja sen keskeisimmät mittarit olivat kyky nopeaan ja globaaliin voiman projisointiin¹⁷⁶, informaatioteknologian hyödyntäminen¹⁷⁷ sekä kyky suorittaa aselajien ja puolustushaarojen välisiä yhteisoperaatioita.¹⁷⁸

Sodankäynnin vallankumouksen diskurssi edesauttoi osaltaan 9/11-iskujen seurauksena syntyneen *terrorisminvastaisen sodan* diskurssin muodostumista. Kehittyneet sotilaalliset suorituskyvyt loivat mielikuvan mahdollisuudesta käyttää sotilaallista voimaa tehokkaasti epävarmassa ja epävakaa maailmassa.¹⁷⁹ Yhdysvaltojen vaikeudet Afganistanin ja Irakin vakautamisoperaatioissa ovat voimistaneet Yhdysvaltojen asevoimien muutoksen suuntaa koskevaa debattia, jossa ovat vastakkain Irakin ja Afganistanin kriisien myötä kehitetyn vastakumouksellisen suorituskyvyn puolustajat sekä ne, joiden mielestä Yhdysvaltojen tulisi kehittää korkean teknologian suorituskykyään ja vahvistaa puolustushaarojaan voimakkaiden sotilaallisten kilpailijoiden varalta.¹⁸⁰

Uudet sodat ovat diskurssi, joka alkoi muodostua kylmän sodan päättymisen myötä. Uusilla sodilla tarkoitettiin organisoitua väkivaltaa, jota esiintyi pääasiassa etnis-uskonnollisessa kontekstissa erityisesti Afrikassa. Uudet sodat olivat länsimaisesta näkökulmasta hankalia, koska ne eivät sopineet kylmän sodan aikaisiin käsityksiin sodasta, vaan hämärsivät sodan, järjestytyneen rikollisuuden ja laajamittaisten ihmisoikeusrikkomusten välisiä rajoja.¹⁸¹ Uusien

¹⁷⁴ Raitasalo 2005, s. 187–189

¹⁷⁵ Ks. esim. National Security Strategy 2002, s. 29–30 ”*Before the war in Afghanistan, that area was low on the list of major planning contingencies. Yet, in a very short time, we had to operate across the length and breadth of that remote nation, using every branch of the armed forces. We must prepare for more such deployments by developing assets such as advanced remote sensing, long range precision strike capabilities, and transformed maneuver and expeditionary forces.*”

¹⁷⁶ Tällä tarkoitetaan erityisesti kykyä siirtää nopeassa toimintavalmiudessa olevia joukkoja meri- ja ilmaitse käytännössä minne tahansa. Joukkojen on oltava ns. *expeditionary*-tyyppisiä eli ne eivät tukeudu olemassa oleviin varuskuntiin tai tukikohtiin vaan myös joukkojen logistiikka hoidetaan tarvittaessa meri- ja ilmaitse.

¹⁷⁷ Tämä sisältää kyvyn verkostokeskeiseen sodankäyntiin, täsmäaseet, satelliittijärjestelmien käytön ja häiveominaisuuksien käytön. Ks. Raitasalo 2005, s. 183 ja Trevorton 2013, s. 40

¹⁷⁸ Raitasalo 2005, s. 183 ja Evans 2003, s. 384

¹⁷⁹ Raitasalo 2005, s. 247

¹⁸⁰ Trevorton 2013, s. 39

¹⁸¹ Raitasalo 2005, s. 137 ja Kaldor 1999, s. 1–2. Uusien sotien diskurssin antamaa kuvaa tulevaisuuden sotien luonteesta kuvaa Hew Strachanin esittämä kritiikki: ”*The overwhelming impression is that they are initiated by non-state actors, that they are fought by civilians, and that their principal victims are not soldiers but non-combatants.*” Ks. Strachan 2003, s. 432

sotien diskurssi korostaa valtiotason alapuolella olevien toimijoiden merkitystä kansainvälisen järjestelmän turvallisuudelle. Kylmän sodan aikana ei-valtiolliset toimijat käsitettiin *matala-asteisten konfliktien* viitekehyksessä, eikä niillä ollut todellista merkitystä yleiseen sodan kuvaan.¹⁸²

Kylmän sodan päätyttyä väkivallan katsottiin yksityistyvän ei-valtiollisten toimijoiden myötä, mikä tulisi haastamaan uuden maailmanjärjestyksen.¹⁸³ Kasvavasta maailmanlaajuisesta keskinäisriippuvuudesta on muodostunut ei-valtiollisten toimijoiden keino haastaa valtioiden monopoli organisoituun väkivaltaan.¹⁸⁴ Juuri keskinäisriippuvuuden vuoksi ei-valtiollisten toimijoiden aiheuttaman kaaoksen on koettu leviävän valtioiden rajoista piittaamatta. Hew Strachanin näkemyksen mukaan valtiot ovat huomaamattaan itse rapauttaneet omaa asemaansa, kun kansainvälisen oikeuden on annettu vähitellen siirtää päätösvalta sotien julistamisesta Yhdistyneille Kansakunnille. Siten edes tosiasiallisesti sodassa olevat valtiot eivät halua julistaa sotaa välttääkseen rikkomasta kansainvälistä lakia.¹⁸⁵ Humanitaarinen interventio, rauhan turvaaminen ja rauhaan pakottaminen ovat termejä, joiksi sotaa mieluummin kutsutaan.¹⁸⁶

Valtioiden välisten, asevoimin käytävien sotien on jopa katsottu jääneen kokonaan historiaan.¹⁸⁷ Samalla kun sodan merkitys valtiollisena instrumenttina on heikentynyt, sen merkitys primitiivisenä ilmiönä on kasvanut; sota nähdään suurena onnettomuutena, jonka olemassaolo on aina väärin, saatiinpa sillä millaisia poliittisia hyötyjä tahansa.¹⁸⁸ Siksi sotaan liittyvät kysymykset koskevat nykyään enimmäkseen niiden rajoittamista, eivätkä niinkään niiden toteutusta tai hyödyllisyyttä.¹⁸⁹

Huonot valtiot ovat diskurssi, joka liittyy läheisesti diskurssiin uusista sodista.¹⁹⁰ Perinteisen käsityksen mukaan suvereenilla valtiolla on oikeus hallita määrättyä aluetta ja sen väestöä.

¹⁸² Matala-asteisia konflikteja katsottiin käytävän kehittymättömissä maissa, joissa epätavanomaiset taistelijat – kuten sissit ja terroristit – kävivät sotaa matalan teknologian välinein. Ks. van Creveld 1991, s. 18–32 ja 57–62. Huomionarvoista on lisäksi se, että Yhdysvallat osallistui esimerkiksi Vietnamissa vuosien ajan matala-asteiseen konfliktiin, mutta sillä ei ollut juurikaan vaikutusta sen sodan kuvaan. Ks. Raitasalo 2005, s. 137

¹⁸³ Evans 2003, s. 381

¹⁸⁴ Kaldor 1999, s. 4–5

¹⁸⁵ Strachan 2003, s. 432 ja Raitasalo & Sipilä 2013, s. 241–242

¹⁸⁶ Strachan 2003, s. 432

¹⁸⁷ Ks. esimerkiksi van Creveld 1991, Keegan 1993, Kaldor 1999 ja Münkler 2010, s. 196

¹⁸⁸ Strachan 2003, s. 432 ja Raitasalo & Sipilä 2013, s. 241–242

¹⁸⁹ Strachan 2003, s. 432

¹⁹⁰ Termi *huonot valtiot* on diskurssin nimenä ongelmallinen, sillä se ei esiinny tutkitussa aineistossa. Sen sijaan se on tätä tutkimusta varten luotu yhteisnimitys useille samankaltaisille puhetavoille, joita osa tutkimuskirjallisuudesta käsittelee omina diskursseinaan esimerkiksi roistovaltioista tai hajoavista valtioista. Tässä tutkimuksessa *huonoilla valtioilla* tarkoitetaan valtioita, joiden tasavertainen ja täysivaltainen asema kansainvälisessä järjestelmässä on kyseenalaistettu. Valintaa voidaan perustella tutkimuksellisella tarkoituksenmukaisuudella; retoriik-

Valtion kyky puolustaa tätä oikeutta ulkoisia ja sisäisiä haastajia vastaan on ollut suvereniteetin perusta.¹⁹¹ Kylmän sodan jälkeen valtion väkivallan monopolin kyseenalaistuminen uusien sotien myötä on tehnyt myös valtioiden suvereniteetista ehdollista. Kritiikin mukaan valtion määritelmä edustaa leimallisesti länsimaista valtiokäsitystä, jossa tasavertaiselta valtiolta edellytetään demokraattista yhteiskuntajärjestelmää ja vapaata markkinataloutta.¹⁹² Siten huonot valtiot ovat perineet alun perin Neuvostoliitolle annetun roolin vapaan länsimaisen valtion ideologisenä vastakohtana sekä valtiollisena sotilaallisena uhkana.

Mikäli valtiota ei tunnusteta tasavertaiseksi poliittiseksi yksiköksi, sen instituutioita ei koeta legitiimeiksi ja sen alue koetaan poliittisesti tyhjäksi, jolloin turvallistamisen näkökulmasta laaja kirjo merkittäviä voimankäytön rajoitteita poistuu. Kieltäytymällä kehittymästä demokraattiseksi markkinataloudeksi valtio ottaa riskin tulla suljetuksi yhteisön ulkopuolelle tai tulla määritellyksi ”vähemmän valtioksi” kansainvälisen yhteisön silmissä.¹⁹³ Äärimmillään valtio määritellään epäonnistuneeksi, hajonneeksi valtioksi tai muita uhkaavaksi roistovaltioksi, jonka suvereniteetti voidaan kyseenalaistaa.¹⁹⁴

Hajonneen valtion määritelmä on laaja ja siten kiistanalainen.¹⁹⁵ Kiistanalaisuudestaan huolimatta Yhdysvalloissa vahvistui 9/11-iskujen seurauksena käsitys, jonka mukaan köyhyys ja heikot valtiolliset instituutiot tekevät valtiosta haavoittuvan terroristiverkostoille.¹⁹⁶ Ongelman ratkaisemiseksi kehitettiin kansakunnankentämisen (*nation-building*) konsepti, joka yhdistää turvallisuus- ja kehityspolitiikan elementtejä. Konseptin mukaan ulkopuolinen puuttuminen valtion tilanteeseen on välttämätön valtion sisäisten kehitysprosessien käynnistymiseksi. Vaikka valtiollisten instituutioiden vahvistamisen katsotaankin yleisesti vakauttavan hauraiden valtioiden tilannetta, on kansakunnanrakennusoperaatioita kritisoitu pyrkimyksistä liian nopeisiin ratkaisuihin pakottamalla muut omaksumaan läntinen yhteiskuntamalli.¹⁹⁷

Yhdysvalloissa ajatus heikoista tai hajoavista valtioista uhkien lähteenä vahvistui 1990-luvun kuluessa. Somalian ja entisen Jugoslavian alueen konfliktit olivat vahvistaneet huolta uusien sotien aiheuttamista seurauksista kansainvälisessä järjestelmässä yhä voimakkaampana koetun

kaa roistovaltioista, hajoavista valtioista ja huonosti hallituista valtioista käytetään Yhdysvalloissa perustelemaan toisen valtion suvereniteetin rikkomista.

¹⁹¹ Buzan, Waever & de Wilde 1998, s. 49–50

¹⁹² Buzan, Waever & de Wilde 1998, s. 153–154 ja Lambach & Debiel 2010, s. 159–160

¹⁹³ Buzan, Waever & de Wilde 1998, s. 60–61 ja 153–154

¹⁹⁴ Intervention suorittaja ei välttämättä kyseenalaista yksikön legitimitettä yksikkönä, mutta intervention kohde yleensä tulkitsee tilanteen siten. Ks. Buzan, Waever & de Wilde 1998, s. 151

¹⁹⁵ Lambach & Debiel 2010, s. 160–161

¹⁹⁶ National Security Strategy 2002, esipuhe

¹⁹⁷ Lambach & Debiel 2010, s. 166–167

keskinäisriippuvuuden aikana. Hajoavien valtioiden katsottiin luovan otolliset olosuhteet uusille sodille ja esimerkiksi kansainväliselle terrorismille.¹⁹⁸ Yhdysvalloissa huonosti hallittuja ja länsivihamielisiä valtioita oli nimitetty *roistovaltioiksi* jo 1970-luvulta alkaen, mutta matalan intensiteetin konfliktien tapaan niillä ei katsottu olevan merkitystä kansainvälisen järjestelmän vakaudelle.¹⁹⁹ Roistovaltioiden pyrkimykset hankkia joukkotuhoaseita sekä joukkotuhoaseiden päätyminen kolmannen maailman maihin herättivät Yhdysvalloissa huolta 1980-luvulla, mutta kylmän sodan viitekehyksessä nämä skenaariot jäivät toissijaisiksi Neuvostoliiton uhkaan nähden.²⁰⁰

Uudelle vuosituhannele tultaessa Yhdysvalloissa valtiolliset viholliset olivat valtioita, jotka joko eivät kyenneet estämään tai hillitsemään konflikteja alueillaan, aiheuttivat itse toiminnallaan näitä konflikteja tai tukivat välillisesti konfliktien osapuolia. Heikko hallinto saattoi ylläpitää kyvyttömyydellään valtatyhjiötä, aiheuttaa brutaalilla hallintotavallaan alueellista epävakautta tai tukea terroristijärjestöjä – esimerkiksi antamalla näiden käyttöön joukkotuhoaseita – Yhdysvaltojen vastaisessa toiminnassa.²⁰¹

Humanitaariset interventiot ovat diskurssi, johon sotilaallisten operaatioiden perustelu humanitaarisilla syillä perustuu. Uusien sotien saama huomio ja valtion suvereniteetin kyseenalaistaminen ovat kiinteästi yhteydessä humanitaaristen syiden lisääntymiseen sotilaallisten interventioiden perusteluissa. Humanitaariset syyt mahdollistivat Yhdysvaltojen sotilaallisen puuttumisen muun muassa Kosovon konfliktiin vuonna 1999, mutta monet negatiiviset kokemukset humanitaarisin syin tehdyistä sotilaallisista väliintuloista vähensivät Yhdysvaltojen halua puuttua maailmalla tapahtuviin humanitaarisiin kriiseihin.²⁰² Epäonnistumiset vaikuttivat kuitenkin lähinnä sotilaallisen puuttumisen tapaan.²⁰³ Yhdysvaltojen sotilaalliset epäonnistumiset eivät myöskään vähentäneet kansainvälistä painetta luoda normirakenteita, jotka mahdollistavat valtion suvereniteetin loukkaamisen ja sotilaallisen väliintulon humanitaarisin perus-

¹⁹⁸ Mazarr 2014, s. 113

¹⁹⁹ Litwak 1999, s. 7

²⁰⁰ Litwak 1999, s. 54

²⁰¹ Esimerkiksi Yhdysvaltojen kansallinen turvallisuusstrategia vuodelta 2002 yhdistää hajoavat valtiot, yksittäiset toimijat ja joukkotuhoaseet: ”*America is now threatened less by conquering states than we are by failing ones. We are menaced less by fleets and armies than by catastrophic technologies in the hands of embittered few.*” National Security Strategy 2002, s. 1. Lisäksi kansallinen turvallisuusstrategia 2006 yhdistää hajoavat valtiot, alueelliset konfliktit, terroristit ja humanitaariset kriisit: ”*Regional conflicts can arise from wide variety of causes, including poor governance, external aggression, competing claims, internal revolt, tribal rivalries, and ethnic or religious hatreds... [L]ead to the same ends: failed states, humanitarian disasters, and ungoverned areas that can become safe havens for terrorists*”, National Security Strategy 2006, s. 15

²⁰² Raitasalo 2005, s. 139–140

²⁰³ Raitasalo 2005, s. 241–242

tein.²⁰⁴ Humanitaariset syyt ovat edelleen tarvittaessa päteviä perusteluja sotilaallisiin interventioihin.²⁰⁵ Suojeluvastuun periaate on kansainvälisesti institutionalisoitunut normi, johon vedoten kansainvälinen yhteisö voi oikeuttaa aseellisen voiman käytön toimijaa vastaan.²⁰⁶

Humanitaarisiin interventioihin liittyvät oleellisesti monikansalliset koalitiot, joilla tavoitellaan operaatiolle suurempaa oikeutusta kansainvälisen järjestelmän piirissä. Vakiintuneiden instituutioiden kautta tai niiden hyväksynnällä toteutettu sotilaallinen voimankäyttö koetaan yleisesti varsinkin länsimaissa oikeutetummaksi kuin valtion omaehtoinen sotilaallinen voimankäyttö. Esimerkiksi Libyan operaation suunnittelun yhteydessä katsottiin, että vaikka olisi ollut mahdollista koota Yhdysvaltojen, Britannian ja Ranskan ympärille ”halukkaiden koalitio”, oli helpompi saada operaatiolle hyväksyntää ja tukijoita kun operaatio toteutettaisiin Naton johtamana.²⁰⁷

Epäsymmetrinen sodankäynti on diskurssi, joka liittyy kiinteästi uusien sotien ja huonojen valtioiden diskursseihin. Epäsymmetristä sodankäyntiä koskevan teoretisoinnin mukaan länsimaiden – erityisesti Yhdysvaltojen – sotilaallinen yliverisuus ja heikko tappioiden sietokyky lisäävät vastustajien halukkuutta turvautua länsimaiden näkökulmasta ”epätavallisiin” keinoihin käydä sotaa.²⁰⁸ Epäsymmetrisen sodankäynnin diskurssi haastaa ajatuksen sodankäynnin vallankumouksesta ja sen tuomasta sotilaallisesta yliverisuudesta. Epäsymmetrinen sodankäynti käsitetään keinoiksi, joilla vastustaja voi kiistää Yhdysvalloilta sen sotilaallisen suorituskyvyn tuoman etulyöntiaseman. Erityisesti Yhdysvaltojen vastoinkäymiset taisteluissa teknisesti kehittymätöntä vastustajaa vastaan Somaliassa, Afganistanissa ja Irakissa ovat vahvistaneet käsityksiä siitä, että teknologinen epäsuhta ei välttämättä yksinään ratkaise konfliktin lopputulosta.²⁰⁹ Epäsymmetristen konfliktien riskit tiedostettiin Yhdysvalloissa jo ennen Irakin ja Afganistanin operaatioita, mutta epäsymmetrinen sodankäynti käsitettiin puuttuvana suorituskykynä, joka sen tulee hankkia täydentämään muuten täydellistä sotilaallista kapasiteettiaan.²¹⁰

²⁰⁴ Esimerkiksi suojeluvastuun periaatteen (*the Responsibility to Protect*) taustalla on YK:n pääsihteeri Kofi Annanin vuonna 2000 esittämä huoli kansainvälisen yhteisön mahdollisuuksista puuttua ihmisoikeusrikkomuksiin. Ks. Annan 2000, s. 35

²⁰⁵ Esimerkiksi Yhdysvaltojen puolustusstrategia vuodelta 2005 ehdollistaa valtion suvereniteetin: ”*It is unacceptable for regimes to use the principle of sovereignty as a shield behind which they claim to be free to engage in activities that pose enormous threats to their citizens, neighbors, or the rest of the international community.*” National Defense Strategy 2005, s. 1

²⁰⁶ Buzan, Waever & de Wilde 1998, s. 150–151

²⁰⁷ Michaels 2014, s. 23

²⁰⁸ Krepinevich 1994, s. 20

²⁰⁹ Raitasalo 2005, s. 134–137

²¹⁰ Ks. esim. Quadrennial Defense Review 2001, s. IV ”*Adopting this capabilities-based approach to planning requires that... it develops new areas of military advantage and denies asymmetric advantages to adversaries. It*

Epäsymmetrinen sodankäynti voidaan kuitenkin ymmärtää myös yksittäisiä keinoja laajempaa kokonaisuutena, joka haastaa länsimaiset käsitykset sodasta ja sotilaallisesta voimasta ja jossa sota ei ole luonteeltaan teknologista eikä välineellistä kuten länsimaissa. Siinä sota on pikemminkin ilmaus kulttuurisesta kapinasta länsimaisia arvoja vastaan, joiden katsotaan uhkaavan yhteisöjä, jotka pyrkivät määrittelemään itsensä vanhojen perinteiden mukaan.²¹¹ Tämä sodan kuvien epäsymmetria on ollut haasteena etenkin ääri-islamilaisten terroristien vastaisessa taistelussa, kun kommunismin patoamiseen aikanaan kehitetty vastakumouksellisen sodankäynnin oppi ei olekaan soveltunut tämän tyyppisen ideologian kohtaamiseen.²¹²

Joukkotuhohoaseilla on ollut keskeinen osa yhdysvaltalaisessa epäsymmetristen uhkien määrittelyssä 1990-luvun alusta saakka, mutta aluksi ne liittyivät enimmäkseen alueellisen sodan viitekehykseen, jossa alueellinen vastustaja olisi turvautunut viimeisenä keinonaan joukkotuhohoaseisiin Yhdysvaltojen ylivoiman edessä. Sitten joukkotuhohoaset yhdistettiin terroristeihin, jotka saattaisivat iskeä Yhdysvaltojen maaperälle.²¹³

Terrorisminvastainen sota, jonka Yhdysvallat julisti syyskuun 11. päivän terrori-iskujen seurauksena, teki terrorismista Yhdysvaltojen ensisijaisen vihollisen. Ennen tätä vain harvojen terrori-iskujen katsottiin vaativan sotilaallisia vastatoimia.²¹⁴ Yhdysvalloissa vallitsi voimakas käsitys siitä, että jokin oli muuttunut, ja iskuja sekä Yhdysvaltojen vastatoimia niiden jälkeen on kuvailtu kylmän sodan päättymisen kaltaiseksi historialliseksi murrosvaiheeksi.²¹⁵ Iskujen mullistavaa vaikutusta globaaliin turvallisuusympäristöön perustellaan yleisesti terroristijärjestöjen aktiivisuuden lisääntymisellä ja sillä, että uudet teknologiat ovat mahdollistaneet maailmanlaajuisesti terroristeille huomattavan tuhon aiheuttamisen.²¹⁶ Käsitteellinen muutos on tapahtunut ainakin sikäli, että terroristijärjestöille ja jopa yksittäisille terroristeille on annettu merkitys uhkina ja sodan osapuolina. Terroristien mahdollisuus hankkia joukkotuhohoaseita teki uhkasta niin suuren, että siihen oli kyettävä vaikuttamaan ennaltaehkäisevästi jo ennen

entails adapting existing military capabilities to new circumstances, while experimenting with the development of new military capabilities. In short, it requires the transformation of U.S. forces, capabilities, and institutions to extend America's asymmetric advantages well into the future."

²¹¹ Evans 2003, s. 380

²¹² Evans 2003, s. 380. Ks. myös Kober 2002, Harkavy & Neuman 2001 kappale 5 ja Manwaring 2001 s. 25–34

²¹³ Ks. esim. Aspin 1993, s. 239 ja National Security Strategy 2002, s. 6 ”*Our immediate focus will be those terrorist organisations of global reach and any terrorist or state sponsor of terrorism which attempts to gain or use weapons of mass destruction*”

²¹⁴ Raitasalo 2005, s. 153

²¹⁵ Buzan 2006, s. 1101 ja Raitasalo 2005, s. 139

²¹⁶ Shapiro & Darken 2007, s. 296–297. Lisäksi presidentti Bush korosti uusien teknologioiden vaarallisuutta terroristien käsiissä: ”*The gravest danger of freedom lies at the crossroads of radicalism and technology*”. Ks. Bush 2002b

sen muodostumista.²¹⁷ Pelkkä potentiaalisen vastustajan kyky uhata Yhdysvaltoja muodosti riskin, jota vastaan oltiin valmiita käyttämään aseellista voimaa jo ennen kuin tämä kyky yhdessä tahdon kanssa muodosti Yhdysvalloille uhan. Sotilaallisten keinojen katsottiin mahdollistavan tämän kaltaisen toiminnan ja uudenlaisen sodankäynnin, kunhan sodankäynnin vallankumous hyödynnetään ja uudenlainen taistelutapa yhdistetään korkean teknologian aseistukseen.²¹⁸

Terrorisminvastainen sota yhdistää monia elementtejä jo aiemmin mainituista diskursseista. Ei-valtiollisten toimijoiden korostunut merkitys, uhkien ylikansallisuus ja epäsymmetrisyys, turvallisuusympäristön ennakoimattomuus, huonojen valtioiden luomat otolliset olosuhteet, tarve puuttua sotilaallisesti ennen uhkan eskaloitumista ja sodankäynnin vallankumouksen tuomat mahdollisuudet ratkaista ongelmat sotilaallisesti ilman tappioita ovat käsityksiä, jotka olivat vahvistuneet jo 1990-luvulla, mutta jotka vasta nyt muodostivat yhdessä selkeästi määritellyn viitekehyksen Yhdysvaltojen turvallisuuspoliittiselle ajattelulle.²¹⁹ Barry Buzanin mukaan terrorisminvastainen sota tarjosi ratkaisun Yhdysvaltoja koko 1990-luvun vaivanneeseen hajanaisten uhkakuvien ongelmaan ja hallitsevan turvallisuusidean puutteeseen.²²⁰ Terrorisminvastainen sota oli mahdollista käsittää kylmän sodan kaltaisena maailmanlaajuisena kamppailuna anti-liberaalia ideologiaa vastaan, missä Yhdysvallat esiintyy lännen puolustajana. Samalla johtajuus tässä kamppailussa legitimoitui Yhdysvaltain pyrkimyksiä säilyttää asemansa kansainvälisen turvallisuuden johtajana.²²¹ Tämä globaalin turvallisuuden johtajan asema voidaan Buzanin mukaan nähdä yrityksenä ulottaa kansainvälisen järjestelmän tasolle hobbesilainen käsitys valtiosta legitiiminä väkivallan käyttäjänä, joka suojelee kansalaisia toisiltaan. Tässä tapauksessa väkivallan legitiimi monopoli olisi Yhdysvaltojen edustamalla sivistyneellä kansainvälisellä yhteisöllä erotuksena terrorismia tukevasta sivistymättömästä kansainvälisestä yhteisöstä.²²²

Terrorisminvastaisen sodan diskurssi hyväksyttiin maailmalla ja etenkin länsimaissa nopeasti, mutta se on saanut myöhemmin kritiikkiä osakseen.²²³ Sen on muun muassa sanottu hämärtävän sodan ja rauhan välistä rajaa entisestään ja lisäksi sodankäynti yksittäisiä henkilöitä ja ei-

²¹⁷ Raitasalo 2005, s. 142 ja National Security Strategy 2002, esipuhe ”*America will act against such emerging threats before they are fully formed*”

²¹⁸ Raitasalo 2005, s. 142–143

²¹⁹ Raitasalo 2005, s. 247

²²⁰ Buzan 2006, s. 1101 ja Raitasalo 2005, s. 247

²²¹ Buzan 2006, s. 1101

²²² Buzan 2006, s. 1116

²²³ Terrorisminvastaisen sodan hyväksyntää kuvaa esimerkiksi se, että Nato vetosi ensimmäistä kertaa historiansaan peruskirjansa 5. artiklaan, joka velvoittaa jäsenmaat yhteiseen puolustukseen. Ks esimerkiksi Buzan 2006, s. 1103

valtiollisia organisaatioita vastaan ilman oikeudenkäyntiä on ristiriidassa kansainvälisen lain sekä niiden arvojen kanssa, joita Yhdysvallat on sanonut toiminnallaan puolustavansa.²²⁴ Terrorisminvastaisen sodan diskurssi on myös jossain määrin leimautunut Yhdysvaltojen teko-syyksi harjoittaa yksipuolista ja omaehtoista politiikkaa, mikä on vaikuttanut kielteisesti Yhdysvaltojen liittolais- ja yhteistyösuhteisiin, sekä heikentänyt terrorisminvastaisen sodan diskurssin uskottavuutta. Nämä edellä mainitut seikat ovat saattaneet vaikuttaa kielteisesti Yhdysvaltojen legitimizeettiin kansainvälisen järjestelmän johtavana toimijana.²²⁵

3.4. Diskurssien suhde sodan kuvaan

Diskurssien kytkeytymistä sodan kuvan käsitteellisiin elementteihin on havainnollistettu taulukossa 1.

Diskurssi	Sotilaalliset uhat	Sotien luonne	Sotilaallinen voima
Sodankäynnin vallankumous		2.	1.
Uudet sodat		1.	
Huonot valtiot	1.	2.	
Humanitaariset interventiot		1.	
Epäsymmetrinen sodankäynti	1.	2.	
Terrorisminvastainen sota	1.	2.	1.

Taulukko 1. Diskurssien vaikutus sodan kuvan käsitteellisiin tekijöihin

Taulukko 1 kuvaa yksinkertaistaen diskurssien vaikutusta sodan kuvan eri elementteihin. Diskurssin suhteellista vaikuttavuutta näihin elementteihin kuvataan järjestyslukuilla. Esimerkiksi sodankäynnin vallankumouksen diskurssin vaikutus voidaan havaita ensisijaisesti käsityksissä sotilaallisesta voimasta, mutta myös käsityksissä sotien luonteesta. Taulukon avulla sodan kuvan käsitteellisiä elementtejä koskeva puhe voidaan myös asettaa laajempaan kontekstiin. Esimerkiksi vaatimukset puuttua Syyrian sisäiseen kriisiin sotilaallisesti kansanmurhan estämiseksi on ymmärrettävä ainakin humanitaaristen interventioiden ja huonojen valtioiden diskurssien kautta, jolloin ne tuottavat käsityksen sekä uhkan luonteesta että voimankäytön hyväksytyistä päämääristä ja tavoista. Näillä sodan diskursseilla on vaikutusta myös Yhdysvaltojen identiteettiä ja intressejä koskeviin käsityksiin ja puhetapoihin. Esimerkiksi perustellessaan aseellisen voiman käyttöönsä humanitaarisilla syillä Yhdysvallat vahvistaa identiteettiään sekä länsimaisten arvojen että maailmanlaajuisten inhimillisten perusoikeuksien suojeli-

²²⁴ Houen 2014, s. 2 ja Buzan 2006, s. 1112

²²⁵ Buzan 2006, s. 1109–1111

jana, mikä vastaavasti vaikuttaa tämän identiteetin kautta käsitettäviin intresseihin. Taulukko ei ota kuitenkaan kantaa diskurssien vaikutuksen voimakkuuteen.

Luvuissa 4 ja 5 tarkastellaan tapaustutkimuksena Yhdysvaltojen sotilaallisen voimankäytön tilanteita ja Yhdysvaltojen toimilleen antamia perusteluja ajanjaksolla 20.1.2001 – 4.3.2014. Tilanteista ja toimista pyritään paikantamaan edellä esitettyjen diskurssien vaikutus, mikä tuottaa kuvan diskurssien ja toiminnan keskinäisistä vaikutuksista.

Seuraavan luvun tapaustutkimuksen lähtökohtana on se oletus, että terrorisminvastainen sota oli George W. Bushin hallinnon voimakkaalla myötävaikutuksella syntynyt käsitysrakenne, jota Yhdysvallat pyrki saattamaan kansainvälisen järjestelmän yhteiseksi tulkinnaksi turvallisuusympäristön tilasta sekä sotilaallisen voimankäytön logiikasta.

4. YHDYSVALLAT JA ASEELLINEN VOIMANKÄYTTÖ GEORGE W. BUSHIN HALLINTOKAUSILLA 2001–2009

Tultaessa uudelle vuosituhannelle sodankäynnin vallankumouksesta ja suorituskykykeskeisestä puolustussuunnittelusta oli tullut Yhdysvaltojen puolustuspoliitiikan keskeisin osa. Se tarjosi logiikan asevoimien ylläpitämiselle ja kehittämiselle maailmassa, johon Neuvostoliiton hajoaminen oli jättänyt valtavan uhkatyhjiön. Presidentti George W. Bushin astuessa virkaansa 20.1.2001 oli Yhdysvaltojen puolustushallinnossa ehtinyt rakentua toimintalogiikka, jossa ylivertaista sotilaallista suorituskykyä katsottiin voitavan soveltaa moniin erilaisiin uhkamalleihin. Bush oli sisäistänyt nämä käsitykset, sillä esimerkiksi syyskuussa 1999 pitämässään puheessa hän totesi, että Yhdysvalloilla on tällä hetkellä huomattava sotilasteknologisen vallankumouksen luoma mahdollisuus levittää vaikutusvaltaansa maailmanlaajuisesti ja että paras keino rauhan säilyttämiseksi on sodan uudelleenmäärittely Yhdysvaltojen ehdoilla.²²⁶

Sotilaallisen voiman käyttö muodostui Yhdysvalloille monin tavoin helpommaksi 1990-luvun kuluessa, koska se oli kyennyt legitimoimaan sotilaallisen voiman käyttöön liittyvät tilanteet kansainvälisessä järjestelmässä ja turvallistamaan aiemmin merkityksettöminä pidettyjä asioita, kuten valtioiden sisäisiä konflikteja ja autoritaarisesti hallittuja valtioita. Kynnys käyttää aseellista voimaa oli madaltunut, mutta vallitsevaa yhtenäistä logiikkaa aseellisen voiman käytölle ei ollut ehtinyt muodostua. Esimerkiksi Bushin hallinto ei alun perin pitänyt Clintonin tapaan ”ylikansallisia” uhkia, kuten terroristeja ja ilmaston lämpenemistä järkevinä uhkina. Bushin hallinto oli kiinnostuneempi ohjuspuolustushankkeesta ja Kiinan noususta.²²⁷ Bushin hallinto oli myös eri mieltä Clintonin hallinnon esittämistä keinoista vastata nykyaikaisiin uhkiin. Bush argumentoi presidentinvaalikampanjansa aikana kansakunnanrakentamisoperaatioita vastaan. Hänen mukaansa asevoimien sitoutuminen operaatioihin ympäri maailmaa oli vaarallista ja hänen mukaansa aseellisen voiman käytössä oli tulevaisuudessa käytettävä parempaa harkintaa.²²⁸ Syyskuun 11. päivän terroristi-iskut vuonna 2001 olivat kuitenkin merkittävä tapahtuma, jonka myötä julistettu *terrorisminvastainen sota* näytti yhdis-

²²⁶ ”My third goal is to take advantage of a tremendous opportunity... a chance to project America’s peaceful influence not just across the world, but across the years. This opportunity is created by a revolution in the technology of war. The best way to keep peace is to redefine war on our terms.” Bush 1999

²²⁷ IISS Strategic Survey 2004, s. 66

²²⁸ Esimerkiksi vaaliväittelyssä demokraattien ehdokas Al Gorea vastaan lokakuussa 2000 Bush esitti Yhdysvaltojen sotilasoperaation Haitiin vuonna 1994 olleen hyödytön: ”I’m worried about overcommitting our military around the world. I want to be judicious in its use. You mentioned Haiti. I wouldn’t have sent troops to Haiti. I didn’t think it was a mission worthwhile. It was a nation building mission, and it was not very successful.” Ks. Bush 2000.

tävän erilliset uhkiin, sotien luonteeseen ja sotilaalliseen voimaan liittyvät diskurssit toisiinsa ja muodostavan Yhdysvalloille ja lännelle uuden turvallisuuslogiikan.

4.1. Terrorisminvastainen sota käynnistyy

Syyskuun 11. päivän itsemurhaishakuissa New Yorkiin ja Washingtoniin vuonna 2001 kuoli lähes 3000 Yhdysvaltain kansalaista. Tiedustelutietojen avulla iskujen tekijät kyettiin yhdistämään radikaali-islamistien verkostoon Al-Qaidaan. Iskujen jälkeen, 20. päivänä syyskuuta Yhdysvaltojen presidentti George W. Bush piti puheen kongressissa. Puheessaan Bush sanoi ”vapauden vihollisten” joutuvaan vastuuseen Yhdysvaltoihin kohdistamastaan ”sotatoimesta”.²²⁹ Bush myös korosti sitä, miten iskut tulivat kuin tyhjästä, ja miten tekijät kohdistivat iskunsa nimenomaan siviileihin. Viholliseksi määritelty Al-Qaida ”ei erottele sotilaita ja siviilejä” ja sen jäsenet ”piileskelevät eri maissa juonimassa pahuutta ja tuhoa”.²³⁰

Yhdysvaltojen esittämä tulkinta tilanteesta sodanjulistuksena sai tosiasiallisen hyväksynnän kansainväliseltä yhteisöltä 12.9.2001, kun Yhdistyneiden Kansakuntien turvallisuusneuvosto hyväksyi päätöslauselman 1368, jossa todettiin terrorismin muodostavan uhan kansainväliselle rauhalle ja vakaudelle, sekä tunnustettiin Yhdysvaltojen oikeus itsepuolustukseen YK:n peruskirjan mukaisesti. Samana päivänä Nato aktivoi kollektiivisen puolustuksen artiklansa ensimmäistä kertaa historiansa aikana.²³¹ Yhdysvalloissa Bushin esittämä tulkinta sodasta sai niin ikään vahvistuksensa, kun kongressi valtuutti 14.9.2001 presidentin käyttämään sotilaallista voimaa kaikkia niitä kansakuntia, järjestöjä ja henkilöitä vastaan, jotka suunnittelivat tai toteuttivat 9/11-iskut tai auttoivat niiden toimeenpanossa.²³²

Bushin hallinto määritteli kohteekseen Afganistanin valtion, sillä Al-Qaidan johto paikallistettiin sinne. Kongressille pitämässään puheessa presidentti Bush määritteli Afganistanin ”al-Qaidan visioksi maailmasta”.²³³ Operaation tavoitteeksi tarkentui hallinnon vaihdos, sillä Taliban-hallinto kieltäytyi luovuttamasta Yhdysvalloille al-Qaidaan liitettyjä henkilöitä.²³⁴ Presidentti Bush korosti erityisesti, että Yhdysvaltojen kohteena ei ollut Afganistanin kansa tai

²²⁹ ”On September the 11th, enemies of freedom committed an act of war against our country.” Bush 2001

²³⁰ ”Americans have known surprise attacks -- but never before on thousands of civilians... terrorists' directive commands them to kill all Americans, and make no distinction among military and civilians, including women and children. They... hide in countries around the world to plot evil and destruction.” Bush 2001

²³¹ Yhdistyneet Kansakunnat 2001 ja Nato 2001

²³² Yhdysvaltojen senaatti 2001

²³³ ”In Afghanistan, we see al Qaeda's vision for the world.” Bush 2001

²³⁴ IISS Strategic Survey 2002 s. 231–232

muslimiyhteisö, vaan kansaansa ”raakalaismaisesti kohteleva” ja monin tavoin vanhoillinen Taleban-hallinto.²³⁵

Presidentti Bush määritteli puheessaan tulevan operaation olevan osa laajempaa sotaa, joka ei päättyisi ”ennen kuin jokainen terroristiryhmä on löydetty, pysäytetty ja lyöty maailmasta”. Sodan voittamiseksi ja terroristien verkoston lyömiseksi tulitaisiin käyttämään hänen mukaansa kaikkia käytettävissä olevia keinoja, mutta ”sota ei tulisi olemaan edellisten sotien kaltainen” ja oli todennäköistä, että sota aiheuttaisi tappioita ja että se tulisi kestämään pitkään. Yhdysvallat tulisi tässä sodassa myös kohtelemaan vastustajinaan kaikkia valtioita, jotka suojelevat tai tukevat terroristeja.²³⁶

Suunnitelmaksi muodostuivat ilmaiskut tarjolla oleviin avainkohteisiin, erikoisjoukkojen tuki Taleban-hallintoa vastustaville opposition joukoille sekä kehittyneen tiedustelu- ja sensoriverkon avulla toteutetut täsmäiskut havaittuihin Talebanin sotilasosastoihin.²³⁷ Täsmäaseille oli kuitenkin vaikea löytää tärkeitä avainkohteita sisällissodan raunioittamasta maasta.²³⁸ Maajoukkojen käytön kynnyks varsin epäsymmetrisiksi miellettyissä operaatioissa oli muodostunut 1990-luvun kuluessa korkeaksi, mutta presidentti Bush valmisti kansakuntaa uuden sodan vaatimaan maajoukkojen käyttöön.²³⁹ Suurten maajoukkojen lähettämisen sijaan päätettiin kuitenkin tukea Afganistanin opposition joukkoja Yhdysvaltojen erikoisjoukkojen avulla.²⁴⁰

Yhdysvaltojen kiihdyttämä pommituskampanja Talebanin etulinjan joukkoja vastaan tehosti myös opposition muodostaman ”Pohjoisen liiton” taistelua ja opposition joukot saivat Talebanilta haltuunsa pääkaupunki Kabul. Taistelut etenivät lopulta Afganistanin ja Pakistanin rajalla sijaitsevalle vuoristoiselle Tora Boran alueelle, jossa myös Osama bin-Ladenin uskottiin piileskelevän. Alueen saarto epäonnistui, ja suuri osa al-Qaidan ja Talebanin alueella ole-

²³⁵ ”... to Muslims throughout the world. We respect your faith... Afghanistan's people have been brutalized... Women are not allowed to attend school. You can be jailed for owning a television... The United States respects the people of Afghanistan but we condemn the Taliban regime.” Bush 2001

²³⁶ ”Our war on terror begins with al Qaeda, but it does not end there. It will not end until every terrorist group of global reach has been found, stopped and defeated. How will we fight and win this war? We will direct every resource at our command. This war... will not look like the air war above Kosovo two years ago, where... not a single American was lost in combat. From this day forward, any nation that continues to harbor or support terrorism will be regarded by the United States as a hostile regime.” Bush 2001

²³⁷ IISS Strategic Survey 2002 s. 236

²³⁸ IISS Strategic Survey 2002 s. 235

²³⁹ ”This war... will not look like the air war above Kosovo two years ago, where no ground troops were used...” Bush 2001

²⁴⁰ IISS Strategic Survey 2002 s. 238–241

vista taistelijoista pakeni Pakistaniin. Tästä huolimatta monet Yhdysvaltojen komentajat pitivät hyökkäystä Tora Boran alueelle konfliktin loppuna.²⁴¹

Yhdistyneiden kansakuntien turvallisuusneuvosto valtuutti päätöslauselmassaan 20. joulukuuta kansainvälisen rauhanturvajoukon (ISAF) kokoamisen Afganistanin väliaikaishallinnon tukemiseksi. Afganistanin väliaikaishallinto aloitti toimintansa 22. joulukuuta 2001. Maan sisäiset, eri ryhmittymien väliset jännitteet olivat kuitenkin voimakkaita. Yhdysvallat ei ollut halukas ottamaan jälleenrakennus- ja rauhanturvaoperaatiota johdettavakseen tai sitoutumaan siihen pitkäksi ajaksi, mutta esimerkiksi Yhdysvaltojen puolustusministeri Donald Rumsfeldin antaman lausunnon mukaan Yhdysvaltojen asevoimat olisivat Afganistanissa läsnä niin kauan kuin turvallisuuden ja vakauden saavuttaminen edellyttivät.²⁴²

Afganistanin operaation vaikein vaihe näytti päättyneen Yhdysvaltojen nopeaan sotilaalliseen menestykseen. Yhdysvalloissa Afganistanin operaatiossa sovellettua asevoimien käytötappaa alettiin kutsua erityiseksi ”afgaani-malliksi” (*Afghan model*), jossa kehittyneiden johtamisjärjestelmien ja sensorijärjestelmien – erityisesti lennokkien – avulla voidaan luoda ja ylläpitää jatkuva, ylivertainen tilannekuva sekä käyttää erikoisjoukkoja osoittamaan maaleja täsmäaseiskuille niiden vaikuttavuuden parantamiseksi.²⁴³ Erikoisjoukot ja korkean teknologian aseet olivat tuottaneet lopputuloksen, johon olisi perinteisen käsityksen mukaan tarvittu suuria maajoukkoja. Taisteluihin osallistuneet maajoukot olivat paikallisia, jolloin Yhdysvaltojen ei tarvinnut huolehtia maaoperaation aiheuttamista omista tappioista.

Presidentti Bush puhui kongressissa 29. tammikuuta 2002. Puheessaan Bush totesi kansakunnan olevan edelleen sodassa, mutta Afganistan oli ”vapautettu raa’asta sorrosta” ja se oli nyt Yhdysvaltojen liittolainen sodassa terrorismia vastaan. Samalla Bush kuitenkin korosti sodan olevan vasta alussa ja Afganistanista saatujen tiedustelutietojen vahvistavan syyskuun 11. päivän iskujen tekijöiden ja Taleban-hallinnon välisen yhteyden sekä sen, että terroristiverkostot suunnittelevat uusia maailmanlaajuisia iskuja. Bush myös yhdisti terroristit sekä joukkotuhoaseita havittelevat hallinnot ja määrätti Yhdysvaltojen tavoitteeksi estää näitä uhkaamasta Yhdysvaltoja ja muuta maailmaa. Puheessaan Bush nimesi nämä vihamieliset hallinnot ”pahuuden akseliksi”, ja siihen lukeutuivat Pohjois-Korea, Iran ja Irak. Kaikki nämä maat pyrkivät Bushin mukaan hankkimaan joukkotuhoaseita, sortivat omia kansalaisiaan sekä saattoivat antaa joukkotuhoaseita terroristeille esimerkiksi Yhdysvaltojen kiristämiseksi. Kansa-

²⁴¹ IISS Strategic Survey 2002 s. 241–246

²⁴² IISS Strategic Survey 2002 s. 249–251

²⁴³ IISS Strategic Survey 2003, s. 17

kunnan turvallisuus oli Bushin mukaan Yhdysvalloille ensisijaista ja sen varmistamiseksi Yhdysvallat tulisi ryhtymään kaikkiin tarvittaviin toimenpiteisiin. Bush ilmoittikin tarpeesta tehdä puolustusbudjettiin suurin korotus kahteen vuosikymmeneen.²⁴⁴

4.2. Terrorisminvastainen sota laajenee Irakiin

Irak oli esitetty Yhdysvalloissa joukkotuhoaseita tavoittelevana roistovaltiona jo 1990-luvulla. Yhdysvallat oli myös toteuttanut lyhyen ilmaiskuoperaation Irakia vastaan marraskuussa 1998 Irakin presidentti Saddam Husseinin vastusteltua YK:n suorittamia asetarkastuksia. Syyskuun 2001 terroristi-iskujen jälkeen Yhdysvallat pyrki yhdistämään Husseinin hallinnon 9/11-iskujen tekijöihin, mutta vaikka osallisuutta näihin nimenomaisiin iskuihin ei pystytty osoittamaan, oli Yhdysvaltojen mukaan syytä olettaa, että Irak tuki terroristeja ja saattoi luovuttaa näiden käyttöön joukkotuhoaseita.²⁴⁵

Puheella ”pahuuden akselista” presidentti Bush oli jo tammikuussa 2002 yhdistänyt epämääräisen terroristiverkostojen uhan valtiolliseen viholliseen. Lokakuussa 2002 Bush korosti suorasanaisesti Irakin muodostaman uhan keskeisyyttä terrorisminvastaisessa sodassa.²⁴⁶ Varmaa tietoa Irakin joukkotuhoaseista ei ollut, mutta Irakilla oli presidentti Bushin mukaan kyky hankkia niitä itselleen ja iskeä niillä tarvittaessa Yhdysvaltoihin. Yhdysvallat ei jäisi odottamaan todisteita ja tämän riskin materialisoitumista ”sienipilven muodossa”.²⁴⁷

Syyskuussa 2002 julkaistussa kansallisessa turvallisuusstrategiassaan Yhdysvallat esitti käsitöksensä uudesta turvallisuusympäristöstä. Terrorismi oli sotilaallinen uhka, johon vastattaisiin sotilaallisin keinoin. Erityisesti terroristien mahdollisuus hankkia joukkotuhoaseita määritettiin uhaksi, jonka muodostuminen tultaisiin ehkäisemään ennalta voimakeinoin. Yhdysvallat pyrki ottamaan terrorisminvastaisella sodalla roolin maailman rauhan ja vapauden suojelijana. Yhdysvallat ei vain suojelisi itseään, vaan käyttäisi tarvittaessa yksin koko voimaansa maailmanlaajuisessa kamppailussa, mikäli muut eivät ole halukkaita tai kykeneviä toimimaan sotilaallisesti terrorismin uhkaa vastaan.²⁴⁸ Ero esimerkiksi vuoden 2001 puolustusselonte-

²⁴⁴ Bush 2002a

²⁴⁵ IISS Strategic Survey 2003, s. 145–149

²⁴⁶ ”... confronting the threat posed by Iraq is crucial to winning the war on terror.” Ks. Bush 2002c

²⁴⁷ ”We know that Iraq and al Qaeda have had high-level contacts that go back a decade... Iraq could decide on any given day to provide a biological or chemical weapon to a terrorist group or individual terrorists. Alliance with terrorists could allow the Iraqi regime to attack America without leaving any fingerprints... Knowing these realities, America must not ignore the threat gathering against us. Facing clear evidence of peril, we cannot wait for the final proof -- the smoking gun -- that could come in the form of a mushroom cloud.” Ks. Bush 2002c

²⁴⁸ National Security Strategy 2002, esipuhe

koon oli sikäli merkittävä, että nyt koko kansainvälinen järjestelmä pyrittiin kuvaamaan terrorisminvastaisen sodan viitekehyksessä, jossa kaikki olivat joko Yhdysvaltojen puolella tai sitä vastaan, kun aiemmassa selonteossa turvallisuusympäristön epävarmuustekijöitä ei vielä ollut koottu terrorisminvastaisen sodan alle.²⁴⁹

Yhdysvallat pyrki saamaan oikeutuksen uhkamäärittelylleen YK:n turvallisuusneuvostosta. Turvallisuusneuvosto antoi 8. marraskuuta 2002 päätöslauselman 1441, jossa päätettiin antaa Irakille viimeinen mahdollisuus noudattaa aiempia turvallisuusneuvoston antamia aseidenriisuntavelvoitteita ja päästää maahan YK:n asettama valvonta- ja tarkastuskomissio.²⁵⁰ Komissio raportoi 28. helmikuuta 2003 Irakin ristiriitaisesta toiminnasta tarkastusjakson aikana, mutta se ei löytänyt tarkastuksissaan viitteitä ydinaseiden tai muiden joukkotuhoaseiden olemassaolosta.²⁵¹ Koska pitäviä todisteita Irakin joukkotuhoaseista ei löytynyt, turvallisuusneuvosto ei äänestänyt päätöslauselmasta, joka olisi oikeuttanut voimatoimet Irakia vastaan.²⁵²

Yhdysvaltojen näkökulmasta todistamisvastuu oli Irakilla, eikä Irak ollut sen mukaan kyennyt todistamaan joukkotuhoaseidensa asianmukaista hävittämistä.²⁵³ Presidentti Bush oli jo puheessaan kongressille tammikuussa 2003 viitannut Yhdysvaltojen mahdollisuuteen toimia Irakia vastaan YK:n päätöksistä huolimatta.²⁵⁴ Kaksi päivää ennen YK:n asettaman valvontakomission raportin julkaisua presidentti Bush painotti Yhdysvaltojen toimivan tarvittaessa yksin, mikäli Irak ei luovu joukkotuhoaseistaan.²⁵⁵ Samalla Bush määritteli kansainvälisen yhteisön uskottavuuden mittariksi sen, hyväksyisikö se Yhdysvaltojen määrittelemän uhkaku- van ja sen edellyttämät voimatoimet.²⁵⁶ Puhe toi myös selvästi ilmi Yhdysvaltojen tavoitteena olevan hallinnonvaihdon Irakissa.²⁵⁷

²⁴⁹ Ks. National Security Strategy 2000

²⁵⁰ Ks. Yhdistyneet Kansakunnat 2002

²⁵¹ Yhdistyneet Kansakunnat 2003

²⁵² IISS Strategic Survey 2003, s. 151. Yhdysvallat ei lopulta YK:n turvallisuusneuvostolle 20.3.2003 antamassa oikeutuskirjeessä Irakiin hyökkäämiseksi maininnut terrorismia, vaan ainoastaan Irakin vastahakoisuuden turvallisuusneuvoston päätöksiä kohtaan. Ks. Roberts 2003, s. 410

²⁵³ ”*The United Nations concluded in 1999 that Saddam Hussein had biological weapons... He hasn't accounted for that material. He's given no evidence that he has destroyed it... Our intelligence officials estimate that Saddam Hussein had the materials to produce as much as 500 tons of sarin, mustard and VX nerve agent... He's not accounted for these materials. He has given no evidence that he has destroyed them... The dictator of Iraq is not disarming. To the contrary; he is deceiving.*” Ks. Bush 2003a

²⁵⁴ ”... *the course of this nation does not depend on the decisions of others. Whatever action is required, whenever action is necessary, I will defend the freedom and security of the American people... We will consult. But let there be no misunderstanding: If Saddam Hussein does not fully disarm, for the safety of our people and for the peace of the world, we will lead a coalition to disarm him.*” Ks. Bush 2003a

²⁵⁵ ”*We hope that the Iraqi regime will meet the demands of the United Nations and disarm, fully and peacefully. If it does not, we are prepared to disarm Iraq by force.*” Ks. Bush 2003b

²⁵⁶ ”*Another resolution is now before the Security Council. If the council responds to Iraq's defiance with more excuses and delays, if all its authority proves to be empty, the United Nations will be severely weakened as a*

Maaliskuun 17. päivänä presidentti Bush esitti Saddam Husseinille vaatimuksen poistua 48 tunnin kuluessa Irakista sodan uhalla. Bush piti edelleen kiinni näkemyksestä, jonka mukaan Irakilla oli hallussaan joukkotuhoaseita ja että Saddam Husseinin luopuminen vallasta oli ainoa keino poistaa niiden uhka.²⁵⁸ Lisäksi Yhdysvaltojen käsitys Irakin uhkasta oli Bushin mukaan kaikille yhteinen, mutta ainoastaan Yhdysvalloilla ja sen tukijoilla oli kykyä ja vastuullisuutta toimia.²⁵⁹

Saddam Hussein ei luopunut vallasta, joten Yhdysvallat aloitti sotatoimet Irakia vastaan 19. maaliskuuta 2003. Yhdysvallat sai muodollisesti tuekseen 40 maan koalition, jossa kuitenkin päävastuun kantoivat selkeästi Yhdysvallat ja Iso-Britannia. Nato-liittolaisista Saksa ja Ranska vastustivat avoimesti sotaa. Kiistelty operaatio alkoi Husseinin hallintoa vastaan suunnatuilla risteilyohjusiskuilla, joissa käytettiin arviolta vain noin 40 ohjusta. Esimerkiksi Persianlahden sodan laajoihin ilmapommituksiin verrattuna iskut olivat minimaalisia ja infrastruktuurin kärsimät vauriot olivat pienet.²⁶⁰ Tavoitteena oli aiheuttaa mahdollisimman vähän omia ja sivullisia tappioita, ja Bush viittasi puheessaan Husseinin hallinnon olevan vastuussa mahdollisista siviiliuhreista.²⁶¹ Husseinin ja hänen hallintonsa eliminointi ei kuitenkaan onnistunut, joten Yhdysvaltojen johtama ”halukkaiden koalitio”²⁶² aloitti maahyökkäyksen ja laajensi ilmaiskuja.

Koalition hyökkäys eteni nopeasti, mutta kohdattu vastarinta oli odotettua kovempaa. Irakin armeija ei paennut tai antautunut massoittain ja Irakin asevoimien lisäksi koalition joukot jou-
tuivat taisteluun Husseinin hallintoa tukevien puolisotilaallisten ryhmittymien kanssa. Vasta-

source of stability and order. If the members rise to this moment, then the Council will fulfill its founding purpose.” Ks. Bush 2003b

²⁵⁷ *”America’s interests in security, and America’s belief in liberty, both lead in the same direction: to a free and peaceful Iraq... If we must use force, the United States and our coalition stand ready to help the citizens of a liberated Iraq... we will ensure that one brutal dictator is not replaced by another... we will remain in Iraq as long as necessary, and not a day more.”* Ks. Bush 2003b

²⁵⁸ *”Intelligence gathered by this and other governments leaves no doubt that the Iraq regime continues to possess and conceal some of the most lethal weapons ever devised. This regime has already used weapons of mass destruction against Iraq’s neighbors and against Iraq’s people. Today, no nation can possibly claim that Iraq has disarmed. And it will not disarm so long as Saddam Hussein holds power.”* Ks. Bush 2003c

²⁵⁹ *”These governments share our assessment of the danger, but not our resolve to meet it. Many nations, however, do have the resolve and fortitude to act against this threat to peace, and a broad coalition is now gathering to enforce the just demands of the world. The United Nations Security Council has not lived up to its responsibilities, so we will rise to ours.”* Ks. Bush 2003c

²⁶⁰ IISS Strategic Survey 2003, s. 152

²⁶¹ *”America faces an enemy who has no regard for conventions of war or rules of morality. Saddam Hussein has placed Iraqi troops and equipment in civilian areas, attempting to use innocent men, women and children as shields for his own military; a final atrocity against his people.”* Ks. Bush 2003d

²⁶² Presidentti Bush oli marraskuussa 2002 ilmoittanut Yhdysvaltojen johtavan tarvittaessa halukkaiden koalitiotta Saddam Husseinin riisumiseksi joukkotuhoaseista. Ks. Nato 2002

rintaa kohdattiin lisäksi jo vallatuilla alueilla. Koalitio eteni kuitenkin 7. huhtikuuta Bagdadiin minimaalisin tappioin, vain 21 päivää kestäneiden taisteluiden päätteeksi.²⁶³ Toukokuun 1. päivänä presidentti Bush piti USS Abraham Lincolnin kannella puheen, jossa hän julisti taisteluoperaation Irakissa päättyneeksi ja koalition ryhtyvän vakauttamaan maata. Lisäksi, koalitio oli Bushin mukaan aloittanut piilotettujen joukkotuhoukseiden etsimisen. Bush kuitenkin totesi, että Husseinin hallinnon kaataminen varmisti lopullisesti sen, että terroristit eivät voi saada siltä haltuunsa joukkotuhouksia.²⁶⁴

Hyökkäysvaiheen toteutuksesta tehtiin puolustus suunnittelun ja asevoimien käytön osalta johtopäätös, jonka mukaan siirtyminen suorituskykyperusteiseen puolustus suunnitteluun oli ollut oikea ratkaisu. Kyky maailmanlaajuiseen voiman projisointiin ja puolustushaarojen yhteisoperaatioihin, tiedustelu- ja johtamisjärjestelmien ylivoimaisuus, entistä tarkemmin ja tehokkaammin kohteisiinsa osuvat täsmäaseet sekä lennokkien ja erikoisjoukkojen korostunut merkitys olivat asioita, joita Bush nosti toukokuussa 2003 pitämässään puheessa esiin menestyksellisen hyökkäysvaiheen mahdollistaneina tekijöinä.²⁶⁵

4.3. Vaikeat vakauttamistoimet rapauttavat sodan legitimitettä

Irakin sodan hyökkäysvaiheen vielä jatkuessa oli käymässä selväksi, että maan vakauttaminen tulisi olemaan vaikeaa. Koalition iskujen aiheuttamat siviiliuhrit aiheuttivat tyytymättömyyttä etenkin arabimaissa ja Husseinin jo syrjäytetty hallinto pyrki esittämään tilanteen islamilaisen maailman taisteluna länttä vastaan.²⁶⁶ Presidentti Bush ennusti jo puheessaan toukokuun alussa, että Yhdysvallat tulisi sitoutumaan sekä Irakissa että Afganistanissa määrittelemättömäksi ajaksi turvallisuustilanteen vakauttamiseen.²⁶⁷

²⁶³ IISS Strategic Survey 2003, s. 153–155

²⁶⁴ ”The liberation of Iraq is a crucial advance in the campaign against terror. We’ve removed an ally of al Qaeda, and cut off a source of terrorist funding. And this much is certain: No terrorist network will gain weapons of mass destruction from the Iraqi regime, because the regime is no more.” Ks. Bush 2003e

²⁶⁵ ”The world has seen the tremendous capabilities of the United States military... American soldiers and sailors, airmen, and Marines used advanced technology to gain historic victories in Iraq and Afghanistan... Unmanned Predator aircraft carried out bombing missions deep behind enemy lines, keeping more of our pilots out of harm’s way. Satellites high above the Earth, at any time of day or night, provided detailed images of individual targets and whole battlefields... Marines and soldiers charged to Baghdad across 350 miles of hostile ground in one of the swiftest advances of heavy arms in history... Special Operations forces conducted daring raids to seize airfields and missile launch sites.” Ks. Bush 2003f

²⁶⁶ IISS Strategic Survey 2003, s. 157

²⁶⁷ ”The transition from dictatorship to democracy will take time, but it is worth every effort. Our coalition will stay until our work is done. Then we will leave, and we will leave behind a free Iraq... As I speak, a Special Operations task force, led by the 82nd Airborne, is on the trail of the terrorists and those who seek to undermine the free government of Afghanistan. America and our coalition will finish what we have begun.” Ks. Bush 2003e

Lähes välittömästi koalition joukkojen vallattua Bagdadin ja syrjäytettyä Husseinin hallinnon, maassa alkoi laajamittainen ryöstely ja etnis-uskonnollinen väkivalta. Yhdysvaltojen koko ajan lisääntyvät tappiot rohkaisivat kumouksellisia ryhmittymiä lisäämään iskujaan. Kumoukselliset sunni-islamilaiset ryhmittymät pyrkivät lisäksi kiihdyttämään Irakin sisäisiä uskonnollisia levottomuuksia iskemällä erityisesti shiia-muslimeja vastaan. Presidentti Bush korosti Irakin ja Afganistanin tilaa koskevassa puheessaan heinäkuussa, että Irakin levottomuuksien taustalla olivat Saddam Husseinin hallinnon tukijat, Al-Qaidaan kytköksissä olevat terroristiryhmittymät sekä ulkomailta maahan saapuneet vierastaistelijat.²⁶⁸ Irakin sodan käynnistämät levottomuudet ja puuttuvat todisteet Saddam Husseinin joukkotuhoaseista heikensivät sodan oikeutusta sekä kotimaassa että kansainvälisesti. Kritiikkiin vastatakseen Bush korosti edelleen, että Saddam Husseinilla oli ollut joukkotuhoaseita ja että Hussein oli ollut kansainvälisesti tunnustettu uhka, johon ainoastaan Yhdysvallat oli kyennyt puuttumaan.²⁶⁹

Iskut koalition joukkoja vastaan kiihtyivät Irakissa syksyllä 2003. Yhdysvallat ei ollut myöskään kyennyt löytämään joukkotuhoaseita Irakista. Sodan legitimitetin pelastamiseksi ja kasvavien kustannusten hillitsemiseksi Yhdysvallat alkoi yhä suuremmin painostaa kansainvälistä yhteisöä ottamaan vastuuta Irakin olojen vakauttamisesta.²⁷⁰ Presidentti Bushin puheessa tämä tarkoitti Irakin ja Afganistanin ”vapaudesta hyötyvien” Euroopan ja Lähi-idän maiden sekä Japanin entistä suurempaa taloudellista ja sotilaallista panosta vakauttamisoperaatioihin.²⁷¹ Terrorismin uhkaa pyrittiin myös esittämään yhä enemmän koko kansainvälisen järjestelmän uhkana, mitä havaintoa tuki Bagdadissa tehty pommi-isku YK:n paikalliseen päämajaan, jossa kuoli YK:n Irakin erityislähettiläs. Samalla korostettiin edelleen Yhdysvaltojen toimien taustalla olleen kansainvälisten instituutioiden ja rauhan puolustaminen.²⁷² Bush

²⁶⁸ ”Coalition forces are engaging remanent of the former regime, as well as members of terrorist groups... But there will be no return to tyranny in Iraq. And those who threaten the order and stability of that country will face ruin, just as surely as the regime they once served... We're also beginning to see foreign fighters enter Iraq.” Ks. Bush 2003g

²⁶⁹ ”We know that Saddam Hussein produced and possessed chemical and biological weapons, and has used chemical weapons. We know that... Saddam Hussein was a threat. The United Nations viewed him as a threat. That's why they passed 12 resolutions. Predecessors of mine viewed him as a threat. We gathered a lot of intelligence. That intelligence was good, sound intelligence on which I made a decision.” Ks. Bush 2003h

²⁷⁰ ”Yet we cannot let past differences interfere with present duties. Terrorists in Iraq have attacked representatives of the civilized world, and opposing them must be the cause of the civilized world. Members of the United Nations now have an opportunity -- and the responsibility -- to assume a broader role in assuring that Iraq becomes a free and democratic nation.” Ks. Bush 2003i

²⁷¹ ”Europe, Japan and states in the Middle East all will benefit from the success of freedom in these two countries, and they should contribute to that success.” Ks. Bush 2003i

²⁷² ”Last month, terrorists brought their war to the United Nations itself. The U.N. headquarters in Baghdad stood for order and compassion, and for that reason the terrorists decided it must be destroyed... The Security Council was right to vow serious consequences if Iraq refused to comply. And because there were consequences, because a coalition of nations acted to defend the peace and the credibility of the United Nations, Iraq is free.” Ks. Bush 2003j

myös kasvatti Irakin demokratisoimisen poliittista painoarvoa tekemällä sen onnistumisesta ”vedenjakajan maailmanlaajuisessa demokratiakehityksessä”.²⁷³

Yhdysvaltojen joukot saivat Saddam Husseinin kiinni Irakissa joulukuussa 2003, mutta se ei vähentänyt kumouksellisten ryhmittymien aktiivisuutta Irakissa. Yhdysvaltojen vastatoimet eivät vaikuttaneet toivotulla tavalla, vaan laajamittaiset kiinniotto- ja etsintäoperaatiot vain lisäsivät irakilaisten Yhdysvaltoja kohtaan kokemaa tyytymättömyyttä.²⁷⁴ Lisäksi tiedot vankien kiduttamisesta ja pitämisestä vangittuna ilman syytteitä Abu Ghraibin ja Guantanamo Bayn vankiloissa herättivät laajaa maailmanlaajuista kritiikkiä. Presidentti Bush kuitenkin korosti Yhdysvaltojen olevan sodassa ja terrorismin uhan edellyttävän sotilaallisia vastatoimia. Lisäksi päättäväinen toiminta Irakissa toimi hänen mukaansa pelotteena muille joukkotuhoaseita havitteleville roistovaltioille, mistä esimerkkinä hän mainitsi Libyan vapaaehtoisen luopumisen joukkotuhoaseohjelmistaan.²⁷⁵ Yhdysvallat oli ehtinyt ilmoittaa vallan siirtämisestä Irakin väliaikaishallinnolle kesäkuun loppuun mennessä 2004, mutta väkivaltaisuuDET lisääntyivät ja jatkuivat Irakissa voimakkaina vuoteen 2006 asti, eikä Yhdysvallat kyennyt tosiasiallisesti siirtämään vastuuta turvallisuustilanteesta Irakin hallinnolle.

Vaikka kritiikki Bushia ja terrorisminvastaista sotaa kohtaan kasvoi, ei Bush muuttanut radikaalisti retoriikkaansa ennen vuoden 2004 presidentinvaaleja. Hän korosti vaalipuheissaan edelleen terroristien ja roistovaltioiden muodostamaa uhkaa ja vannoi jatkavansa terrorisminvastaista sotaa voittoon asti.²⁷⁶ Huomattavaa on myös se, että Irakin joukkotuhoaseilla ei enää ollut Bushin mukaan merkitystä sodan oikeutuksen kannalta. Yhdysvaltojen interventio huonon hallinnon kaatamiseksi oli hänen mukaansa joka tapauksessa oikeutettu teko ja hänen johtamansa Yhdysvallat tulisi jatkamaan unilateralistista politiikkaansa.²⁷⁷ Bush voitti vaalit,

²⁷³ ”The failure of Iraqi democracy would embolden terrorists around the world, increase dangers to the American people, and extinguish the hopes of millions in the region. Iraqi democracy will succeed -- and that success will send forth the news, from Damascus to Teheran -- that freedom can be the future of every nation. The establishment of a free Iraq at the heart of the Middle East will be a watershed event in the global democratic revolution.” Ks. Bush 2003k

²⁷⁴ IISS Strategic Survey 2004, s.162–167

²⁷⁵ ”I know that some people question if America is really in a war at all. They view terrorism more as a crime, a problem to be solved mainly with law enforcement and indictments... The terrorists and their supporters declared war on the United States, and war is what they got... Last month, the leader of Libya voluntarily pledged to disclose and dismantle all of his regime's weapons of mass destruction programs... For diplomacy to be effective, words must be credible, and no one can now doubt the word of America.” Ks. Bush 2004a

²⁷⁶ ”The person who sits in the Oval Office will set the course of the war on terror, and the direction of our economy. I have a clear vision to win the war on terror, and to extend peace and freedom throughout the world... Terrorists continue to attack in Afghanistan and Iraq. Regimes in North Korea and Iran are challenging the peace. If America shows weakness or uncertainty in this decade, the world will drift toward tragedy...” Ks. Bush 2004b

²⁷⁷ ”Although we haven't found stockpiles of weapons, I believe we were right to go into Iraq... I will never turn over America's national security decisions to leaders of other countries.” Ks. Bush 2004b

mikä voidaan tulkita hänen harjoittamansa politiikan hyväksynnäksi. Bush jatkoi retoriikkaa, jonka mukaan huonosti hallitut valtiot luovat kasvualustan terrorismille ja että Yhdysvallat tulisi eliminoidaan uhat ennen niiden ulottumista Yhdysvaltoihin.²⁷⁸ Keväällä 2005 Yhdysvaltojen puolustusministeriö julkaisi kansallisen puolustusstrategian, jossa määriteltiin puolustusministeriön keinoja vastata vallitseviin ja tulevaisuudessa nähtyihin uhkakuviiin. Sen mukaan Yhdysvaltojen tulee jatkossakin olla sitoutunut ”aktiiviseen puolustukseen” reaktiivisen tai puolustuksellisen lähestymistavan sijaan.²⁷⁹ Huomionarvoista uhkien ja sodan luonteen määrittelyissä on niiden valtiollinen näkökulma. Epäsymmetriaan turvautuvien ylikansallisten terroristiverkostojen vastainen taistelu tulisi strategian mukaan toteuttaa monikansallisina, Yhdysvaltojen johtamina operaatioina, joilla tuhottaisiin havaitut uhat ennakoivasti ja vakautettaisiin hallitsemattomia alueita terroristien suojapaikkojen hävittämiseksi. Huonosti hallitut valtiot eivät strategian mukaan voisi käyttää suvereniteettia ”kilpenään”²⁸⁰. Lisäksi, Yhdysvaltojen päättäväinen toiminta toimisi pelotteena perinteisiä valtiollisia vihollisia vastaan.²⁸¹

Irakin vaikean tilanteen vuoksi Yhdysvaltojen johtama koalitio pyrki Afganistanissa nopeaan sotilaalliseen ratkaisuun ja Taleban-liikkeen lopulliseen kitkemiseen maan etelä- ja itäosista. Samalla vastuuta Afganistanin tilanteesta pyrittiin siirtämään Naton johtamalle ISAF-operaatiolle, mikä mahdollistaisi yhdysvaltalaisen joukkojen vähentämisen.²⁸² Kumouksellinen toiminta kuitenkin lisääntyi Afganistanissa ja muuttui länsimaiden näkökulmasta yhä epäsymmetrisemmäksi. Vuosi 2006 oli Afganistanissa väkivaltaisista Taleban-hallinnon kaatamisen. Nato otti lokakuussa 2006 vastuun koko Afganistanista, mutta sen kyky valvoa alueita oli rajallinen, mikä johti Talebanin toiminnan leviämiseen aina maan länsiosiin asti. Yhdysvallat tuki ISAF-joukkoja ilmaiskuin ja erikoisjoukoin ja jätti maan itäosiin 11 000 sotilaan joukot, mutta aktiivinen toiminta ei heikentänyt merkittävästi Talebanin voimaa.²⁸³

²⁷⁸ ”Our immediate strategy is to eliminate terrorist threats abroad, so we do not have to face them here at home... We made a decision to stop threats to the American people before they arrive on our shores, and we have acted on that decision. We're also determined to seek and support the growth of democratic movements and institutions in every nation and culture, with the ultimate goal of ending tyranny in our world.” Ks. Bush 2005a

²⁷⁹ National Defense Strategy 2005, s. 1

²⁸⁰ ”It is unacceptable for regimes to use the principle of sovereignty as a shield...”. Ks. National Defense Strategy 2005, s. 1

²⁸¹ Ks. National Defense Strategy 2005

²⁸² IISS Strategic Survey 2006, s. 328–329

²⁸³ IISS Strategic Survey 2007, s. 366–370

4.4. Terrorisminvastainen sota yritetään pelastaa

Bushin valinta toiselle presidenttikaudelle ei olisi ollut mahdollista, mikäli terrorisminvastaisesta sodasta ei olisi hyväksytty Yhdysvalloissa.²⁸⁴ Lisäksi Irakin sodan saamasta kansainvälisestä epäsuosiosta huolimatta Yhdysvalloissa luotu käsitys terroristien ja joukkotuhoukseiden välisestä mahdollisesta kytköksestä hyväksyttiin ainakin osittain kansainvälisesti, kun yli 40 maata otti osaa Yhdysvaltojen vuonna 2003 käynnistämään joukkotuhoukseiden leviämisen estämiseen pyrkivään *Proliferation Security Initiative*-hankkeeseen.²⁸⁵ Kuitenkin sodan pitkittyminen ja näkyvien tulosten puute alkoivat aiheuttaa tyytymättömyyttä Yhdysvaltojen harjoittamaa ulkopoliittikkaa kohtaan vuoden 2005 kuluessa niin kotimaassa kuin ulkomailla.²⁸⁶ Vuoden 2005 aikana Bush perusteli moneen otteeseen Yhdysvaltojen johtavaa roolia maailmanlaajuisessa terrorisminvastaisessa sodassa ja painosti yhä suuremmin kansainvälistä yhteisöä osallistumaan ja jakamaan taakkaa Yhdysvaltojen johtamassa vapauden ja demokratian levittämisessä.²⁸⁷ Bush myös rinnasti terrorisminvastaisen sodan ja siihen kytköksissä olevan maailmanlaajuisen demokratian edistämisen kylmään sotaan, jossa Yhdysvallat oli päättävällä taistelulla voittanut kansainvälistä turvallisuutta uhanneen ääri-ideologian.²⁸⁸

Vuoden 2006 aikana Bushin hallinnon käsitys Yhdysvaltojen roolista kansainvälisen ideologisen kamppailun johtajana sai yhä suurempia muotoiluja. Amerikkalaiselle yleisölle suunnatuissa puheissaan Bush korosti Yhdysvaltojen erityistä historiallista roolia kansainvälisen rauhan takaajana ja luojaana sekä perusteli sotilaallista sitoutumista Irakin tilanteeseen Yhdysvaltojen uskottavuudella kansainvälisen yhteisön silmissä.²⁸⁹

²⁸⁴ Syyskuussa 2004 Pew-tutkimuslaitoksen tekemän mielipidemittauksen mukaan enemmistö amerikkalaista uskoi Yhdysvaltojen voittavan terrorisminvastaisen sodan. Ks. Pew 2004

²⁸⁵ Buzan 2006, s. 1105–1106

²⁸⁶ Ks. Pew 2005, Pew 2006a ja Pew 2006b

²⁸⁷ ”The advance of freedom and security is the calling of our time. It is the mission of the United Nations. The United Nations was created to spread the hope of liberty, and to fight poverty and disease, and to help secure human rights and human dignity for all the world's people... The United Nations has taken the first steps toward reform. The process will continue in the General Assembly this fall, and the United States will join with others to lead the effort. And the process of reform begins with members taking our responsibilities seriously.” Ks. Bush 2005b

²⁸⁸ ”Like the ideology of communism, our new enemy is elitist, led by a self-appointed vanguard of Islamic militants that presume to speak for the Muslim masses. Like the ideology of communism, our new enemy teaches that the innocent can be murdered to serve a political vision. Like the ideology of communism, our new enemy pursues totalitarian aims. Like the ideology of communism, our new enemy is dismissive of free peoples, claiming that men and women who live in liberty are weak and decadent. And like the ideology of communism, Islamic radicalism is doomed to fail.” Ks. Bush 2005c. Lisäksi: ”The murderous ideology of the Islamic radicals is the great challenge of our new century. Yet in many ways, this fight resembles the struggle against communism in the last century.” Ks. Bush 2005d

²⁸⁹ ”It is also important for every American to understand the consequences of pulling out of Iraq before our work is done. We would abandon our Iraqi friends—and signal to the world that America cannot be trusted to keep its word.” Ks. Bush 2005e. Lisäksi: ”America rejects the false comfort of isolationism. We are the nation that saved liberty in Europe, and liberated death camps, and helped raise up democracies, and faced down an

Helmikuussa 2006 julkaistu puolustuselonteko sekä maalikuussa julkaistu kansallinen turvallisuusstrategia terävöittivät entisestään epädemokraattisista oloista kumpuavan terrorismin uhkakuvaa. Niiden mukaan uhka oli kompleksinen ja muuntautumiskykyinen, minkä vuoksi uhkaan vastaaminen edellytti kykyä joustavaan ja ennakoivaan sotilaalliseen puuttumiseen. Yhdysvaltojen oli osoitettava johtajuutta ja toimittava tarvittaessa yksin, koska käsitys terrorismin muodostamasta uhasta oli kaikille yhteinen huolimatta siitä, että kaikki valtiot eivät olleet valmiita ponnistelemaan vapauden edistämiseksi. Kansainvälisten instituutioiden oli Yhdysvaltojen mukaan uudistuttava nykyiseen turvallisuusympäristöön soveltuviksi, jotta ne pystyisivät paremmin tukemaan demokratian edistämistä. Tarvittaessa Yhdysvallat loisi sopivia instituutioita itse. Lisäksi Yhdysvallat tulisi työskentelemään liittolaisten kanssa näiden sotilaallisten suorituskykyjen kehittämiseksi uuden turvallisuusympäristön edellyttämälle tasolle.²⁹⁰

Yhdysvaltojen itsensä osalta sopeutuminen uuden vuosituhaten turvallisuusympäristöön edellytti siirtymistä ”rauhanajan toimintatahdista sota-ajan kiireellisyyden tunteeseen”.²⁹¹ Samalla asevoimien kehittämistä jatkettaisiin suorituskykyperusteisuuden ja verkostokeskeisyyden pohjalta niin, että Yhdysvallat kykenee entistä pienemmillä ja ketterämmillä, räätälöidyillä joukoilla suorittamaan paremmin etenkin epäsymmetrisiä operaatioita. Puolustuselonteon mukaan valtioiden vakauttamiseen pyrkivien operaatioiden asettamat vaatimukset ovat lähitulevaisuudessa tärkein asevoimien kehittämisen suuntalinja.²⁹² Erikoisjoukot ja miehittämättömät lennokit olivat osoittaneet tehonsa terrorisminvastaisessa sodassa, joten etenkin maa-joukkoja tulitaisiin kehittämään erikoisjoukkojen tapaisiksi ja erikoisjoukkojen määrää tulitaisiin lisäämään. Oman alueen ulkopuolelle lähetettävät teknisesti korkeatasoiset räätälöidyt joukot ovat kummankin strategia-asiakirjan mukaan parhaiten ennakoivaan voimankäyttöön soveltuvia ja ne luovat samalla uudessa turvallisuusympäristössä tarvittavan globaalin ”räätälöidyn pelotteen”.²⁹³

evil empire. Once again, we accept the call of history to deliver the oppressed and move this world toward peace.” Ks. Bush 2006a

²⁹⁰ National Security Strategy 2006 ja Quadrennial Defense Review 2006

²⁹¹ ”*From a peacetime tempo – to a wartime sense of urgency.*” Ks. Quadrennial Defense Review 2006, s. vi

²⁹² Quadrennial Defense Review 2006, s. 36

²⁹³ Ks. National Security Strategy 2006 ja Quadrennial Defense Review 2006. ”*From 'one size fits all' deterrence – to tailored deterrence...*” Ks. Quadrennial Defense Review 2006, s. vi

Uskonnollisten ryhmittymien välinen väkivalta lisääntyi Irakissa vuoden 2006 aikana ja vastaavasti Yhdysvalloissa vaatimukset joukkojen kotiuttamisesta kävivät voimakkaammiksi.²⁹⁴ Yhdysvallat päätti muuttaa strategiaansa Irakin operaation osalta.²⁹⁵ Presidentti Bush toisti aiemmin esittämänsä argumentit Irakin kehityksen ratkaisevasta merkityksestä Yhdysvaltojen turvallisuudelle ja ilmoitti päätöksestä lisätä joukkojen määrää Irakissa. Tavoitteena oli turvallisuustilanteen parantaminen erityisesti Bagdadin alueella. Tämän ajateltiin johtavan alkupe räiseen tavoitteeseen, joka oli vastuun luovuttaminen Irakin uudelle demokraattiselle hallinnolle.²⁹⁶ Lisäjoukoilla pyrittiin kattavaan läsnäoloon ja valvontaan levottomimmilla alueilla. Joukkojen määrä kasvoi asteittain ja enimmillään yhdysvaltalaisia joukkoja oli Irakissa 175 000 marraskuussa 2007.²⁹⁷

Lisäjoukkojen lähettäminen vähensi väkivaltaa Irakissa, mitä pidettiin yhtenä saavutettuna sotilaallisena tavoitteena. Koska joukkojen lisäyksellä oli saatu aikaan positiivisia tuloksia ja tilanne näytti parantuneen, vaatimukset joukkojen kotiuttamisesta kasvoivat.²⁹⁸ Joukkojen läsnäololla ei kuitenkaan saatu aikaan poliittista sopua Irakin eri uskontoryhmittymien välille ja maan sisäiset jännitteet säilyivät, vaikka väkivallan määrä laski.²⁹⁹ Bushin hallinto kuitenkin päätti vetää joukot Irakista vuoden 2011 loppuun mennessä.³⁰⁰

²⁹⁴ IISS Strategic Survey 2007, s. 205–206

²⁹⁵ Tammikuuhun 2007 asti Irakin operaation johdossa ollut kenraali Casey oli pyrkinyt ratkaisemaan heikkenevän turvallisuustilanteen ilman amerikkalaisia lisäjoukkoja, muun muassa nopeuttamalla irakilaisien turvallisuusjoukkojen koulutusta. IISS Strategic Survey 2007, s. 210

²⁹⁶ ”*For the safety of our people, America must succeed in Iraq. The most urgent priority for success in Iraq is security, especially in Baghdad... Our troops will have a well-defined mission: to help Iraqis clear and secure neighborhoods, to help them protect the local population, and to help ensure that the Iraqi forces left behind are capable of providing the security that Baghdad needs... When this happens, daily life will improve, Iraqis will gain confidence in their leaders, and the government will have the breathing space it needs to make progress in other critical areas.*” Ks. Bush 2007a

²⁹⁷ IISS Strategic Survey 2008, s. 205

²⁹⁸ IISS Strategic Survey 2008, s. 206–207

²⁹⁹ Bushin hallinto oli pyrkinyt aiemmin kiistämään, että Irakin väkivaltaisuuksissa oli kyse sisällissodasta. Nyt sen välttäminen oli ollut osoitus sotilaallisesta menestyksestä. Ks. esim. Bush 2006b ”*You know, I hear people say, well, civil war this, civil war that. The Iraqi people decided against civil war when they went to the ballot box.*” ja IISS Strategic Survey 2009, s. 246–247

³⁰⁰ IISS Strategic Survey 2009, s. 43

5. YHDYSVALLAT JA ASEELLINEN VOIMANKÄYTTÖ BARACK OBAMAN HALLINTOKAUSILLA 2009–2014

5.1. Obaman politiikka Bushin politiikan antiteesinä

Bushin hallintokausilla harjoitettuun ulkopoliitiikkaan, jossa sotilaallisella voimankäytöllä ja sotaretoriikalla oli korostunut rooli, suhtauduttiin etenkin Irakin sodan takia yhä kielteisemmin sekä Yhdysvalloissa että ulkomailla. Terrorisminvastainen sota oli vuoteen 2009 mennessä tullut maksamaan Yhdysvalloille jo noin 860 miljardia dollaria ja vuosien 2007 ja 2008 aikana Yhdysvaltojen talous oli ajautunut kriisiin.³⁰¹ Presidentinvaaleissa vuonna 2008 valituksi tullut Barack Obama oli profiloitunut erityisesti Bushin ulkopoliitiikan vastustajana ja kysymys Irakin sodasta ja sen jatkosta oli vaaleissa keskeinen. Obaman turvallisuuspoliittisia tavoitteita olivat muun muassa joukkojen vetäminen Irakista, joukkojen lisääminen Afganistanin operaatioon sekä lennokka- ja erikoisjoukkoiskujen ulottaminen Pakistanin alueelle terrorisminvastaisessa taistelussa. Sotilaallisen voiman käyttöön humanitaarisin perustein sekä maailmanlaajuiseen vapauden edistämiseen Obama suhtautui varauksellisesti.³⁰²

Pian virkaan astuttuaan Obama teki päätöksen lisätä joukkoja Afganistanissa pikaisesti 17 000 sotilaalla ja vetää kaikki yhdysvaltalaisjoukot pois Irakista vuoden 2011 loppuun mennessä. Obama teki myös useita sovittavia ulkopoliittisia avauksia muun muassa Iranin suhteisiin liittyen.³⁰³ Obama pyrki myös parantamaan Yhdysvaltojen kansainvälistä julkisuuskuvausta korostamalla monenkeskisyyden ja yhteistyön merkitystä politiikassaan. Bushin unilateralistinen ulkopoliitiikka muodosti negatiivisen vastakohdan, jonka kautta Obama määritteli toimintaansa.³⁰⁴ Obaman näkemyksen mukaan Bushin hallinto oli aiheuttanut itse suurimman osan ulkopoliittisista ongelmistaan ja vahingoittanut terrorisminvastaisella sodalla Yhdysvaltojen kansainvälistä mainetta.³⁰⁵ Tämän vuoksi tarvittaisiin muutos – ainakin käsitteellisellä tasolla – tapaan, jolla Yhdysvallat kansainvälisessä järjestelmässä toimi.³⁰⁶ Bushin hallinnon harjoitta-

³⁰¹ IISS Military Balance 2009, s. 19 ja 22

³⁰² Lindsay 2011, s. 771–773

³⁰³ Yhdysvallat aloitti muun muassa keskustelut Iranin kanssa sen ydinohjelmasta ja kesäkuussa 2009 Kairossa pitämässään puheessa Obama puhui ”uudesta alusta Yhdysvaltojen ja muslimien välillä”. Ks. Lindsay 2011, s. 774

³⁰⁴ ”*Those who used to chastise America for acting alone in the world cannot now stand by and wait for America to solve the world's problems alone. We have sought -- in word and deed -- a new era of engagement with the world. And now is the time for all of us to take our share of responsibility for a global response to global challenges.*” Ks. Obama 2009d

³⁰⁵ Obaman turvallisuusneuvonantaja Samantha Powerin mukaan muun muassa Irak oli ollut ”Yhdysvaltojen ulkopoliitiikan historian pahin strateginen kömmähdys”. Ks. IISS Strategic Survey 2008, s. 86

³⁰⁶ Murray 2013, s. 150 ja Dueck 2011

man omaehtoisen politiikan saamaa vähäistä hyväksyntää kansainvälisessä järjestelmässä kuvaa se, että jo pelkkä Obaman yhteistyötä korostava retoriikka riitti tuomaan hänelle Nobelin rauhanpalkinnon.³⁰⁷

Sotilaallisen voiman rooli Yhdysvaltojen ulkopoliitikassa herätti myös voimakasta akateemista keskustelua Bushin ja Obaman kausien vaihteessa. Yhdysvaltojen keskeistä roolia kansainvälisessä järjestelmässä, sen asemaa suurvaltana tai sen asevoimien ylivoimaisen suorituskyvyn tärkeyttä ei kuitenkaan ole yhdysvaltalaisessa keskustelussa juurikaan kyseenalaistettu. Sen sijaan kritiikki on koskenut lähinnä ylimitoitettua sotilaallisen voiman käyttöä, joka monien mielestä ainoastaan vaikeutti Yhdysvaltojen ulko- ja turvallisuuspoliittisten päämäärien saavuttamista.³⁰⁸

Libyan operaation vuonna 2011 arveltiin nostaneen humanitaarisen sodankäynnin Obaman ulkopoliitikan keskiöön, mutta Obama oli korostanut demokraattisten arvojen puolustamisen ja kansanmurhiin puuttumisen merkitystä Yhdysvaltojen kansallisina intresseinä jo presidentinvaalikampanjansa aikana.³⁰⁹ Vaikka Obaman retoriikassa humanitaaristen kriisien ja ihmisoikeusloukkausten estäminen oli Yhdysvaltojen intressien mukaista, se ei Obaman mukaan kuitenkaan automaattisesti tarkoittaisi sitä, että Yhdysvallat puuttuisi tilanteeseen sotilaallisin keinoin.³¹⁰ Obama pyrki purkamaan uhkien militarisointia todeten, että terrorismi ja humanitaariset kriisit olivat uhkia muiden joukossa.³¹¹

³⁰⁷ Toisaalta tämän tutkimuksen teoreettisen viitekehyksen mukaisesti päätöksentekijän puhekin on teko, jolla on tosiasiallisia vaikutuksia käsitteellisiin rakenteisiin. Nobel-komitean palkinnonjakoperusteiden mukaan Obama palautti diplomatian keskeiseen rooliin, vaikka Obaman poliittiset aloitteet eivät vielä olleetkaan tosiasiaa saaneet konkreettisia materiaalisia vaikutuksia aikaan. ”Obama has as President created a new climate in international politics. Multilateral diplomacy has regained a central position, with emphasis on the role that the United Nations and other international institutions can play”. Ks. Nobel 2009

³⁰⁸ Aseellisen voimankäytön rajoittamista kannattavista puheenvuoroista katso esimerkiksi Tomes 2014, s. 45–47, Mearsheimer 2011, Walt 2011 ja Posen 2007. Esimerkiksi Mearsheimer kritisoi aseellisen voimankäytön lisäksi myös Yhdysvaltojen Bushin ja Obaman kausilla korostunutta globaalia johtajuusasemaa, mikä hänen mukaansa sotkee Yhdysvallat jatkuvasti merkityksettömiin kriiseihin. Hänen mukaansa Yhdysvaltojen tulisi palata perinteiseen alueellisen tasapainottamisen (*offshore balancing*) politiikkaan, jossa Yhdysvallat alueellisia suurvaltoja tukemalla pitää yllä voimatasapainoa intressiensä kannalta keskeisillä alueilla Euroopassa, Koillis-Aasiassa ja Persianlahdella, ja lähettää asevoimansa näille alueille vain mikäli alueen toimijat eivät itse kykene tasapainottamaan alueella nousevaa hegemonia. Ks. Mearsheimer 2011 s. 18 ja 30–31

³⁰⁹ ”When genocide is happening, when ethnic cleansing is happening somewhere around the world and we stand idly by, that diminishes us... We have to consider it as part of our interests, our national interests, in intervening where possible”. Ks. Obama 2008

³¹⁰ Lindsay 2011, s. 772

³¹¹ Varsinkin Obaman suhtautuminen terrorismin aiheuttamaan uhkaan leimattiin vuoden 2008 presidentinvaalien alla republikaanien puheissa terroristien ”lepyttelyksi” (*appeasement*), joka presidentti Bushin mukaan oli verrattavissa Hitlerille tehtyihin myönnytyksiin ennen toista maailmansotaa. Ks. IISS Strategic Survey 2008, s. 86–87

Varsinkin virkakautensa alussa Obaman kuvaamat Yhdysvaltojen turvallisuusuhat olivat luonteeltaan kompleksisia, niiden vaikutukset olisivat keskinäisriippuvaisessa maailmassa valtioiden rajat ylittäviä, eikä niihin pystyttäisi vastaamaan pelkästään sotilaallisin voimakeinoin.³¹² Yhdysvallat oli Obaman näkemyksen mukaan edelleen johtava toimija maailmassa, mutta sen olisi omaksuttava pragmaattinen ja yhteistyöhön perustuva lähestymistapa kansainvälisten ongelmien selvittämiseen.³¹³ Tämä käsitys on havaittavissa etenkin Obaman hallinnon julkaisemassa vuoden 2010 kansallisessa turvallisuusstrategiassa. Sotilaallisen voiman liiallinen käyttö ja Yhdysvaltojen johtajaidentiteetin määrittäminen kansainvälisessä järjestelmässä sen kautta määriteltiin turvallisuusstrategiassa jopa yhdeksi Yhdysvaltojen turvallisuusuhaksi.³¹⁴ Muuten turvallisuusstrategiassa huomattavaa oli se, että Bushin hallinnon aikaiset uhkakuvat olivat säilyneet, mutta mitään uhkakuvaa – joukkotuhoaseiden leviämistä lukuun ottamatta – ei nostettu erityisasemaan. Lisäksi erona Bushin hallinnon turvallisuusajatteluun oli se, että turvallisuusuhkiin vastaamisen tapa jätettiin myöhemmin tapauskohtaisesti harkittavaksi. Vaikka kykyä vakauttamisoperaatioihin ja joukkojen joustavuutta pidettiin strategiassa tärkeänä, oli jo helmikuussa 2010 julkaistu puolustusselonteko kuitenkin merkinnyt sitä, että käytännössä kahden yhtäaikaisen alueellisen vakauttamisoperaation vaatimuksesta puolustus suunnittelun perustana oli luovuttu eikä kaikilta joukoilta enää vaadittu sopivuutta kaikkiin tehtävätyyppeihin.³¹⁵ Selonteon mukaan Irakin ja Afganistanin sodat osoittivat puolustus suunnittelun olevan yleensä aikaansa jäljessä ja siksi aikaisempaa kahden ”laajamittaisen alueellisen konfliktin” mallia uudistettiin.³¹⁶ Käytännössä tämä merkitsi maavoimien painoarvon ja siten myös sen joukkojen määrän laskua, kun taas vastaavasti ilma- ja merivoimat sekä erikoisjoukot nähtiin sopivina joukkoina, joista voitaisiin muodostaa räätälöityjä ratkaisuja kehittyneempiä vastustajia varten.³¹⁷

³¹² ”...earlier generations faced down fascism and communism not just with missiles and tanks, but with the sturdy alliances and enduring convictions... our power grows through its prudent use.... we can meet those new threats that demand even greater effort, even greater cooperation and understanding between nations... With old friends and former foes, we'll work tirelessly to lessen the nuclear threat and roll back the specter of a warming planet.” Ks. Obama 2009a

³¹³ Murray 2013, s. 150. Ks. lisäksi Dueck 2011 ja Nau 2010

³¹⁴ ”... when we overuse our military might... our military is overstretched... and our leadership around the world is too narrowly identified with military force. And we know our enemies aim to overextend our Armed Forces...”. Ks. National Security Strategy 2010, s. 18

³¹⁵ ”... it is no longer appropriate to speak of “major regional conflicts” as the sole or even the primary template for sizing, shaping, and evaluating U.S. forces. Rather, U.S. forces must be prepared to conduct a wide variety of missions under a range of different circumstances. Ensuring flexibility of the whole force does not require each part of the force to do everything equally well.”. Ks. Quadrennial Defense Review 2010, s. 42. On myös esitetty, että todellista kykyä kahden alueellisen sodan voittamiseen ei missään vaiheessa ollutkaan, ja että Afganistanin ja Irakin sodat viimeistään osoittivat tämän todeksi. Ks. esimerkiksi Sharp 2012, s. 978

³¹⁶ Quadrennial Defense Review 2010, s. 42–43

³¹⁷ On huomattava, että tulevaisuuden maasodankäynnin toimintaympäristö käsitettiin epäsymmetriseksi ja ”uusien sotien” tyyppiseksi, mutta tällaisten operaatioiden hyödyllisyys turvallisuuspäämäärien saavuttamisen kannalta kyseenalaistettiin, ja siksi suurilla maajoukoilla suoritettavat vakauttamisoperaatiot eivät enää olleet suunnittelun ensisijainen lähtökohta. Ks. Sharp 2012, s. 978 ja Mazarr 2014

5.2. Libyan sota

Obaman ulkopolitiikka joutui testiin ”arabikeväänä” tunnetun kansalaisliikehdinnän alettua keväällä 2011. Lähi-idän ja Pohjois-Afrikan alueilla oli kytentynyt jo pitkään poliittisen eliitin ja kansalaisten välisen eriarvoisuuden sekä puutteellisten elinolosuhteiden aiheuttama tyytymättömyys, joka purkautui mielenosoituksina ja väkivaltaisina yhteenottoina valtioiden turvallisuusviranomaisten ja kansalaisten välillä. Levottomuudet Muammar Gaddafin hallitsemassa Libyassa puhkesivat ja laajenivat nopeasti helmikuussa 2011. Liikehdintä muuttui nopeasti sisällissodaksi hallinnon yritettyä nujertaa protestit voimatoimin.³¹⁸

Yleisesti lännessä päätöksentekijöitä huolesti Libyan kriisin mahdollinen laajeneminen. Koska liikehdintä Libyassa sai paljon julkisuutta ja pidettiin mahdollisena, että Gaddafi käyttää kemiallisia aseita kapinallisia vastaan, syntyi julkinen paine ainakin pohtia sotilaallista puuttumista tilanteeseen.³¹⁹ Yhdysvalloilla paine puuttua sotilaallisesti oli erityisen suuri, sillä Obama oli Nobelin rauhanpalkinnon vastaanottopuheessaan syksyllä 2009 painottanut globaalia moraalista velvoitetta puuttua tarvittaessa sotilaallisesti humanitaarisiin kriiseihin.³²⁰ Tilanne oli Yhdysvalloille hankala, sillä Bushin hallintokausilla Yhdysvaltojen suhteita muslimimaihin oli määrittänyt niiden yhteistyöhalukkuus terrorisminvastaisessa sodassa ja Gaddafin kanssa oli alettu luoda yhteistyösuhteita tämän luovuttua ydinohjelmastaan.³²¹

Obamalle oli tärkeää osoittaa, että muut maat kantaisivat päävastuun mahdollisesta operaatiosta, sillä hänen ulkopolitiikkansa yhtenä näkyvänä pääteemana oli ollut välttää Yhdysvaltojen voimien ylikuormittamista. Iso-Britannia ja Ranska aloittivat Naton piirissä suunnittelun Libyaan asetettavasta lentokieltoalueesta. Helmikuun lopussa 2011 tilanne Libyassa näytti kääntyvän kapinallisille epäedulliseen suuntaan ja länsimaiden halu laajempaan sotilaalliseen puuttumiseen oli vähäinen. Ilmaiskujen mahdollisuutta Gaddafia vastustavien mielenosoittajien suojelemiseksi ei kuitenkaan suljettu pois, mikäli Gaddafi olisi käyttänyt kemiallisia aseita tai ilmaiskuja näitä vastaan.³²² Obaman hallinnon piirissä käsitykset tilanteen ratkaisemiseksi

³¹⁸ IISS Strategic Survey 2011, s. 43–49

³¹⁹ Michaels 2014, s. 19

³²⁰ ”I believe that force can be justified on humanitarian grounds, as it was in the Balkans, or in other places that have been scarred by war. Inaction tears at our conscience and can lead to more costly intervention later. That's why all responsible nations must embrace the role that militaries with a clear mandate can play to keep the peace.” Ks. Obama 2009f

³²¹ ”With today's announcement by its leader, Libya has begun the process of rejoining the community of nations. Libya can regain a secure and respected place among the nations, and over time, achieve far better relations with the United States.” Ks. Bush 2003l

³²² Ilmaiskujen mahdollisuutta esitti Ranskan presidentti Nicolas Sarkozy maaliskuussa 2011. Michaels 2014, s. 19–20.

tarvittavasta sotilaallisesta voimankäytöstä jyrkkenivät nopeasti ja lopulta keinoksi estää Gaddafia lyömästä kapinallisia lopullisesti valikoituivat Naton johtamat ilmaiskut.³²³ YK:n turvallisuusneuvosto hyväksyi 17.2.2011 päätöslauselmassa 1973 lentokieltoalueen asettamisen Libyan ilmatilaan ja ”kaikkien tarvittavien keinojen” käyttämisen siviilien suojelemiseksi.³²⁴ Yhdysvaltojen, Iso-Britannian ja Ranskan toteuttamat ilmaiskut Gaddafin joukkoja vastaan alkoivat 19.3.2011. Yhdysvallat joutui käytännössä johtamaan operaatiota ja Obaman hallinnolla oli tarve saada suurin vastuu operaatiosta siirrettyä muille. Liittouman sisäisen kiivaan debatin jälkeen Naton pääsihteeri ilmoitti 27.3.2011 liittouman ottavan operaation johtoonsa.³²⁵ Seuraavana päivänä presidentti Obama saattoi helpottuneena pitää kansakunnalle puheen, jossa hän määritteli Yhdysvaltojen olevan rajoitetulla sotilaallisella panoksella mukana laajassa koalitiossa puolustamassa Yhdysvaltojen intressien mukaisesti yleismaailmallisia demokraattisia arvoja.³²⁶ Muutoin yhteistyötä korostavasta retoriikastaan huolimatta Obama korosti Yhdysvaltojen oikeutta käyttää sotilaallista voimaa ennakoivasti hyvin samankaltaisin argumentein kuin presidentti Bush perustellessaan Yhdysvaltojen hyökkäystä Irakiin. Yhdysvallat ei jäisi odottamaan kauheuksien tapahtumista ja tilanteen pahenemista, eikä antaisi YK:n menettää kasvojaan.³²⁷

Yhdysvallat veti joukkonsa taistelutehtävistä huhtikuun alussa, mutta jatkoi operaation tukemista muun muassa tiedustelu- ja valvontaresursseja tarjoamalla sekä ilmatankkaustoiminnalla.³²⁸ Naton ilmaiskut estivät Gaddafin joukkoja lyömästä kapinallisia sotilaallisesti, mutta toisaalta ilmaiskuille ei saatu käännettyä tilannetta kapinallisten eduksi eikä pakotettua Gaddafia noudattamaan turvallisuusneuvoston päätöslauselmaa.³²⁹ Etenkin Ranska puuttui aktiivisesti myös maalla tapahtuvien taisteluiden kulkuun muun muassa toimittamalla erikoisjoukkojen avulla kapinallisille aseistusta sekä koulutustukea, mikä rikkoi YK:n turvallisuusneu-

³²³ Aluksi parhaana vaihtoehtona pidettiin kapinallisten aseistamista, koska se olisi ollut edullisempi vaihtoehto kuin lentokieltoalueen valvonta ja ilmaiskut. Michaels 2014, s. 21

³²⁴ Michaels 2014, s. 20–21

³²⁵ Michaels 2014, s. 22–25

³²⁶ ” Qaddafi declared he would show "no mercy" to his own people... It was not in our national interest to let that happen... the United States has not acted alone. Instead, we have been joined by a strong and growing coalition... we've accomplished these objectives consistent with the pledge that I made to the American people at the outset of our military operations. I said that America's role would be limited; that we would not put ground troops into Libya; that we would focus our unique capabilities on the front end of the operation and that we would transfer responsibility to our allies and partners... There will be times, though, when our safety is not directly threatened, but our interests and our values are. These may not be America's problems alone, but they are important to us.” Ks. Obama 2011a

³²⁷ ”And as President, I refused to wait for the images of slaughter and mass graves before taking action. The writ of the United Nations Security Council would have been shown to be little more than empty words, crippling that institution's future credibility to uphold global peace and security. So while I will never minimize the costs involved in military action, I am convinced that a failure to act in Libya would have carried a far greater price for America.” Ks. Obama 2011a

³²⁸ IISS Military Balance 2012, s. 12

³²⁹ IISS Strategic Survey 2011, s. 70

voston päätöslauelmissa 1970 ja 1973 Libyaan asetettua aseidenvientikieltoa.³³⁰ Nato suoritti ilmaiskuja myös useisiin Gaddafin hallinnon käytössä olleisiin rakennuksiin, mikä viittasi pyrkimyksiin eliminoida Gaddafi.³³¹ Lopulta elokuussa kapinalliset onnistuivat Naton ilmaiskujen tukemana valtaamaan pääkaupunki Tripolin. Gaddafi pakeni Tripolista, mutta jäi kapinallisten vangiksi ja tapettiin 20. lokakuuta. Naton johtama 18 maan operaatio *Unified Protector* päätettiin 31.10.2011 Naton tulkinnan mukaan sen voittoon.³³²

Nato oli kyennyt suorittamaan operaation tappioita ja kapinallisten sotilaallinen häviö oli estetty. Toisaalta liittouma ei ollut kyennyt muodostamaan yhtenäistä linjaa voimankäyttöön, kun erityisesti Ranska ja Iso-Britannia pyrkivät kaatamaan Gaddafin hallinnon muun liittokunnan kannattaessa YK:n antaman mandaatin puolueettomampaa tulkintaa. Lisäksi operaatio kesti suhteellisen pitkään – 7 kuukautta – ja osoitti, että Nato oli edelleen monin tavoin riippuvainen Yhdysvaltojen sotilaallisesta suorituskyvystä.³³³ Yhdysvaltojen pidättäytyvä rooli Libyassa oli tullut liittolaisille yllätyksenä, sillä ne olivat arvioineet Yhdysvaltojen ottavan suuremman roolin operaatiossa.³³⁴

Yhdysvaltojen näkökulmasta operaation lopputulos oli kustannuksiin ja riskeihin nähden tyydyttävä. Yhdysvallat oli kyennyt siirtämään vastuun operaatiosta Natolle ja jättäytymään pois taistelutehtävistä. Yleisestä sotaväsymyksestä huolimatta moni asia oli tehnyt sotilaallisesta väliintulosta houkuttelevaa. Ensinnäkin Yhdysvaltojen paine puuttua Libyan tilanteeseen ja estää mahdollinen kansanmurha oli ollut kova, mitä Obaman humanitaarista sodankäyntiä puolustaneet puheenvuorot olivat vain vahvistaneet. Toiseksi lyhyt, rajattu ja menestyksenkäs operaatio nähtiin mahdolliseksi, sillä konfliktilla oli selkeät osapuolet, operaatiolle saatiin laaja kansainvälinen tuki ja operaatio pystyttiin rajaamaan pelkäsi ilmaoperaatioksi.³³⁵ Obaman Bushia pidättäytyvämpi ulkopoliittinen linja vahvistui, sillä hänen mukaansa Yhdysvallat tukisi jatkossakin maailmanlaajuisesti demokratiapyrkimyksiä, mutta samalla hän korosti, että kriisien ratkaisut olisivat kuitenkin aina paikallisten omissa käsissä.³³⁶ Obaman mukaan mal-

³³⁰ Mohlin 2014 s. 205–206 ja IISS Strategic Survey 2011, s. 70–71

³³¹ IISS Strategic Survey 2011, s. 71

³³² Michaels 2014, s. 34–35

³³³ IISS Military Balance 2012, s. 13–17. Jäsenmaiden erimielisyydet operaation tavoitteista ja keinoista olivat erään arvion mukaan lähellä johtaa Naton pitkäaikaiseen ”juuttumiseen” Libyan kriisiin. Puuttuvat suorituskvyt eivät siten olleet Naton suurin ongelma, vaan eri maiden tavoitteiden ristiriitaisuus. Siksi operaatio menestykseltään huolimatta tuskin lisää jäsenmaiden halua toteuttaa tämän kaltaisia operaatioita. Ks. Michaels 2014, s.

34–35

³³⁴ Michaels 2014, s. 26

³³⁵ Murray 2013, s. 151–152

³³⁶ ”As the tide of war recedes, a wave of change has washed across the Middle East and North Africa, from Tunis to Cairo; from Sana'a to Tripoli. A year ago, Qaddafi was one of the world's longest-serving dictators — a murderer with American blood on his hands. Today, he is gone... And while it's ultimately up to the people of the

tillisuus sotilaallisen voiman käytössä sekä joukkojen vetäminen Irakista ja Afganistanista olivat palauttaneet Yhdysvaltojen johtajuusaseman. Obaman mukaan asevoimia ei tulaisi enää mitoittamaan pitkäkestoisten vakauttamisoperaatioiden ja yhtäaikaisten tavanomaisten sotien tarpeiden mukaan. Sen sijaan Yhdysvallat tulisi vastaamaan tulevaisuuden laaja-alaisiin uhkakuviiin pienemmillä, mutta teknisesti kehittyneemmällä joukoilla. Lisäksi, Libyan menestyksessä operaatio oli Obaman mukaan osoittanut, että Yhdysvaltojen liittolaisilla oli kyky ottaa yhä suurempi vastuu Naton sotilaallisista suorituskyvyistä.³³⁷

5.3. Paine puuttua Syyrian konfliktiin

Arabikevään kansalaisliikehdintä levisi myös Syyriaan, jossa presidentti Bashar al-Assadin vastaiset protestit alkoivat maaliskuussa 2011. Protesteissa vaadittiin aluksi pelkästään uudistuksia, eikä Assadin eroa, mutta kun Assadin hallinto vastasi protesteihin väkivalloin, tilanne Syyriassa eskaloitui ja vuoden 2012 kesäkuussa maa oli presidentti Assadin mukaan sotatilassa.³³⁸ Syyrian konfliktissa oli vähintäänkin samat kansanmurhan tunnusmerkit kuin Libyassa, mutta kansainvälisen konsensuksen muodostaminen oli Syyrian tapauksessa mahdotonta. Iran tuki Assadia, samoin Venäjä ja Kiina, jotka estivät YK:n turvallisuusneuvostossa Assadin vastaisten päätöslauselmien valmisteluyritykset. Myös yritykset saada aikaan tulitaukosopimus epäonnistuivat keväällä 2012.³³⁹

Obaman lausunnot Yhdysvaltojen suhtautumisesta Syyrian tilanteeseen vaihtelivat vuoden 2011 kuluessa, eikä sotilaallisen väliintulon mahdollisuutta suljettu pois.³⁴⁰ Länsi oli yleisesti haluton puuttumaan tilanteeseen.³⁴¹ Kapinallisten taistelumenestys oli vaatimatonta, minkä

region to decide their fate, we will advocate for those values that have served our own country so well. We will stand against violence and intimidation. We will stand for the rights and dignity of all human beings..." Ks. Obama 2012b. Obaman yhteistä vastuunkantoa ja Yhdysvaltojen pidättäytyvää roolia korostavaa ulkopoliittista linjaa on kritisoitu muun muassa "takaa johtamiseksi". Ks. esim. Murray 2013 s. 149 ja 156

³³⁷ "... we've succeeded in defending our nation, taking the fight to our enemies, reducing the number of Americans in harm's way, and we've restored America's global leadership... As we look beyond the wars in Iraq and Afghanistan -- and the end of long-term nation-building with large military footprints -- we'll be able to ensure our security with smaller conventional ground forces. We'll continue to get rid of outdated Cold War-era systems so that we can invest in the capabilities that we need for the future..." Ks. Obama 2012b. Lisäksi vuoden 2012 puolustushallinnon strategisessa ohjausasiakirjassa (*Defense Strategic Guidance*) todetaan Libyan operaatiosta "...the growing capabilities of allies and partners, as demonstrated in the successful mission to protect the Libyan people, create new opportunities for burden-sharing." Ks. *Defense Strategic Guidance* 2012, esipuhe.

³³⁸ Phillips 2012, s. 67–68

³³⁹ Phillips 2012, s. 68, 75 ja 77. Ks. myös IISS Strategic Survey 2013, s. 17

³⁴⁰ Esimerkiksi Britannian pääministeri David Cameronin kanssa kirjoittamassaan Times-lehden kolumnissa toukokuussa 2011 Obama toteaa arvojen ja intessien velvoittavan toimimaan Syyriassa "We will not stand as their aspirations get crushed in a hail of bombs, bullets and mortar fire. We are reluctant to use force but when our interests and values come together, we know that we have a responsibility to attack." Ks. Cameron & Obama 2011

³⁴¹ Phillips 2012, s. 75

lisäksi Yhdysvallat epäili, että kapinallisilla oli kytköksiä Al-Qaidaan. Lisäksi myös kapinalliset kohdistivat väkivaltaa siviileihin. Opposition arveltiin pyrkivän kaatamaan Assadin hallinnon, eikä niinkään uudistamaan maata demokraattisten arvojen hengessä, ja opposition valtaannousu olisi arvoiden mukaan vain lisännyt etnis-uskonnollista väkivaltaa. Erityisesti sotilaallisen väliintulon ja opposition tukemisen aiheuttaman kaaoksen pelättiin johtavan joukko-
tuhoaseiden päätymiseen välikäsien kautta Al-Qaidan haltuun. Sekä väkivalta Syyriassa että Yhdysvaltoihin kohdistunut paine tehdä asialle jotain lisääntyivät koko ajan, mutta sotilaalliselle väliintulolle oli vaikea määritellä haluttua lopputulosta ja sopivia keinoja. Sotilaallinen väliintulo ei olisi todennäköisesti onnistunut ilman omia tappioita, sillä Syyrian ilmapuolustuskyky oli huomattavan paljon tehokkaampi kuin Gaddafin joukoilla Libyassa.³⁴²

Tammikuussa 2012 Obama sanoi luottavansa siihen, että vääjäämätön yhteiskunnallinen kehitys tulisi pakottamaan Assadin hallinnon väistymään.³⁴³ Kun näin ei käynytkaan ja väkivalta jatkui, Obama korosti, että Yhdysvallat ei tulisi puuttumaan kaikkiin maailman epäkohtiin sotilaallisella väliintulolla.³⁴⁴ Sen lisäksi että sotilaallinen instrumentti olisi vasta viimeinen keino, muidenkin instrumenttien käytöstä päätettäisiin tapauskohtaisesti. Syyrian tapauksessa alkoi vaikuttaa siltä, että mikäli muut eivät tee aloitetta eikä yksimielistä kansainvälistä tukea löydy, olisi Yhdysvaltojen puuttuminen kriisiin epätodennäköistä. Obama kuitenkin antoi yhteistyötä ja neuvotteluratkaisuja korostavan linjansa kanssa ristiriitaisen, unilateralistisen viestin sanomalla elokuussa 2012, että Syyrian kemiallisten aseiden käyttö olisi ”punainen linja”, jonka ylittäminen saattaisi johtaa Yhdysvaltojen puuttumiseen kriisiin.³⁴⁵

Tilannekehitys Libyassa ei tehnyt sotilaallisesta puuttumisesta Syyrian tilanteeseen yhtään houkuttelevampaa. Maassa ei ollut vielääkään vakiintunutta keskushallintoa ja samalla islamistiset liikkeet olivat muuttuneet maassa entistä vaikutusvaltaisemmiksi. Syyskuussa 2012 Yhdysvaltojen Libyan suurlahettiläs kuoli, kun väkijoukko hyökkäsi Yhdysvaltojen suurlähetys-

³⁴² Murray 2014 s. 153–154, Phillips 2012, s. 76–77 ja IISS Strategic Survey 2013, s. 22

³⁴³ ”*And in Syria, I have no doubt that the Assad regime will soon discover that the forces of change cannot be reversed, and that human dignity cannot be denied.*” Ks. Obama 2012b

³⁴⁴ ”*I made it clear that preventing mass atrocities and genocide is a core national security interest and a core moral responsibility of the United States of America. That does not mean that we intervene militarily every time there’s an injustice in the world. We cannot and should not. It does mean we possess many tools -- diplomatic and political, and economic and financial, and intelligence and law enforcement and our moral suasion.*” Ks. Obama 2012c

³⁴⁵ On kuitenkin huomattava, että Obama ei tässäkään sanonut kemiallisten aseiden käytön johtavan automaattisesti Yhdysvaltojen väliintuloon. ”*We have been very clear to the Assad regime, but also to other players on the ground, that a red line for us is we start seeing a whole bunch of chemical weapons moving around or being utilized. That would change my calculus. That would change my equation... In a situation this volatile, I wouldn’t say that I am absolutely confident. What I’m saying is we’re monitoring that situation very carefully.*” Ks. Obama 2012d

töön Libyan Benghaziissa.³⁴⁶ Samaan aikaan Yhdysvalloissa asevoimat olivat keskellä talouskriisin aiheuttamaa säästöohjelmaa ja meneillään olleessa presidentinvaalikampanjassaan Obama oli jälleen pyrkinyt erottautumaan rauhanomaisella ulkopolitiikallaan.³⁴⁷ Puheessaan YK:n yleiskokouksessa pian Benghaziin tapahtumien jälkeen Obama tuomitsi yleisesti väkivallan käyttämisen ratkaisukeinona ja vaati Assadia luopumaan vallasta, mutta talouspakotteet olivat ainoat hänen puheessaan mainitsemat konkreettiset keinot puuttua Syyrian tilanteeseen.³⁴⁸ Obama vakuutti samassa yhteydessä Yhdysvaltojen kaikesta huolimatta säilyttävän aktiivisen roolinsa kansainvälisessä järjestelmässä.³⁴⁹

Vuoden 2013 aikana kriisi Syyriassa paheni, se houkutteli alueelle islamistisia ääriaineiksia ja Assadin hallintoa syytettiin kemiallisten aseiden käyttämisestä. Kriisissä oli kuollut arvioiden mukaan noin 100 000 ihmistä ja YK:n mukaan noin 2 miljoonaa ihmistä oli lähtenyt taisteluita pakoon.³⁵⁰ Obama oli kevään 2013 aikana varoittanut³⁵¹ Assadin hallintoa kemiallisten aseiden käytön seurauksista, mutta toisaalta hän myös vältti jyrkkiä kannanottoja sotilaallisen voimankäytön suhteen. Obaman mukaan Assadin syyllisyydestä kemiallisten aseiden käyttöön pitäisi joka tapauksessa saavuttaa ensin kansainvälinen konsensus ennen kuin Yhdysvallat olisi valmis käyttämään ”tällä hetkellä käytämättömiä” keinoja.³⁵² Elokuussa 2013 ilmeni viitteitä siitä, että Assadin hallinto todella oli käyttänyt kemiallisia aseita. Obama argumentoi voimakkaasti sotilaallisten voimakeinojen käytön puolesta, jopa ilman YK:n turvallisuusneuvoston valtuutusta. Obama kuitenkin totesi samalla, että mahdollisen operaation tulee olla kestoltaan ja keinoiltaan rajoitettu, sillä Yhdysvaltojen ”joukkoja ei laitettaisi keskelle toisten

³⁴⁶ IISS Strategic Survey 2013, s. 188–190

³⁴⁷ Obama käytti juuri suhtautumista sotilaallisen voiman käyttöön vertailukohtana hänen ja vastaehdokkaansa välillä ”*But from all that we've seen and heard, they want to take us back to an era of blustering and blundering that cost America so dearly... And he won't tell us how he'll end the war in Afghanistan. Well, I have, and I will... I will use the money we're no longer spending on war to pay down our debt and put more people back to work.*” Ks. Obama 2012e. Ks. lisäksi Phillips 2012, s. 77

³⁴⁸ ”*Together, we must stand with those Syrians who believe in a different vision – a Syria that is united and inclusive, where children don't need to fear their own government, and all Syrians have a say in how they are governed. That is the outcome that we will work for -- with sanctions and consequences for those who persecute, and assistance and support for those who work for this common good.*” Ks. Obama 2012f

³⁴⁹ ”*Understand America will never retreat from the world. We will bring justice to those who harm our citizens and our friends, and we will stand with our allies.*” Ks. Obama 2012f

³⁵⁰ Council on Foreign Relations 2013 ja Yhdistyneet Kansakunnat 2015

³⁵¹ ”*I've made it clear to Bashar al-Assad and all who follow his orders: We will not tolerate the use of chemical weapons against the Syrian people, or the transfer of those weapons to terrorists. The world is watching; we will hold you accountable.*” Ks. Obama 2013a

³⁵² ”*...when I said that the use of chemical weapons would be a game-changer, that wasn't a position unique to the United States... if I can establish in a way that not only the United States but also the international community feel confident is the use of chemical weapons by the Assad regime, then that is a game-changer... there are options that are available to me that are on the shelf right now that we have not deployed. And that's a spectrum of options.*” Ks. Obama 2013b

sotaa”.³⁵³ Intervention tavoitteena ei olisi hallinnon vaihdos eikä edes Libyan ilmaoperaation laajuinen väliintulo, vaan Assadin hallintoon kohdistetut rajatut iskut rangaistuksena kemiallisten aseiden käytöstä.³⁵⁴ Konkreettiset mahdollisuudet voimankäytölle olivat vähäiset, sillä poliittisen tuen lisäksi esimerkiksi Venäjä tuki Assadin hallintoa myös asetoimituksin.³⁵⁵ Voimakkaista perusteluista huolimatta Obama jätti asian kongressin ratkaistavaksi.³⁵⁶ Ennen kuin kongressi ehti äänestää asiasta, Obama ilmoitti pidättäytyvänsä voimankäytöstä toistaiseksi ja antavansa mahdollisuuden Venäjän tekemälle aloitteelle Syyrian kemiallisten aseiden hävittämisestä. Kun yhteisymmärrys lopulta saavutettiin ja Syyria lupautui luopumaan kemiallisista aseistaan, oli diplomatia Obaman mukaan osoittanut parhaaksi Yhdysvaltojen intressien tavoittelun keinoksi. Uskottava sotilaallinen voima ja sillä uhkaaminen oli säilyttänyt Obaman mukaan merkityksensä diplomatian tukena, mutta omaehtoisella toiminnalla tai sotilaallisen voiman käytöllä ei voitaisi saavuttaa haluttuja tavoitteita.³⁵⁷

5.4. Lennokit, erikoisjoukot ja terrorismi Obaman ulkopolitiikassa

Vaikka Obama pyrkikin irrottamaan Yhdysvallat Bushin määrittelemästä maailmanlaajuisesta terrorisminvastaisesta sodasta, ei Obama kuitenkaan kieltänyt terrorismin muodostaman uhkan olemassaoloa. Yhtäältä Obama pyrki palauttamaan Bushin militarisoimaa terrorismin uhkaa takaisin päivänpolitiikan asialistalle muistuttamalla, että terrorismi ei ole ainoa tai vakavin uhka Yhdysvalloille, mutta toisaalta Obama korosti jo virkakautensa alussa, että Al-Qaida oli käyttänyt Afganistania lähtöalueena 9/11-iskuille eikä vastaavanlaisia turvapaikkoja saisi päästää enää syntymään.³⁵⁸ Obama käytti siten Bushin retoriikkaa ennaltaehkäisevästä sotilaallisesta voimankäytöstä ja oikeudesta käyttää sotilaallista voimaa vaarallisia yksilöitä

³⁵³ ”I have decided that the United States should take military action against Syrian regime targets... I’m comfortable going forward without the approval of a United Nations Security Council that, so far, has been completely paralyzed and unwilling to hold Assad accountable... We cannot resolve the underlying conflict in Syria with our military... And that’s why we’re not contemplating putting our troops in the middle of someone else’s war.” Ks. Obama 2013e

³⁵⁴ ”I don’t think we should remove another dictator with force -- we learned from Iraq that doing so makes us responsible for all that comes next. But a targeted strike can make Assad, or any other dictator, think twice before using chemical weapons.” Ks. Obama 2013f

³⁵⁵ IISS Military Balance 2013, s. 12 ja 14

³⁵⁶ Omien sanojensa mukaan hän halusi Amerikan kansalaisten edustajien valtuutuksen päätökselle voimankäytöstä. ”I will seek authorization for the use of force from the American people’s representatives in Congress... I’m ready to act in the face of this outrage. Today I’m asking Congress to send a message to the world that we are ready to move forward together as one nation.” Ks. Obama 2013e

³⁵⁷ ”The United States of America is prepared to use all elements of our power, including military force, to secure our core interests in the region. But I also believe that we can rarely achieve these objectives through unilateral American action, particularly through military action.” Ks. Obama 2013g. ”American diplomacy, backed by the threat of force, is why Syria’s chemical weapons are being eliminated.” Ks. Obama 2014a

³⁵⁸ ”My bottom line is that we cannot allow al Qaeda to operate. We cannot have those safe havens in that region. And we’re going to have to work both smartly and effectively, but with consistency, in order to make sure that those safe havens don’t exist.” Ks. Obama 2009b

vastaan. Bushin retoriikassa keskeinen joukkotuhohäiden leviäminen, erityisesti niiden päätyminen ääriainesten käsiin, oli myös Obaman hallinnon mukaan merkittävä uhka Yhdysvaltojen turvallisuudelle ja Yhdysvaltojen tuli jatkaa ”sotaa laajalle ulottuvaa vihan ja väkivallan verkostoa vastaan”.³⁵⁹ Erityisesti Al-Qaidan kitkeminen Afganistanin ja Pakistanin alueilta oli keskeinen tavoite Obama terrorisminvastaisessa taistelussa, ja tavoitteeseen pyrittiin Al-Qaidan ”leppymättömällä painostamisella”.³⁶⁰ Obama oli kuitenkin pyrkinyt vähentämään joukkoja Irakissa ja vähitellen myös Afganistanissa, joten tähän jatkuvaan paineeseen oli kehitettävä kevyempiä työkaluja. Miehitämättömät lennokit ja erikoisjoukot olivat tähän yhtälöön sopiva aseellinen instrumentti, joita Obama on käyttänyt kongressin vuonna 2001 Bushille antamalla mandaatilla.³⁶¹

Lennokkien merkitys Yhdysvaltojen asevoimissa oli ollut kasvussa jo Bushin hallintokausilla. Lennokit edustivat esimerkiksi vuoden 2006 puolustusselonteon mukaan edistyksellistä verkostokeskeistä tapaa käydä sotaa, ja Afganistanin ja Irakin operaatiot olivat osoittaneet niiden arvon.³⁶² Lennokkeja käytettiin tilannekuvan luomiseen, mutta yhä enemmän myös asekuormalla varustettuina täsmäiskujen toteuttamiseen. Erityisesti lennokkien käyttö erikoisjoukkojen tukena koettiin tehokkaaksi ja näiden molempien määrää sekä rahoitusta kasvatettiin.³⁶³ Obama käytti lennokka-iskuja hyvin aktiivisesti jopa Bushiin verrattuna; Obaman neljän ensimmäisen virkavuoden aikana Yhdysvallat suoritti yli 400 lennokka-iskua, kun Bushin molempien hallintokausien aikana iskuja tehtiin yhteensä alle 50.³⁶⁴

Lennokeilla ja erikoisjoukoilla terroristeja vastaan suoritettut täsmäiskut ovat herättäneet paljon keskustelua. Kriitikoiden mielestä esimerkiksi lennokka-iskut yksittäisiä terroristeiksi epäiltyjä henkilöitä vastaan ovat ylimitoitettua voimankäyttöä, joka perustuu Yhdysvaltojen yksipuoleiseen näkemykseen kohteiden vaarallisuudesta.³⁶⁵ Erään tulkinnan mukaan lennokka-iskuissa on kyse valtion harjoittamasta kansalaistensa sortamisesta.³⁶⁶ Lennokeilla ja eri-

³⁵⁹ ”As we secure the world’s most dangerous weapons, we are fighting a war against a far-reaching network of hatred and violence.” Ks. National Security Strategy 2010, s. 4

³⁶⁰ ”The frontline of this fight is Afghanistan and Pakistan, where we are applying relentless pressure on al-Qaida.” Ks. National Security Strategy 2010, s. 4. Obama painotti Afganistanin merkitystä jo helmikuussa 2009 ”... we are refocusing on al Qaeda in Afghanistan and Pakistan.” Ks. Obama 2009c

³⁶¹ Kyseessä on kongressin antama *Authorization of the Use of Military Force* (AUMF), jolla Obaman hallinto perusteli mm. yhdysvaltalaisen Anwar al-Awlakin tappamista Jemenin alueella suoritettussa lennokka-iskussa. Ks. Byman 2013, s. 38–39

³⁶² Quadrennial Defense Review 2006, s. 58

³⁶³ Quadrennial Defense Review 2006, s. 5

³⁶⁴ Byman 2013, s. 32

³⁶⁵ IISS Military Balance 2014, s. 13

³⁶⁶ Tämä iskujen laillisuuskysymys nousi esiin erityisesti Yhdysvaltojen tapettua lennokka-iskulla Jemenissä terroristiksi väitetyn Yhdysvaltojen kansalaisen Anwar al-Awlakin. Ks. Cronin 2013, s. 47 ja Byman 2013, s. 40

koisjoukoilla suoritettuja iskuja on kritisoitu myös niiden luomasta helpon sotilaallisen ratkaisun mielikuvasta, vaikka tosiasissa niiden tulosvaikutukset ovat rajallisia. Iskujen tuottamien diplomaattisten ja poliittisten haittavaikutusten on myös sanottu peittävän alleen mahdolliset hyödyt.³⁶⁷ Lisäksi Yhdysvaltojen lennokka-iskut ovat kritikoiden mukaan vaarallisia ennakkotapauksia, joita vastuuttomat hallinnot saattavat käyttää omien toimiensä perustelussa hyväkseen.³⁶⁸

Lennokeilla ja erikoisjoukoilla suoritettut iskut ovat epäilemättä haitanneet al-Qaidan toimintaa, mutta on vaikea todentaa, onko iskuilla kyetty ennaltaehkäisemään terroritekoja.³⁶⁹ Iskujen puolustajat ovat kuitenkin huomauttaneet, että vaihtoehdot ovat vielä huonompia.³⁷⁰ On myös esitetty, että Al-Qaidan ja terroristien tavoitteet ja käsitykset sodasta poikkeavat niin merkittävästi Yhdysvaltojen vastaavista, että neuvotteluilla ei ole mahdollista saada ratkaisua aikaan.³⁷¹ Obama on perustellut lennokka-iskuja muun muassa sanomalla, että käytettävissä olevista sotilaallisista keinoista maajoukkojen käyttö tai ilmapommituskampanjat aiheuttaisivat lennokka-iskuja enemmän sivullisia ja omia tappioita, ja olisivat huomattavasti lennokka- tai erikoisjoukkoiskuja pahempi kohdemaan suvereniteetin rikkomus.³⁷² Joka tapauksessa, 9/11-iskut oikeuttavat Obaman mukaan edelleen sotilaallisen voimankäytön terroristeja vastaan muiden valtioiden alueella, mikäli nämä eivät itse pysty tai halua asiaan puuttua.³⁷³

Epävakaista oloista kumpuavat epäsymmetriset uhat, kuten terrorismi, ovat edelleen merkittävässä roolissa Yhdysvaltojen sodan kuvassa.³⁷⁴ Maajoukkojen kokoa on pienennetty ja Obama on tehnyt selväksi, että ei tule lähettämään maajoukkoja valtioiden vakauttamisoperaatioi-

³⁶⁷ Esimerkiksi lukuisat lennokka-iskut sekä erityisesti Osama bin-Ladenin tappaminen erikoisjoukkojen iskussa Pakistanin alueella vuonna 2011 on Pakistanissa koettu nöyryyttävinä ja maan suvereniteettia rapauttavina toiminna. Ks. Robinson 2012, s. 110–111 ja IISS Strategic Survey 2012, s. 311

³⁶⁸ Byman 2013, s. 41

³⁶⁹ Cronin 2013, s. 49

³⁷⁰ Byman 2013, s. 34

³⁷¹ Buzan 2006, s. 1116. Kuitenkin, Buzanin mukaan yritykset poistaa tai eristää terrorismin uhka kokonaan ”pysyvällä liikekannallepanolla” rapauttavat lopulta liberaalin yhteiskunnan identiteetin ja arvopohjan. Hänen mukaansa ainoa järkevä ratkaisu on oppia elämään terrorismin aiheuttaman riskin kanssa ja pyrkiä poistamaan terrorismin kasvualustana olevaa eriarvoisuutta maailmasta. Ks. Buzan 2006, s. 1117–1118

³⁷² ”...the primary alternative to targeted lethal action would be the use of conventional military options... even small special operations carry enormous risks. Conventional airpower or missiles are far less precise than drones, and are likely to cause more civilian casualties and more local outrage. And invasions of these territories lead us to be viewed as occupying armies...” Ks. Obama 2013c

³⁷³ ”America’s actions are legal. We were attacked on 9/11... Al Qaeda and its affiliates try to gain foothold in some of the most distant and unforgiving places on Earth. In some of these places... the state only has the most tenuous reach into the territory. In other cases, the state lacks the capacity or will to take action.” Ks. Obama 2013c

³⁷⁴ Ks. esimerkiksi Quadrennial Defense Review 2014, s. III

hin.³⁷⁵ Yhdysvaltojen sotilaallinen terrorisminvastainen toiminta perustuu vuoden 2014 puolustusselonteon mukaan ensisijaisesti riskimaiden valmiuksien kehittämiseen, ja mahdollinen suora toiminta hyvään tilannekuvaan, täsmäiskuihin ja erikoisjoukkojen käyttöön.³⁷⁶ Sotilaalliset keinot näyttävät vakiintuneen terrorisminvastaisen toiminnan työkaluksi, mutta huomionarvoista on, miten Obama on pyrkinyt palauttamaan terrorismin uhkaa 9/11-iskuja edeltävään suuruusluokkaan. Terrorismi ei Obaman mukaan ole sellainen uhka, joka olisi voitettavissa lopullisesti. Vaikka rajatuilla iskuilla pyritäänkin heikentämään terroristien verkostoja, on Obaman mukaan menestyksen mittarina pidettävä sitä, kuinka terrorismin uhkaan pystytään vastaamaan länsimaisen yhteiskunnan perusarvoista tinkimättä.³⁷⁷

³⁷⁵ Obama on eri yhteyksissä erikseen sulkenut pois maajoukkojen käytön mahdollisuuden tai sanonut niiden käytön olevan tarpeetonta. Ks. esimerkiksi Obama 2011a, 2012b, 2013e ja 2013f

³⁷⁶ Quadrennial Defense Review 2014, s. VII

³⁷⁷ ”...we have to recognize that the scale of this threat closely resembles the types of attacks we faced before 9/11...Our victory against terrorism won't be measured in a surrender ceremony at a battleship...Victory will be measured in parents taking their kids to school; immigrants coming to our shores; fans taking in a ballgame; a veteran starting a business; a bustling city street; a citizen shouting her concerns at a President.” Ks. Obama 2013c

6. JOHTOPÄÄTÖKSET

Yhdysvaltojen aseellisen voiman käyttö on ymmärrettävä sotaan liittyvien diskurssien, sekä Yhdysvaltojen identiteettien ja intressien muodostamassa kontekstissa. Kuten luvussa 3 tuotiin ilmi, tilanne George W. Bushin aloittaessa presidenttikautensa oli se, että Yhdysvalloilla oli vallitsevan käsityksen mukaan ennen kaikkea teknologisen etumatkansa vuoksi maailman tehokkaimmat asevoimat, mutta ei koherenttia logiikkaa sodan ja sotilaallisen turvallisuuden käsittämiseen. 9/11-iskujen myötä presidentti Bushin hallinnon voimakkaalla myötävaikutuksella terrorisminvastaisesta sodasta pyrittiin luomaan 2000-luvun turvallisuusympäristöä, Yhdysvaltojen kansainvälistä asemaa sekä sotilaallista voimaa ja sen käyttöä kansainvälisessä järjestelmässä selittävä viitekehys. Analyysin tuloksena muodostettua yhdysvaltalaisista sodan kuvaa Bushin hallintokausilla ja sen suhdetta sodan kuvaan vaikuttaviin diskursseihin on kuvattu taulukossa 2.

Identiteetti	Maailman ainoa supervalta Globaali hyvän edustaja suhteessa pahaan Länsimaisten arvojen ja instituutioiden puolustaja Kansainvälisen järjestelmän vakauden takaaja	
Intressit	Johtajuusaseman säilyttäminen ja vahvistaminen <ul style="list-style-type: none"> - Demokratiakehityksen tukeminen - Vapaan markkinatalouden levittäminen - Suurvaltojen välinen yhteistyö Yhdysvaltojen määrittämin ehdoin - Oman suvereniteetin vahvistaminen ja puolustaminen 	
Sodan kuvan elementit	Yhdysvalloissa vallitsevat käsitykset	Sodan kuvaan vaikuttavat diskurssit
1. Uhat	Terrorismi Vihamieliset valtiot Joukkotuhoaseet	Terrorisminvastainen sota Huonot valtiot Epäsymmetrinen sodankäynti
2. a) Hyväksytyt sodan tavoitteet	Itsepuolustus Humanitaariset päämäärät Terrorismin vastustaminen Joukkotuhoaseiden leviämisen estäminen Alueellisen vakauden säilyttäminen	Terrorisminvastainen sota Humanitaariset interventiot Uudet sodat Epäsymmetrinen sodankäynti Sodankäynnin vallankumous Huonot valtiot
2. b) Hyväksytyt sodan keinot	Vähäiset omat tappiot Vähäiset sivulliset tappiot Koalitiot Konventionaaliset joukot Ennakoivat iskut	Humanitaariset interventiot Sodankäynnin vallankumous Terrorisminvastainen sota
3. Sotilaallinen voima	Korkean teknologian hyödyntäminen Verkottuneisuus Kyky luoda ja ylläpitää tilannekuvaa Kyky globaaliin voiman projisointiin Asejärjestelmien tarkkuus Joukkojen ja suorituskykyjen ”yhteentoimivuus” (<i>interoperability</i>) ja räätälöitävyys Kyky vastakumoukselliseen sodankäyntiin	Sodankäynnin vallankumous Humanitaariset interventiot
4. Materiaaliset resurssit	Yhdysvaltojen materiaallinen ylivoimaisuus.	Sodankäynnin vallankumous

Taulukko 2. Yhdysvaltojen sodan kuva ja siihen liittyvät diskurssit George W. Bushin hallintokausilla 2001–2009.

Yhdysvallat oli ollut koko kylmän sodan jälkeisen ajan kansainvälisen järjestelmän kiistaton johtaja, jonka tuella länsimaisten arvojen mukaiset normit näyttivät vääjäämättömästi leviävän ja vahvistuvan koko kansainvälisen järjestelmän normeiksi. Yhdysvaltojen asevoimat näyttivät sitä paitsi kehittyvän koko ajan tehokkaammaksi keinoksi painostaa muita toimijoita noudattamaan kansainvälisen järjestelmän normeja. Yhteiskuntien länsimaistumisen nähtiin palvelevan Yhdysvaltojen intressejä, mutta samalla tämän kehityksen turvaaminen koettiin hankalaksi. Keskinäisriippuva turvallisuusympäristö käsitettiin vaikeasti ennakoitavaksi, ja turvallisuuden käsitteen laajentaminen teki intressien hierarkkisesta jäsentelystä vaikeaa.

Syyskuun 11. päivän iskut olivat yhdysvaltalaisen sodankuvan kehittymisen kannalta hyvin merkittävä tapahtuma. Analyysissa käy ilmi, että George W. Bushin hallinnon voidaan katsoa käsittäneen 9/11-iskut ainakin kolmessa eri merkityksessä. Ensinnäkin iskut olivat todiste nykyajan uhkien kompleksisesta ja ennakoimattomasta luonteesta. Toiseksi iskut kyseenalaistivat Yhdysvaltojen johtajuuden kansainvälisessä järjestelmässä ja siten välillisesti myös ne normit, joita Yhdysvallat järjestelmässä puolusti. Kolmanneksi iskut loukkasivat perinteisen sotilaallisen turvallisuuden ydintä, Yhdysvaltojen suvereniteettia.

Yhdysvaltojen voimakas sotilaallinen vastaus 9/11-iskuihin ja hyökkäys Afganistanin Taliban-hallintoa vastaan sekä näiden toimien saama laaja kansainvälinen hyväksyntä osoittavat, että perinteinen valtiokeskeinen turvallisuuskäsitys muodosti edelleen perustan, jossa sotilaallisen voiman käyttö ymmärrettiin. Iskut tulkittiin suvereniteetin loukkaukseksi eikä pelkästään rikolliseksi teoksi. Sodan julistaminen järjestöä ja yksittäisiä henkilöitä vastaan osoitti kuitenkin, että sotaa ei käsitetty pelkästään valtioiden välisenä toimena. Yhdysvaltojen päätös vastata terrorismin aiheuttamaan uhkaan sotilaallisen voiman käytöllä oli tuolloin vallinneiden käsitysten valossa rationaalinen vastaus käsillä olleeseen turvallisuusongelmaan. Sotilaallisen voiman käytöllä oli samanaikaisesti sekä intressien saavuttamiseen pyrkivän instrumentin että identiteettiä vahvistavan symbolin merkitys. Yhdysvalloilla on useita erilaisia tilannesidonnaisia intressejä ja identiteettejä, jotka saattavat olla jossain tilanteessa keskenään ristiriitaisia.³⁷⁸ Tässä tapauksessa terrorismi oli materialisoitunut todellinen uhka johon vastaaminen oli Yhdysvaltojen turvallisuusintressi. Vastatoimien mitoittamiseen vaikutti maan identiteetti sekä johtavana länsimaana että suurvaltana, jonka suvereniteettia oli loukattu. Sotilaallisella voimankäytöllä oli siten myös symbolinen merkitys, sillä se osoitti, että Yhdysvallat oli maailman ainoa supervaltia, jolla oli valmius vastata voimatoimin siihen kohdistuviin turvallisuus-

³⁷⁸ Dittmar 1992, s. 90–93, Raitasalo 2005, s. 74 ja 87. Identiteetit ja intressit eivät ole pysyviä, mutta eivät myöskään muutu helposti. Ks. Wendt 1999, s. 238

uhkiin maailmanlaajuisesti. Puhumalla Yhdysvalloista vapauden ja demokratian turvaajana Bushin hallinto pyrki myös vahvistamaan käsitystä Yhdysvalloista länsimaisten arvojen ja kansainvälisten instituutioiden puolustajana sellaisia toimijoita vastaan, joiden kärjen ”pahuuden akseliksi” luokitellut maat muodostivat.

Diskurssit *uusista sodista* ja *epäsymmetrisestä sodankäynnistä* olivat luoneet kuvaa turvallisuusympäristön epävakaudesta ja vaikeasta ennakoitavuudesta, kun taas diskurssi *sodankäynnin vallankumouksesta* piti yllä mielikuvaa mahdollisuudesta hallita näitä uudenlaisia kriisejä vähin tappioin korkean teknologian avulla. *Terrorisminvastasessa sodassa* vihollinen näytettyi epämääräisenä, ennakoimattomana ja suorastaan irrationaalisena. Tällainen vihollinen ei ymmärtäisi pelotetta, joten se piti tuhota ennen kuin se saisi peruuttamatonta tuhoa aikaan. Sota tarvitsi kuitenkin valtiollisen viitekehyksen. Sotilasstrategian kielen ilmentämät, sedimentoituneet merkitysrakenteet pitävät sisällään oletuksen lineaarisesta tavoitteellisesta toiminnasta, mikä tekee sodan abstraktia terroristiorganisaatiota vastaan ongelmalliseksi. Mitä tarkoittaa ”voitto” sodassa yksilöitä vastaan? Käsitykset sodasta valtiollisena toimena ovat niin vakiintuneita, että käytännössä Bushin hallinnon oli pakko nimetä valtiot, joita vastaan Yhdysvallat tulisi terrorisminvastaista sotaansa käymään. Toisaalta valtioiden välinen sota on kylmän sodan jälkeisellä ajalla muuttunut vanhentuneeksi voimapolitiikaksi, joka käsitetään läntisten arvojen vastaiseksi. Erottamalla valtion hallinto valtiosta sotaa ei käytkään valtiota, vaan sen legitimizeettinsä menettänyttä hallintoa vastaan. Tämä käsitteellinen ero luo sotilaallisen voiman käytölle ylevämmät tarkoitukset; ei ainoastaan pyritä minimoimaan siviileille aiheutuvia vahinkoja, vaan sen lisäksi heidän olonsa paranevat kun epähumaani hallinto syrjäytetään. Sotilaallisesta voimankäytöstä tulee hyväksyttävämpää, kun sillä tavoitellaan yksilön ja koko kansainvälisen järjestelmän turvallisuutta eikä ainoastaan Yhdysvaltojen valtiollista turvallisuutta. Tässä voidaan havaita *huonojen valtioiden ja humanitaaristen interventioiden* diskurssien vaikutus. Nämä diskurssit olivat vahvistuneet kylmän sodan jälkeisellä ajalla, sillä Yhdysvallat oli käyttänyt niitä sotilaallisen voimankäyttönsä perustelussa. Yhdysvaltojen tueksi muodostuneet koalitiot sekä YK:n ja Naton antama oikeutus Afganistanin operatiolle osoittavat osaltaan sen, että Yhdysvaltojen määritelmät terrorismin uhasta olivat monille yhteisiä ja käyttöön vaaditut keinot koettiin legitiimeiksi. Sodan paradigma ei varsinaisesti muuttunut, koska yhtenäistä sodan paradigmaa ei ollut.³⁷⁹ 9/11-iskut ja terrorisminvastaisen

³⁷⁹ Toisaalta on ongelmallista jos kylmän sodan aikaista sodankuvaa pidetään yhtenäisen paradigman mittarina, sillä käsitys kylmän sodan aikaisesta yhtenäisestä sodankuvasta on tämänkin tutkimuksen analyysin helpottamiseksi luotu yksinkertaistus. Esimerkiksi Raitasalon mukaan Yhdysvaltojen puolustuspolitiikassa voidaan 1980-luvun lopulta alkaen havaita kolme selkeästi erillistä, mutta keskenään limittyvää ajanjaksoa (*kylmän sodan päättyminen, humanitaarinen voimankäyttö ja globaali terrorisminvastainen sota*), joissa tietyillä aseelliseen voimaan liittyvillä käsityksillä on ollut hallitseva asema. Hänen mukaansa sodankäynnin vallankumous ja terro-

sodan alku olivat merkittävä murroskohta, jolloin uusi terrorisminvastaisensodan paradigma sulki hetkellisesti sisäänsä aiemmat irralliset sotaan liittyvät käsitykset.

Taleban-hallinnon syrjäyttäminen Afganistanissa käsitettiin operaation voitoksi ja jälkikäteen katsottuna näyttää siltä, että Yhdysvaltojen sotilaallisten keinojen käytön varaukseton kansainvälinen tuki terrorisminvastaisessa sodassa päättyi siihen. Turvallisuutta voi olla olemassa vain suhteessa uhkaan, eikä täydellistä turvallisuutta siten voida koskaan saavuttaa. Sotilaallinen voimankäyttö Afganistanissa hyväksyttiin välittömänä vastauksena terrorismin kohooneeseen uhkaan, mutta Yhdysvaltojen julistama päättymätön sota ei sopinut yhteisiin käsityksiin sodan ja uhkien luonteesta, eikä Bushin yritys määritellä maailma kaksijakoisesti kylmän sodan kaltaisesti Yhdysvaltojen edustaman hyvän ja terrorismin tukijoiden edustaman pahan väliseksi pysyväksi sotatilaksi onnistunut. Kun Irakiin kuitenkin kansainvälisestä mielipiteestä huolimatta päätettiin hyökätä, yritti Yhdysvallat perustella normirikkomuksiaan jälkikäteen ja esitti heikon sotilaallisen menestyksensä yhteisenä ongelmana, jonka ratkaisemiseen kaikkien kansainvälisen järjestelmän toimijoiden tulisi osallistua.

Voidaan vain arvioida, miten mahdollinen sotilaallinen ja poliittinen onnistuminen Irakissa olisi muuttanut sotaan liittyviä käsityksiä ja Yhdysvaltojen toimien legitimizeettiä kansainvälisessä järjestelmässä. Yhdysvaltojen sotilaalliset takaiskut ja sen harjoittama liittolaisten painostus kuitenkin söivät maan poliittisia resursseja terrorisminvastaisessa sodassa ja vahvistivat mielikuvaa uusista epäsymmetrisistä sodista, joihin sekaantuminen johtaa vuosikausien tuloksettomaan sotimiseen. Lisäksi siviilitappiot ja Irakin luisuminen kaaokseen sekä terroristiepäilyjen kansainvälisten sopimusten vastainen kohtelu kyseenalaistivat Yhdysvaltojen toiminnalleen antamat humanitaarisuuteen ja vapauteen pohjautuneet perustelut. Yhdysvaltojen toiminta ei ollut enää rationaalista siinä kontekstissa, jossa se oli aluksi ymmärretty. Terrorisminvastaisen sodan perusta murentui, eikä sillä ollut enää uskottavuutta tai legitimizeettiä Yhdysvaltojen pyyteettömänä maailmanparannusprojektina sen enempää Yhdysvalloissa kuin kansainvälisestikään.

Yhdysvaltojen sotilastekninen ylivoima oli terrorisminvastaisessa sodassa kiistaton. Amerikan mantereelta ohjatun lennokin asevaikutuksen kohdistaminen erikoisjoukkojen Afganistanissa osoittamaan liikkuvaan maaliin edustaa ainutlaatuista suorituskykyä, jollaista ainoastaan Yhdysvaltojen kaltaisen supervallan on mahdollista hankkia. Epäsymmetrisen sodankäynnin

keinoihin turvautunut vastustaja osoitti kuitenkin teknologisesti yliveraisten asevoimien mahdollisuuksien rajat. Vaikka Yhdysvallat oli omasta mielestään jo voittanut sodat Afganistanissa ja Irakissa hallinnonvaihdosten myötä, joutui se kuitenkin sitomaan joukkoja valtiolisten instituutioiden tukemiseen. Joukkojen lisäys turvallisuustilanteen rauhoittamiseksi tuotti tuloksia, mutta alkuperäinen tavoite – demokraattisten yhteiskuntien luominen – ei teknologisesti ylivoimasta huolimatta onnistunut. Bushin käsitys, jonka mukaan sodankäynnin vallankumous mahdollistaisi Yhdysvalloille sodan uudelleenmäärittelyn Yhdysvaltojen ehdoilla, vaikutti varsinkin Irakin kokemusten perusteella toiveajattelulta. Konkreettinen johtopäätös Obaman kaudelle tullessa oli kuitenkin se, että koska vallankumouksellinen sotilasteknologia ei tuottanut strategisen tason ratkaisua epäsymmetrisissä vakauttamisoperaatioissa, olisi aseellista voimaa käytettävä vain silloin, kun sodassa olisi mahdollista hyödyntää Yhdysvaltojen kehittyneen teknologian vahvuuksia ja omien tappioiden riski olisi mahdollisimman pieni. Näin ollen sotilaalliseen voimaan liittyneet havainnot muuttivatkin lähinnä käsityksiä uhkien vakavuudesta ja sotien tavoitteista; keinoissa ja välineissä ei ole vikaa, niitä vain käytetään väärään tarkoitukseen.

Bushin terrorisminvastaisen sodan jälkeen monet yrittivät hahmottaa Obaman ulkopoliittista näkemystä, ”Obama-doktriinia”, joka selittäisi logiikkaa, jolla Obaman hallinto määrittelee kansallisia intressejä ja keinoja niiden saavuttamiseksi. Osa tulkitse Obaman idealistiksi, joka ei ota Yhdysvaltojen kansallisia etuja huomioon sekaantuessaan konflikteihin, kun taas osa esitti Obaman heilauttaneen Yhdysvaltojen ulkopoliittikan toiseen äärilaitaan, jossa Yhdysvaltojen edut merkitsevät enemmän kuin demokratian edistäminen.³⁸⁰ Obama pyrki esiintymään vaihtoehtona Bushin politiikalle erityisesti suhtautumisellaan sotilaallisen voiman käyttöön ja lupasi toimia toisin juuri niissä kysymyksissä, jotka olivat vahingoittaneet eniten Yhdysvaltojen kansainvälistä kuvaa ja tehneet terrorisminvastaisesta sodasta epäsuosittua. Irakin sota, Guantanamon vankileiri, suurten maajoukkojen käytöstä aiheutuneet omat tappiot sekä sotilasmaiden kasvu olivat asioita, jotka Obama pyrki siirtämään Bushin mukana historiaan. Ironista kyllä, kuten Afganistanissa ja Irakissa aiemmin, nyt Yhdysvalloissakin legitimitettiin menettänyt hallinto siirrettiin syrjään, jolloin valtio saattoi aloittaa puhtaalta pöydältä. Käsitykset kuitenkin säilyvät helpommin kuin muuttuvat, ja todellisuudessa monet sotaan ja sotilaalliseen voimaan liittyvät käsitykset ovat pysyneet Obaman kaudella miltei muuttumattomina verrattuna Bushin presidenttikausiin. Talukossa 3 on analyysin tuloksena havainnollis-

³⁸⁰ Esimerkiksi Henry Kissinger on kritisoinut Obaman ulkopoliittikkaa ”yleisen humanitaarisen puuttumisen doktriiniksi”, joka ei ota huomioon Yhdysvaltojen kansallista turvallisuutta. Henry R. Nau taas on esittänyt Obaman tinkineen Yhdysvaltojen ulkopoliittisista tavoitteista ja luopuneen maailmanlaajuisen demokratiakehityksen edistämisestä. Ks. Kissinger 2012 ja Nau 2010

tettu yksinkertaistaen yhdysvaltalaisista sodankuvaa ja siihen liittyviä diskursseja Obaman hallintokausilla.

Identiteetti	Johtava suurvalta Esimerkillinen demokratia Länsimaisten arvojen ja instituutioiden puolustaja	
Intressit	Johtajuusaseman legitimitietin palauttaminen <ul style="list-style-type: none"> - Länsimaisten arvojen noudattaminen ja edistäminen - Kansainvälisten suhteiden elvyttäminen Johtajuusaseman säilyttäminen <ul style="list-style-type: none"> - Toiminnanvapauden säilyttäminen 	
Sodan kuvan elementit	Yhdysvalloissa vallitsevat käsitykset	Sodan kuvaan vaikuttavat diskurssit
3. Uhat	Terrorismi ja ääriliikkeet Vihamieliset valtiot Joukkotuhoaseet	Terrorisminvastainen sota Huonot valtiot Epäsymmetrinen sodankäynti
4. a) Hyväksytyt sodan tavoitteet	Itsepuolustus Humanitaariset päämäärät Terrorismin vastustaminen (Joukkotuhoaseiden leviämisen estäminen) (Alueellisen vakauden säilyttäminen)	Terrorisminvastainen sota Humanitaariset interventiot Uudet sodat Epäsymmetrinen sodankäynti Sodankäynnin vallankumous Huonot valtiot
5. b) Hyväksytyt sodan keinot	Vähäiset omat tappiot Vähäiset sivulliset tappiot Koalitiot	Humanitaariset interventiot Sodankäynnin vallankumous
6. Sotilaallinen voima	Korkean teknologian hyödyntäminen Verkottuneisuus Kyky luoda ja ylläpitää tilannekuvaa Kyky globaaliin voiman projisointiin Asejärjestelmien tarkkuus Joukkojen ja suorituskykyjen ”yhteentoimivuus” (<i>interoperability</i>) ja räätälöitvyys Kyky vastakumoukselliseen sodankäyntiin	Sodankäynnin vallankumous Humanitaariset interventiot
7. Materiaaliset resurssit	Yhdysvaltojen resurssien tasapainottaminen Yhdysvallat edelleen materiaalisesti ylivoimainen	Sodankäynnin vallankumous

Taulukko 2. Yhdysvaltojen sodan kuva ja siihen liittyvät diskurssit Barack Obaman hallintokausilla 2009–2014.

Bushin hallinto ja siten myös Yhdysvallat oli identifioitunut juuri sotilaallisen voimankäytön kautta. Näin ollen Obama pyrki esittämään Yhdysvallat yhteistyöhön pyrkivänä ja vasta äärimmäisessä tilanteessa voimankäyttöön turvautuvana toimijana. Koska Yhdysvaltojen sotilaallinen voima toisaalta ymmärrettiin yhdeksi merkittäväksi supervalta-aseman symboliksi, oli Obaman kyettävä edistämään kansainvälistä sovintoa murentamatta kuvaa supervallan päättäväisyydestä. Obama korostikin moneen otteeseen Yhdysvaltojen sitoutumista liittolaisten puolustamiseen ja oikeutta käyttää sotilaallista voimaa tarvittaessa yksipuoleisella päätöksellä. Käytännössä Obama on kuitenkin edellyttänyt sotilaallisen voiman käytöltä YK:n hyväksyntää ja hallinnon toimista heijastuu käsitys Yhdysvaltojen vaikutusvallan rajallisuudesta. Yhdysvaltojen yritykset pakottaa kansainvälisen järjestelmän toimijoita tahtoonsa ja hoitaa turvallisuuskysymyksiä puhtaasti sotilaallisin keinoin olivat Obaman käsitysten mukaan Bushin kausilla epäonnistuneet ja sen lisäksi vieläpä heikentäneet myös muiden vaikutuskeinojen tehoa.

Terrorismi oli todellinen uhka myös Obaman hallinnon käsityksissä. Terrorisminvastaisen taistelun nimissä käytettiin edelleen aktiivisesti sotilaallista voimaa, joiltain osin jopa aktiivisemmin kuin Bushin aikana. Bushin kausilla terrorisminvastaisen sodan kansainvälinen kritiikki ei kohdistunut niinkään terrorismin uhkaan sinänsä, vaan tapaan, jolla Yhdysvallat terrorisminvastaisen sodan nimissä toimi. Vaikka Obaman hallinto tuki vielä Libyassa sotilaallisin keinoin hallinnonvaihdoista ja terrorismin uskottiin syntyvän epätasa-arvoisissa oloissa, ei terrorismia pyritty enää torjumaan yhteiskuntia asevoimin demokratisoimalla. Terrorismi irrotettiin siitä valtiollisesta kehyksestä, johon se Bushin aikana oli liitetty, eikä terrorisminvastainen sota enää määritellyt Yhdysvaltojen suhteita maailman valtioihin. Terrorismi on Obaman hallinnon näkökulmasta katsottuna globaali ongelma, jonka vastaisessa taistelussa Yhdysvallat tukee muita. Tämä ei kuitenkaan ole vaikuttanut terrorismin militarisointiin, ja sotilaallisen voiman käyttö – esimerkiksi lennokeilla – on Obaman mukaan oikeutettua, koska Yhdysvaltoihin hyökättiin syyskuun 11. päivänä 2001. Yhdysvallat on siten 14 vuotta myöhemmin edelleen sodassa 9/11-iskuista vastuussa pidettyjä yksilöitä ja järjestöjä vastaan, mutta valtioiden välistä kanssakäymistä pyritään hoitamaan ensisijaisesti diplomatian keinoin.

Yhdysvallat on Obaman kausilla käyttänyt sotilaallista voimaa tavalla, joka osoittaa että käsitykset sotilaallisesta voimasta perustuvat edelleen vahvasti korkean teknologian tuottamaan suorituskykyyn. Usko teknologiakeskeisen sodankäynnin vallankumouksen Yhdysvalloille tarjoamiin mahdollisuuksiin joutui koetukselle jo 1990-luvulla muun muassa Somalian tapah-

tumien vuoksi ja viimeistään Irakin sodan arveltiin osoittaneen huipputeknisten asevoimien heikkoudet ja muuttavan radikaalisti käsityksiä sotilaallisesta voimasta. Näin ei kuitenkaan käynyt. Sodissa koetut onnistumiset olivat käsitysten mukaan sodankäynnin vallankumoukseen keskeisesti liittyvien konseptien ansiota, kun taas tappiot johtuivat juuttumisesta sotaan teknisesti kehittymättömän vihollisen ehdoilla. Suuret tappiot johtuivat käsityksen mukaan maajoukkojen käytöstä. Maasodankäynnin arveltiin tulevaisuudessakin olevan luonteeltaan epäsymmetristä ja riskialtista, joten terrorisminvastaisessa sodassa hankittu vastakumouksellisen sodankäynnin kyky haluttiin varmuuden vuoksi säilyttää, mutta vielä paremmaksi vaihtoehdoksi nähtiin olla kokonaan sekaantumatta kriiseihin maajoukoilla. Talouskriisi sekä vuosien sotimisen aiheuttamat kustannukset lisäsivät painetta arvioida uudelleen ulko- ja turvallisuuspoliittisia painotuksia ja tässä arvioinnissa terrorisminvastaisen sodan vakauttamisoperaatiot näyttäytyivät harha-askeleina oikealta polulta. Yhdysvaltojen olisi Obaman mukaan päästävä eroon kylmään sotaan assosioiduista suurista ja vanhanaikaisista maajoukoista ja ylläpidettävä sotilasteknologinen etumatkansa kyetäkseen vastaamaan laajaan kirjoon erilaisia uhkia.³⁸¹ Sotilaallinen voima säilytti merkityksensä supervalta-aseman symbolina ja ulkopolitiikan vipuvartena, mutta madaltamalla terrorismin aiheuttamaa uhkaa ja korostamalla muiden kuin sotilaallisten keinojen ensisijaisuutta tätä identiteettiä pyrittiin rakentamaan muunkin kuin sotilaallisen kyvykkyyden varaan. Obaman mukaan Yhdysvaltojen asema maailman suurimpana sotilasmahtina ja maailman johtajana säilyisi myös pienemmillä sotilasmenoilla.³⁸²

6.1. Yhdysvaltojen aseellisen voiman käyttö tulevaisuudessa?

Koska Yhdysvaltojen toimet saavat merkityksensä kansainvälisen järjestelmän sosiaalisessa rakenteessa, voidaan tätä rakennetta tarkastelemalla arvioida Yhdysvaltojen mahdollisuuksia perustella sotilaallisen voiman käyttöään lähitulevaisuudessa. Varauksena on kuitenkin syytä todeta, että kuten kylmän sodan päättyminen ja vuoden 2001 terroristi-iskut osoittivat, vallitsevat käsitykset saattavat muuttua nopeastikin, mikäli toimijoille on syntynyt yhteinen ymmärrys siitä, että jokin on muuttunut, eivätkä vanhat selitysmallit enää päde.

³⁸¹ ”We'll continue to get rid of outdated Cold War-era systems so that we can invest in the capabilities that we need for the future... So, yes, our military will be leaner, but the world must know the United States is going to maintain our military superiority with armed forces that are agile, flexible and ready for the full range of contingencies and threats.” Ks. Obama 2012a

³⁸² Ks. esimerkiksi Obama 2012a

Luvussa 6.1 analysoitiin sotaan ja turvallisuuteen liittyvien käsitysten sekä Yhdysvaltojen toimien vuorovaikutusta Bushin ja Obaman kausilla. Alla olevassa kuvassa 5 pyritään esittämään yksinkertaistettuna Yhdysvaltojen sodan kuvaan vaikuttavien diskurssien aseman muutos tutkimuksen tarkastelujaksolla.

Sodankäynnin val-lankumous																	
Uudet sodat																	
Huonot valtiot																	
Humanitaariset in-terventiot																	
Epäsymmetrinen sodankäynti																	
Terrorisminvastai-nen sota																	
			BUSH 2001–2009										OBAMA 2009–				
=vahva vaiku-tus	=heikko vaiku-tus		2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014

Kuva 5. Läntisten sodan kuvan diskurssien vaikutus Yhdysvaltojen sodan kuvaan 2000-luvulla.

Yhdysvallat pyrkii todennäköisesti säilyttämään asemansa johtavana suurvaltana, jonka turvallisuusintressit ovat maailmanlaajuisia, jolloin myös mahdollisuus käyttää aseellista voimaa maailmanlaajuisesti pyritään säilyttämään. Puheet kansanmurhien estämisestä ja kemiallisten aseiden käytön muodostamasta ”punaisesta linjasta” olivat asettaneet Obaman Libyan ja Syyrian kriisien yhteydessä hankalaan asemaan. Yhdysvalloilta odotettiin sotilaallista puuttumista kriisiin, vaikka Obama oli muuten pyrkinyt irrottamaan Yhdysvallat sodista joissa se jo oli. Yhdysvallat säilyttää maailmanlaajuisen toiminnanvapautensa, kun mitään uhkaa ei nosteta muiden yläpuolelle, mutta uhkien kirjo pidetään laajana ja niiden luonne globaalina. Yhdysvallat on oppinut elämään turvallisuusympäristön epävakauden ja ennakoimattomuuden kanssa, ja sotilaallisen voiman käyttö perustuu muiden kuin liittolaisten puolustamisen osalta aiempaa suurempaan tapauskohtaiseen harkintaan.

Sotilaallinen voima käsitetään nyt ja lähitulevaisuudessa edelleen korkean teknologian suorituskykyjen kautta. Yhdysvaltojen kokemat sotilaalliset takaiskut ovat vaikuttaneet enimmäkseen hyväksytyihin sodan päämääriin. Obaman kausilla Yhdysvallat on pyrkinyt vähentämään aseellisen voiman käyttöä kansallisten intressien tavoittelussa, mutta mikäli aseellista

voimaa käytettäisiin, perustuisivat sitä ohjaavat periaatteet huipputeknologiaan nojaavan sodankäynnin vallankumouksen konseptiin. Mitään uhkakuvaa ei nosteta muiden yläpuolelle. Tämä ei kuitenkaan tarkoita, että terrorisminvastaisella sodalla tai humanitaarisilla syillä ei voitaisi perustella sotilaallisen voiman käyttöä myös tulevaisuudessa. Siten kuvan 5 vertailu diskurssien heikon ja vahvan vaikutuksen välillä pitää asettaa Yhdysvaltojen sotilaallisen voimankäytön historialliseen kontekstiin. Obaman kausilla kaikkien sotilaallisiin uhiin liittyvien diskurssien merkitys – ja siten myös vaikutus – on pienentynyt Bushin kausiin verrattuna.

Yhdysvallat pyrkii tasapainoilemaan globaalin läsnäolon ja kriiseihin sitoutumattomuuden välillä. Keskeisiksi vaikuttamiskeinoiksi muodostuvat jo kylmän sodan aikana luodut alueelliset turvallisuusyhteistyöjärjestelyt. Yhdysvaltojen tukemat valtiot ja liittokunnat joutuvat ottamaan aiempaa enemmän vastuuta oman ja lähialueensa sotilaallisesta turvallisuudesta, sillä Irakin ja Afganistanin sodista tehtyjen tulkintojen mukaan alueellisissa kriiseissä joudutaan todennäköisesti taistelemaan konventionaalisilla maajoukoilla epäsymmetrisen sodankäynnin keinoja hyödyntävää vihollista vastaan ja kynnys lähettää maajoukkoja oman alueen ulkopuolisiin kriiseihin on noussut Yhdysvalloissa korkeaksi. Moni Yhdysvaltojen liittolainen ja kumppani on luonut omia sotilaallisia suorituskykyjään viimeisen 10 vuoden aikana oman alueen ulkopuolella suoritettavia ja Yhdysvaltojen johtamia kriisinhallinta- ja vakauttamisoperaatioita varten. Libyan operaatio kuitenkin osoitti, että esimerkiksi Natolla ei ole tosiasiallista kykyä suorittaa sotilasoperaatioita ilman Yhdysvaltojen merkittävää panosta. Näin ollen on oletettavaa, että Yhdysvaltojen sotilaallinen varovaisuus näyttäytyy lähitulevaisuudessa myös kriisinhallinnan painoarvon suhteellisenä laskuna etenkin länsimaissa. Samalla länsimaisten arvojen merkitys sotilaallisen voimankäytön perusteluissa todennäköisesti laskee ja sodan kuvien alueellinen eriytyminen voimistuu. Suomen ja Euroopan tapauksessa tämä tarkoittaisi perinteisten valtiollisten uhkakuvien merkityksen kasvua ja pienenevien joukkomäärien trendin pysähtymistä. Euroopan maat joutuvat siten todennäköisesti luomaan uudestaan oman alueensa puolustamiseen tarkoitettuja joukkoja ja suorituskykyjä, sekä tekemään selkeitä päätöksiä siitä, miten liittolais- ja yhteistyösopimusten velvoitteita kriisitilanteessa tulkittaisiin. Yhdysvaltojen sotilaallinen panos kun tulisi keskittymään korkean teknologian suorituskykyihin ja materiaaliseen tukeen, ja sekin olisi tarjolla ensisijaisesti vain tärkeimmille liittolaisille.

7. POHDINTA JA KRITIIKKI

Tutkimuksen lähtökohtana oli selvittää *miten Yhdysvaltojen aseellisen voimankäytön merkitys kansallisten etujen tavoittelussa on muuttunut 2000-luvulla*. Vastaus ongelmaan ei voi työn teoreettisten lähtökohtien vuoksi olla hyödyn maksimointiin perustuvasta näkökulmasta tehty normatiivinen palaute Yhdysvaltojen toiminnan järkevyydestä. Kyse on pikemminkin kaikille toimijoille yhteisille materiaalisille tosiasioille intersubjektiivisesti syntyneistä merkityksistä ja toimijoiden yhteisestä sopimuksesta olemassa olevien sosiaalisten faktojen merkitysisällöistä. Tämä tutkimus keskittyi tarkastelemaan Yhdysvaltojen toimintaan vaikuttaneita merkitysrakenteita. Tutkimus toi alussa esiin ne ongelmat, joita jatkuvassa muutoksessa olevien, intersubjektiivisten merkitysten eristäminen keinotekoisien rajausten avulla aiheuttaa. Rajaukset ovat aina luonteeltaan subjektiivisia ja siten tutkimuksen tulokset esittävät vain yhden näkökulman tutkittavaan ilmiöön. Prosessista, jossa Yhdysvallat käsitteellisten ja materiaalisten reunaehtojen rajoittamana päättää aseellisen voimansa käytöstä ja samalla omalla toiminnallaan vaikuttaa näihin rakenteellisiin reunaehtoihin, pyritään tutkimuksessa löytämään lyhyiden kauseliteettien ketju, joka on johtanut nykyiseen tilanteeseen. Ongelmana on, että tutkimuksessa esitetty prosessipolku ei voi koskaan huomioida kaikkia tapahtumiin vaikuttaneita tekijöitä, eivätkä tutkimuksessa esitetyt selittävät tekijät välttämättä todellisuudessa johtaneet havaittuun lopputulokseen, muuten kuin tutkijan mielestä. Teorialla on lopulta vain ohjaava rooli; toinen tutkija saattaa tehdä samasta aineistosta eri tavoin painottuneita johtopäätöksiä. On myös mahdollista päätyä samansuuntaisiin johtopäätöksiin erilaisen metodologian avulla.

Nämä tutkimuksen tulkinnallisesta luonteesta johtuvat seikat asettavat erityisiä vaatimuksia pohdinnalle tutkimuksen luotettavuudesta ja eettisyydestä. Tutkimusasetelmaan liittyvät ongelmat on tiedostettu, ja tieteellinen pätevyys sekä eettinen kestävyys on pyritty saavuttamaan tekemällä tutkimukselliset valinnat johdonmukaisesti samojen tieteenfilosofisten perusteiden mukaisesti ja tuomalla valintojen taustalla olevat olettamukset avoimesti esiin.

Tutkimuksen ensisijaisen lähdeaineiston muodostivat presidenttien Bush ja Obama pitämät puheet. Lisäksi aineistokorpukseen sisällytettiin Yhdysvaltojen puolustusministeriön puolustusselonteot ja kansalliset puolustusstrategiat, koska näiden asiakirjojen tarkoitus on tarkentaa presidentin toimittamaa kansallista turvallisuusstrategiaa ja muodostaa sen kanssa yhteensopiva puolustushallinnon toimintastrategia. Siten aineisto on kattava ja auttaa arvioimaan presidentinhallinnosta lähtöisin olevien käsitysten vakiintuneisuutta yhdysvaltalaisten turvallisuuspoliittisten toimijoiden keskuudessa. Aineisto on syntynyt tutkijasta riippumatta, se on

julkisista lähteistä kokonaan saatavilla ja tutkimuksessa analysoidut tekstikatkelmat on esitetty analyysin läpinäkyvyyden varmistamiseksi alkukielisinä lainauksina alaviitteissä, jotta lukijan on mahdollista tehdä niistä omia tulkintojaan ja arvioida analyysin luotettavuutta.

Aineiston määrällisestä kattavuudesta huolimatta keskittyminen presidenttien puheisiin antaa kapean kuvan yhdysvaltalaisista sotaan liittyvistä käsityksistä ja sivuuttaa suuren osan merkitysten muodostumiseen vaikuttavista valtion sisäisistä ja ulkoisista toimijoista. Yhdysvaltojen sisäpolitiikka saattaa esimerkiksi näyttäytyä lukijalle ”mustana laatikkona”, joka tuottaa neljän vuoden välein valtiolle kansakunnan yhteistä näkemystä edustavan presidentin. Tämä on tutkimuksellisista syistä tehty yksinkertaistus, jota ei tule käsittää todellisuuden kuvaukseksi.

Tutkimusta varten koottu teoreettinen viitekehys osoittautui tutkimusongelmaan vastaamisen kannalta toimivaksi; sen avulla oli mahdollista toteuttaa empiirinen analyysi ja paikantaa kielen välityksellä rakentuvat merkitykset. Kyseessä on perinteisen ja uudemman, niin sanotun kriittisen, lähestymistavan synteesi. Tämä on tärkeää, sillä esimerkiksi turvallistamisteoriaa on kritisoitu liiallisesta keskittymisestä pelkkään puheeseen, jota ei kytketä empiriaan, jolloin uhkakuvien rakentamisen dynamiikkaa ei kyetä ymmärtämään.³⁸³ Vakiintuneiden termien kuten *sota* ja *turvallisuus* merkityssisällön kyseenalaistaminen on lähtökohta kriittiselle tutkimukselle. Toisaalta esimerkiksi Mika Kerttunen on huomauttanut, että käsitystä kielen muutoksen, käsitteiden muutoksen ja politiikan muutoksen välisestä yhteydestä voidaan kritisoida samasta uskosta lineaariseen vastaavuuteen kuin perinteistä sotilasstrategista ajatteluakin.³⁸⁴

Tutkimuksen anti sodan kuvasta ja Yhdysvaltojen ulkopolitiikasta käytävään keskusteluun on sen tavassa lähestyä paljon tutkittua ja keskustelua herättänyttä aihetta teoreettisella, mutta samalla kuitenkin myös historiallisen kontekstin huomioivalla tavalla. Tämä ei tarkoita, että valittu näkökulma tuottaisi ”oikeampaa” tietoa kuin muut näkökulmat. Tämän tutkimuksen tarkoitus ei ole tarkastella Yhdysvaltojen toimintaa ulkopuolisena objektiivisena tarkkailija, vaan ymmärtää niitä olosuhteita joissa Yhdysvallat päätti aseellisen voiman käytöstä. Tällöin päähuomio kohdistuu käsitysten muuttumisen prosessiin, mikä on avainasemassa pohdittaessa tutkimuksella tuotetun tiedon hyödynnettävyyttä.

³⁸³ Esimerkiksi Ralf Emmers on esittänyt, että turvallistamisteorian tulisi pystyä vastaamaan paremmin kysymyksiin siitä miksi jotkin turvallistavat liikkeet onnistuvat vakuuttamaan yleisön ja jotkin eivät sekä miksi jotkin asiat artikuloidaan eksistentiaalisiksi uhkiksi ja jotkin eivät. Näihin kysymyksiin vastaaminen edellyttää Emmersin mukaan empiiristä turvallistamiseen johtavan polun tutkimista. Ks. Emmers 2010, s. 142–143

³⁸⁴ Kerttunen 2010, s. 70

Tutkimukselle on olemassa monia mahdollisia jatkotutkimussuuntia. Yhdysvaltojen sisäpoliittisen prosessin perusteellisempi tutkimus voisi tuottaa tarkempaa tietoa esimerkiksi siitä, miksi ja miten tietyt sodan kuvaan liittyvät diskurssit vaikuttavat käsityksiin aseellisesta voimasta ja sen käytöstä Yhdysvalloissa voimakkaammin kuin toiset. Erityisesti puolustushaarojen tai puolustusministeriön roolin tutkiminen saattaisi tuottaa uutta tietoa tästä poliittisesta prosessista. Tässä tutkimuksessa tämä dynamiikka jouduttiin rajaamaan pois.

Sotaan liittyvät merkityskamppailut kansainvälisessä järjestelmässä saattavat Yhdysvaltojen sotilaallisen pidättyvyyden ja alueellisten toimijoiden roolin kasvamisen vuoksi lisääntyä merkittävästi lähitulevaisuudessa. Tämä luo tarpeen jatkotutkimukselle, sillä Yhdysvaltojen globaali toimijuus tekee siitä todennäköisesti osapuolen näissä sodan merkityksiin liittyvissä kamppailuissa. Yhdysvallat on jatkossakin merkittävin läntiseen sodankuvaan vaikuttava toimija, mutta kansainvälisessä järjestelmässä saattaa läntiselle sodankuvalle kehittyä voimakkaampia haastajia.

LÄHDELUETTELO

Ensisijainen lähdeaineisto

Bush G.W. (1999), *A Period of Consequences*, The Citadel, South Carolina, 23.9.1999. [http://www3.citadel.edu/pao/addresses/pres_bush.html, luettu 2.2.2015]

Bush G.W. (2000), *The Second Gore-Bush Presidential Debate*, Wake Forest University, North Carolina, 11.10.2000. Commission on Presidential Debates [<http://www.debates.org/?page=october-11-2000-debate-transcript>, luettu 23.2.2015]

Bush G.W. (2001), *Address to the Nation*, 20.9.2001, [<http://millercenter.org/president/speeches>, luettu 12.8.2014]

Bush G.W. (2002a), *State of the Union Address*, 29.1.2002, [<http://millercenter.org/president/speeches>, luettu 12.8.2014]

Bush G.W. (2002b), *President Bush Delivers Graduation Speech at West Point*, United States Military Academy West Point, New York 1.6.2002 [<http://georgewbush-whitehouse.archives.gov/news/releases/2002/06/20020601-3.html>, luettu 19.2.2015]

Bush G.W. (2002c), *The Iraqi Threat*, Cincinnati, Ohio, 7.10.2002. [<http://www.presidentialrhetoric.com/speeches/10.7.02.html>, luettu 24.2.2002]

Bush G.W. (2003a), *State of the Union Address*, 28.1.2003. [<http://www.presidentialrhetoric.com/speeches/01.28.03.html>, luettu 24.2.2015]

Bush G.W. (2003b), *Speech at the American Enterprise Institute (The Future of Iraq)*, 26.2.2003. [<http://www.presidentialrhetoric.com/speeches/02.26.03.html>, luettu 24.2.2015]

Bush G.W. (2003c), *Message to Saddam*, Washington DC, 17.3.2003. [<http://www.presidentialrhetoric.com/speeches/03.17.03.html>, luettu 24.2.2015]

Bush G.W. (2003d), *War Message*, Washington DC, 19.3.2003. [<http://www.presidentialrhetoric.com/speeches/03.19.03.html>, luettu 24.2.2015]

Bush G.W. (2003e), *End of Major Combat in Iraq*, USS Abraham Lincoln, San Diego, California, 1.5.2003. [<http://www.presidentialrhetoric.com/speeches/05.01.03.html>, luettu 24.2.2015]

Bush G.W. (2003f), *President Bush Honors Military in Weekly Radio Address*, Washington DC, 17.5.2003. [<http://georgewbush-whitehouse.archives.gov/news/releases/2003/05/20030517.html>, luettu 10.4.2015]

Bush G.W. (2003g), *Progress in Afghanistan and Iraq*, Washington DC, 1.7.2003. [<http://www.presidentialrhetoric.com/speeches/07.01.03.html>, luettu 25.2.2015]

Bush G.W. (2003h), *Press Conference*, Washington DC, 30.7.2003. [<http://www.presidentialrhetoric.com/speeches/07.30.03.html>, luettu 25.2.2015]

Bush G.W. (2003i), *Update in the War on Terror*, Washington DC, 7.9.2003. [<http://www.presidentialrhetoric.com/speeches/09.07.03.html>, luettu 25.2.2015]

- Bush G.W. (2003j), *Address to the United Nations*, New York, 23.9.2003. [http://www.presidentialrhetoric.com/speeches/09.23.03.html, luettu 25.2.2015]
- Bush G.W. (2003k), *Freedom in Iraq and Middle East: Address at the 20th Anniversary of the National Endowment for Democracy*, Washington DC, 6.11.2003. [http://www.presidentialrhetoric.com/speeches/11.06.03.html, luettu 25.2.2015]
- Bush G.W. (2003l), *Libya Pledges to Dismantle WMD Programs*, Remarks by the President, The James S. Brady Briefing Room, 19.12.2003. [http://georgewbush-whitehouse.archives.gov/news/releases/2003/12/20031219-9.html, luettu 11.3.2015]
- Bush G.W. (2004a), *State of the Union Address*, Washington DC, 20.1.2004. [http://www.presidentialrhetoric.com/speeches/01.20.04.html, luettu 25.2.2015]
- Bush G.W. (2004b), *Defending the War*, Kutztown, Pennsylvania, 9.7.2004. [http://www.presidentialrhetoric.com/speeches/07.09.04.html, luettu 25.2.2015]
- Bush G.W. (2005a), *Speech at the National Defense University*, Fort Lesley J. McNair, 8.3.2005. [http://www.presidentialrhetoric.com/speeches/03.08.05.html, luettu 25.2.2015]
- Bush G.W. (2005b), *Address at a United Nations Plenary Meeting*, New York, 14.9.2005. [http://www.presidentialrhetoric.com/speeches/09.14.05.html, luettu 26.2.2015]
- Bush G.W. (2005c), *Remarks at the Opening Ceremony for the Air Force One Pavilion at the Ronald Reagan Presidential Library*, Simi Valley, California, 21.10.2005. [http://www.presidentialrhetoric.com/speeches/10.21.05.html, luettu 26.2.2015]
- Bush G.W. (2005d), *Veterans Day Address: Defending the War*, Tobyhanna, Pennsylvania, 11.11.2005. [http://www.presidentialrhetoric.com/speeches/11.11.05.html, luettu 26.2.2015]
- Bush G.W. (2005e), *Transition in Iraq: Primetime Address from the Oval Office*, Washington DC, 18.12.2005. [http://www.presidentialrhetoric.com/speeches/12.18.05.html, luettu 26.2.2015]
- Bush G.W. (2006a), *State of the Union Address*, Washington DC, 31.1.2006. [http://www.presidentialrhetoric.com/speeches/01.31.06.html, luettu 26.2.2015]
- Bush G.W. (2006b), *Conflict in the Middle East: News Conference with President Bush and Secretary of State Condoleezza Rice*, Crawford, Texas, 7.8.2006. [http://www.presidentialrhetoric.com/speeches/08.07.06.html, luettu 6.3.2015]
- Bush G.W. (2007a), *The New Strategy in Iraq: Primetime Address to the Nation*, Washington DC, 10.1.2007. [http://www.presidentialrhetoric.com/speeches/01.10.07.html, luettu 2.3.2015]
- Bush G.W. (2007b), *State of the Union Address*, Washington DC, 23.1.2007. [http://www.presidentialrhetoric.com/speeches/01.23.07.html, luettu 2.3.2015]
- Cameron D. & Obama B. (2011), *An essential relationship*, The Times, 24.5.2011. [http://www.thetimes.co.uk/tto/opinion/columnists/article3033133.ece, luettu 17.3.2015]
- Defense Strategic Guidance* (2012), *Sustaining U.S. Global Leadership: Priorities for 21st Century Defense*, U.S. Department of Defense, January 2012

The National Defense Strategy of The United States of America (2005), U.S. Department of Defense, March 2005

A National Security Strategy for a Global Age (2000), The White House, December 2000, Washington

The National Security Strategy of the United States of America (2002), The White House, September 2002, Washington

The National Security Strategy of the United States of America (2006), The White House, March 2006, Washington

National Security Strategy (2010), The White House, May 2010, Washington

Nato (2002), *Press Conference by US President George W. Bush and Vaclav Havel, President of the Czech Republic*, Praha, 20.11.2002 [http://www.nato.int/docu/speech/2002/s021120b.htm, luettu 24.2.2015]

Obama B. (2008), *Transcript of second McCain–Obama debate*, 7.10.2008, CNN-verkkosivut. [http://edition.cnn.com/2008/POLITICS/10/07/presidential.debate.transcript/, luettu 10.3.2015]

Obama B.(2009a), *Inaugural Address*, Washington D.C., 20.1.2009. [http://www.presidentialrhetoric.com/speeches/01.20.09.html, luettu 10.3.2015]

Obama B. (2009b), *Push for a Stimulus: Prime-Time Press Conference*, Washington, D.C., 9.2.2009. [http://www.presidentialrhetoric.com/speeches/02.09.09.html, luettu 18.3.2015]

Obama B. (2009c), *Remarks of of President Barack Obama – As Prepared for Delivery Responsibly Ending the War in Iraq*, 27.2.2009. [http://www.whitehouse.gov/the_press_office/Remarks-of-President-Barack-Obama-Responsibly-Ending-the-War-in-Iraq, luettu 7.9.2014]

Obama B. (2009d), *Remarks by the President to the United Nations General Assembly, United Nations Headquarters*, New York, 23.9.2009.[http://www.whitehouse.gov/the-press-office/remarks-president-united-nations-general-assembly, luettu 9.3.2015]

Obama B. (2009e), *Remarks by the President in Address to the Nation on the Way Forward in Afghanistan and Pakistan*, 1.12.2009 [http://www.whitehouse.gov/the-press-office/remarks-president-address-nation-way-forward-afghanistan-and-pakistan, luettu 7.9.2014]

Obama B. (2009f), *Nobel Peace Prize Acceptance Address*, Oslo, Norway, 10.12.2009. [http://www.presidentialrhetoric.com/speeches/12.10.09.html, luettu 11.3.2015]

Obama B. (2011a), *Address to the Nation on Military Action in Libya*, Washington D.C., 28.3.2011. [http://www.presidentialrhetoric.com/speeches/03.28.11.html, luettu 12.3.2015]

Obama B. (2012a), *Changes in Military Strategy: Remarks at the Pentagon*, Arlington, Virginia, 5.1.2012. [http://www.presidentialrhetoric.com/speeches/01.05.12.html, luettu 16.3.2015]

Obama B. (2012b), *State of the Union Address*, Washington D.C., 24.1.2012. [http://www.presidentialrhetoric.com/speeches/01.24.12.html, luettu 16.2.2015]

Obama B. (2012c), *Remarks by the President at the United States Holocaust Memorial Museum*, Washington D.C., 23.4.2012. [https://www.whitehouse.gov/the-press-

office/2012/04/23/remarks-president-united-states-holocaust-memorial-museum, luettu 17.3.2015]

Obama B. (2012d), *Remarks by the President to the White House Press Corps*, 20.8.2012. [<https://www.whitehouse.gov/the-press-office/2012/08/20/remarks-president-white-house-press-corps>, luettu 17.3.2015]

Obama B. (2012e), *Democratic Nomination Acceptance Address*, Charlotte, North Carolina, 6.9.2012. [http://www.presidentialrhetoric.com/campaign2012/dnc2012/speeches/obama_barack.html, luettu 23.3.2015]

Obama B. (2012f), *Address to the UN General Assembly*, New York, 25.9.2012. [<http://www.presidentialrhetoric.com/speeches/09.25.12.html>, luettu 17.3.2015]

Obama B. (2013a), *Address to the People of Israel*, Jerusalem, Israel, 21.3.2013. [<http://www.presidentialrhetoric.com/speeches/03.21.13.html>, luettu 18.3.2015]

Obama B. (2013b), *Press Conference*, Washington D.C., 30.4.2013. [<http://www.presidentialrhetoric.com/speeches/04.30.13.html>, luettu 18.3.2015]

Obama B. (2013c), *Drones, War, and Defense: Speech at the National Defense University*, Washington D.C., 23.5.2013. [<http://www.presidentialrhetoric.com/speeches/05.23.13.html>, luettu 19.3.2015]

Obama B. (2013d), *National Security and War: Remarks at Camp Pendleton*, Camp Pendleton, California, 7.8.2013. [<http://www.presidentialrhetoric.com/speeches/08.07.13.html>, luettu 19.3.2015]

Obama B. (2013e), *A Call to Deliberate: Address on the Situation in Syria*, Washington D.C., 31.8.2013. [<http://www.presidentialrhetoric.com/speeches/08.31.13.html>, luettu 18.3.2015]

Obama B. (2013f), *Making the Case for Action in Syria: Prime-Time Address to the Nation*, Washington D.C., 10.9.2013. [<http://www.presidentialrhetoric.com/speeches/09.10.13.html>, luettu 18.3.2015]

Obama B. (2013g), *The Diplomatic Path: Address to the United Nations General Assembly*, New York, 24.9.2013. [<http://www.presidentialrhetoric.com/speeches/09.24.13.html>, luettu 18.3.2015]

Obama B. (2014a), *State of the Union Address*, Washington D.C., 28.1.2014. [<http://www.presidentialrhetoric.com/speeches/01.28.14.html>, luettu 18.3.2015]

Quadrennial Defense Review Report (2001), U.S. Department of Defence, 30.9.2001.

Quadrennial Defense Review Report (2006), U.S. Department of Defence, 6.2.2006.

Quadrennial Defense Review Report (2010), U.S. Department of Defence, February 2010.

Quadrennial Defense Review (2014), U.S. Department of Defence, 4.3.2014..

Tutkimuskirjallisuus

Adler E. & Barnett M. (ed.) (1998), *Security Communities*, Cambridge, Cambridge University Press

Adler E. (2002), *Constructivism and International Relations*, Carlsnaes W., Risse T., Simons B.(toim.) *Handbook of International Relations*, London: Sage, s. 95–119

Archer M. (1982), *Structuration versus Morphogenesis: on Combining Structure and Action*, *British Journal of Sociology*, Vol. 33, s. 455–483

Aspin L. (1993), *Remarks by the Honorable Les Aspin, U.S Secretary of Defense, National Academy of Sciences Committee on International Security and Arms Control, December 7, 1993*, *Comparative Strategy*, vol. 13, n:o 2, s. 239–244

Austin J. (1962), *How to do things with Words: The William James Lectures delivered at Harvard University in 1955*, Urmson J.O. (toim.), Harvard University Press

Balzacq T. (2010), *Constructivism and securitization studies*, Dunn Cavelty M. & Mauer V. (ed.), *The Routledge Handbook of Security Studies*, Routledge: Oxon, s. 56–72

Beinart P. (2014), *Actually, Obama Does Have a Strategy in the Middle East*, the Atlantic, 29.8.2014, [<http://www.theatlantic.com/international/archive/2014/08/actually-obama-does-have-a-strategy-in-the-middle-east/379368/>, luettu 7.9.2014]

Bhaskar R. (1998) *Societies*, Archer M., Bhaskar R., Collier A., Lawson T., Norrie A. (ed.) *Critical Realism, Essential Readings*, London: Rotledge, s. 206–258

Blombergs F. (2013), *Euroopan voimatasapainojärjestelmä 1990–2012*, Julkaisusarja 1, n:o 32, Strategian laitos, Maanpuolustuskorkeakoulu, Helsinki, Juvenes Print

Buzan B., Waever O. & de Wilde J. (1998), *Security. A New Framework For Analysis*, Lynne Rienner Publishers, London.

Buzan B. (2006), *Will the 'global war on terrorism' be the new Cold War?*, *International Affairs*, Vol. 82, n:o 6, The Royal Institute of International Affairs, s. 1101–1118

Byman D. (2013), *Why Drones Work*, *Foreign Affairs*, Vol. 92, N:o 4, Council on Foreign Relations, s. 32–43

Carlsnaes W. (1992), *The Agent-Structure Problem in Foreign Policy Analysis*, *International Studies Quarterly*, Vol. 36, s. 245–270

Clark W. (2001), *Waging Modern War: Bosnia, Kosovo and the Future of Combat*. Oxford: Perseus.

Cox R. (1981), *Social Forces, States and World Orders: Beyond International Relations Theory*. Millennium, Vol. 10, N:o 2

Council on Foreign Relations (2013), *Syria's Crisis and the Global Response*, [<http://www.cfr.org/syria/syrias-crisis-global-response/p28402#p4>, luettu 18.3.2015]

Cronin A.K. (2013), *Why Drones Fail*, *Foreign Affairs*, Vol. 92, N:o 4, Council on Foreign Relations, s. 44–54

Dittmar H. (1992), *The Social Psychology of Material Possessions – To Have Is to Be*, Hertfordshire: Harvester Wheatsheaf

Dueck C. (2011), *The accommodator: Obama's foreign policy*, Policy Review, October 1 2011, Hoover Institution, Stanford University. [<http://www.hoover.org/research/accommodator-obamas-foreign-policy>, luettu 10.3.2015]

Emmers R. (2010), *Securitization*, Collins A. (ed.), *Contemporary Security Studies*, 2nd edition, Oxford: Oxford University Press, s. 136–151

Evans M. (2003), *From Kadesh to Kandahar – Military theory and the future of war*, Mahnken T. & Maiolo J. (ed.) *Strategic Studies: A Reader*. Routledge: London and New York, s. 377–391

Fierke K.M. (2013), *Constructivism*, Dunne T., Kurki M., Smith S. (ed.), *International Relations Theories: Discipline and Diversity*, 3rd edition, Oxford: Oxford University Press, s. 187–205

Gray C. (2003), *Why Strategy is difficult*, Mahnken T. & Maiolo J. (ed.) *Strategic Studies: A Reader*. Routledge: London and New York, s. 391–398

Guba E. & Lincoln, Y. (1989), *Fourth Generation Evaluation*, London: Sage Publications.

Hakovirta H. (2008), *Paradigmaattisuus kansainvälisten suhteiden teoriassa*, Hakovirta H & Vuori J. (toim.) *Tieteenteoriat ja kansainvälisten suhteiden oppialan kehitys*, Acta politica aboensia, Valtio-opin laitos, Turun yliopisto, Uniprint, Turku, s. 215–237

Halper S. & Clarke J. (2007), *The Silence of the Rational Center*, 1st ed., Basic Books, New York.

Harkavy R. & Neuman S. (2001), *Warfare and the Third World*, New York: Palgrave

Houen A. (2014), *Introduction: States at war and modes of war since 9/11*, Houen A. (ed.) *States of War since 9/11: Terrorism, sovereignty and the War on Terror*, Routledge: London and New York, s. 1–22

IISS Military Balance (2009), *North America*, Vol. 109, Issue 1 International Institute of Strategic Studies, London, s. 13–52

IISS Military Balance (2012), *Arab militaries and the Arab Awakening*, Vol. 112, Issue 1, International Institute of Strategic Studies, London, s. 9–30

IISS Military Balance (2013), *Conflict Analysis and Conflict Trends*, Vol. 113, Issue 1, International Institute of Strategic Studies, London, s. 7–40

IISS Military Balance (2014), *Conflict Analysis and Conflict Trends*, Vol. 114, Issue 1, International Institute of Strategic Studies, London, s. 9–22

IISS Strategic Survey (2002), *War in Afganistan*, International Institute of Strategic Studies, London, s. 229–253

IISS Strategic Survey (2003), *Counter-terrorism and Military Transformation: the Impact of the Afghan Model*, Vol. 103, Issue 1, International Institute of Strategic Studies, London, s. 17–27

- IISS Strategic Survey (2003), *War in Iraq*, Vol. 103, Issue 1, International Institute of Strategic Studies, London, s. 145–158
- IISS Strategic Survey (2004), *The United States: Four Wars*, Vol. 104, Issue 1, International Institute of Strategic Studies, London, s. 64–77
- IISS Strategic Survey (2004), *The Iraq War's messy aftermath*, Vol. 104, Issue 1, International Institute of Strategic Studies, London, s. 162–171
- IISS Strategic Survey (2006), *Asia*, Vol. 106, Issue 1, International Institute of Strategic Studies, London, s. 267–368
- IISS Strategic Survey (2007), *Asia*, Vol. 107, Issue 1, International Institute of Strategic Studies, London, s. 283–396
- IISS Strategic Survey (2007), *Middle East*, Vol. 107, Issue 1, International Institute of Strategic Studies, London, s. 205–250
- IISS Strategic Survey (2008), *The Americas*, Vol. 108, Issue 1, International Institute of Strategic Studies, London, s. 72–135
- IISS Strategic Survey (2008), *Middle East*, Vol. 108, Issue 1, International Institute of Strategic Studies, London, s. 204–245
- IISS Strategic Survey (2009), *Strategic Policy Issues*, Vol. 109, Issue 1, International Institute of Strategic Studies, London, s. 35–74
- IISS Strategic Survey (2009), *Middle East*, Vol. 109, Issue 1, International Institute of Strategic Studies, London, s. 213–262
- IISS Strategic Survey (2011), *Perspectives*, Vol. 111, Issue 1, International Institute of Strategic Studies, London, s. 27–42
- IISS Strategic Survey (2011), *The Arab Awakening*, Vol. 111, Issue 1, International Institute of Strategic Studies, London, s. 43–96
- IISS Strategic Survey (2012), *Perspectives*, Vol. 113, Issue 1, International Institute of Strategic Studies, London, s. 17–30
- IISS Strategic Survey (2012), *South Asia and Afghanistan*, Vol. 112, Issue 1, International Institute of Strategic Studies, London, s. 303–328
- Jackson R. & Sørensen G. (2003), *Introduction to International Relations – Theories and Approaches*, 2nd ed., Oxford University Press
- Kaldor M. (1999), *New and Old Wars – Organized Violence in Global Era*, Cambridge: Polity Press
- Kallio J. (2012), *Watching a Dragon's Egg Hatch: The makings of a Sinocentric world?*, FIIA Working Paper, April 2012, The Finnish Institute of International Affairs, Helsinki
- Keegan J. (1993), *A History of Warfare*, London: Random House
- Kerttunen M. (2010), *Kuinka sota voitetaan. Sotilasstrategiasta ja sen tutkimisesta*. Julkaisusarja 2, N:o 45, Strategian laitos, Maanpuolustuskorkeakoulu, Helsinki

- Kerttunen M. (2013), *Sotilasstrategia: sotilasstrategian tutkimuksen perusteista*, Sivonen P. (toim.), *Suomalaisia näkökulmia strategian tutkimukseen*, Julkaisusarja 1, N:o 33, Strategian laitos, Maanpuolustuskorkeakoulu, s. 39–58
- Kissinger H. (2012), *A new Doctrine of intervention?*, The Washington Post, 31.3.2012. [<http://fletcher.tufts.edu/Alumni/Talloires-Symposium-2012/~media/23218AEC255B4445930B81A8F04AC163.pdf>, luettu 10.3.2015]
- Koivula T. (2013), *Jälkistrukturalistinen turvallisuustutkimus – mahdoton käsite vai käsitteellinen mahdollisuus?*, Sivonen P. (toim.), *Suomalaisia näkökulmia strategian tutkimukseen*, Julkaisusarja 1, N:o 33, Strategian laitos, Maanpuolustuskorkeakoulu, s. 105–126
- Klotz A. & Lynch C. (2007), *Strategies for Research in Constructivist International Relations*, New York: M.E. Sharpe
- Kober A. (2002), *Low-Intensity Conflicts: Why the Gap between Theory and Practise?*, Defense & Security Analysis, Vol. 18, Issue 1, s. 15–38
- Kratochwil F. (1989), *Rules, Norms and Decisions*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Krepinevich A. (1994), *The Clinton Defense Program: Assessing the Bottom-Up Review*, Strategic Review, Vol. 22, N:o 2, s. 15–25
- Kuhn, T. (1975), *The Structure of Scientific Revolutions*, Chicago: The University of Chicago Press
- Lakatos I. (1976), *Proofs and Refutations*, Cambridge, Cambridge University Press
- Lake A. (1994), *Containing Backlash States*, Foreign Affairs, Vol. 73, n:o 2, Council on Foreign Relations, s. 45–55
- Lambach D. & Debiel T. (2010), *State failure and state building*, The Routledge Handbook of Security Studies, Rotledge: Oxon, s. 159–168
- Lappalainen T. (2011), *Kamppailu Euroopan ohjuspuolustuksesta*, Diplomityö, Ilmasotalinja/Yleisesikuntaupseerikurssi 55, Strategian laitos, Maanpuolustuskorkeakoulu
- Lebow R.N. (2009), *Constitutive Causality: Imagined Spaces and Political Practices*, Millennium: Journal of International Studies, Vol. 38, N:o 2, s. 1–29
- Levy J. (2002), *Qualitative Methods in International Relations*, Harvey F. & Brechter M. (ed.) *Evaluating Methodology in International Studies*, Ann Arbor: University of Michigan Press, s. 131–160
- Liddell Hart B. (1967), *Strategy*, London: Faber & Faber
- Limnéll J. (2009), *Suomen uhkakuvapolitiikka 2000-luvun alussa*, Strategian laitoksen julkaisusarja 1, Strategian tutkimuksia No 29, Maanpuolustuskorkeakoulu
- Lindsay J.M. (2011), *George W. Bush, Barack Obama and the future of US global leadership*, International Affairs, Vol. 87, Issue 4, s. 765–779
- Lintonen R. (1996), *Johdatus kansainvälisen politiikan tutkimukseen*, Strategian laitoksen julkaisusarja 1, N:o 9, Maanpuolustuskorkeakoulu

- Litwak R. (1999), *Rogue States and U.S. Foreign Policy: Containment after the Cold War*. Woodrow Wilson Center Press, Washington D.C
- Manwaring M. (2001), *Internal Wars: Rethinking Problems and Responses*, U.S. Army War College, Strategic Studies Institute
- Mazarr M. (2014), *The Rise and Fall of the Failed-State Paradigm*, Foreign Affairs, vol. 93, Issue 1, s. 113–121
- McDougall W. (1997), *Promised Land, Crusader State: The American Encounter with the World Since 1776*, Boston and New York: Houghton Mifflin.
- McSweeney B. (1999), *Security, Identity and Interests. A Sociology of International Relations*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Mearsheimer J. (2011), *Imperial by Design*, The National Interest, N:o 111, Jan/Feb 2011, s. 16–34
- Michaels J. (2014), *Able but not willing – a critical assessment of NATO's Libya intervention*, Engelbrekt K., Mohlin M., Wagnsson C. (ed.), *The NATO Intervention in Libya: Lessons learned from the campaign*, Routledge: London and New York, s. 17–41
- Mingers J. (1995), *Self-Producing Systems: Implications and Applications of Autopoiesis*. New York: Plenum.
- Mohlin M. (2014), *Cloak and dagger in Libya – The Libyan Thuwar and the role of Allied Special Forces*, Engelbrekt K., Mohlin M., Wagnsson C. (ed.), *The NATO Intervention in Libya: Lessons learned from the campaign*, Routledge: London and New York, s. 195–220
- Morgenthau H. (1967), *Politics Among Nations*, New York: Alfred Knopf
- Murray D. (2013), *Military action but not as we know it: Libya, Syria and the making of an Obama Doctrine*, Contemporary Politics, Vol. 19, N:o 2, s. 146–166
- Münkler H. (2010), *Old and New Wars*, The Routledge Handbook of Security Studies, Routledge: Oxon, s. 190–200
- Nau H.R. (2010), *Obama's foreign policy*, Policy Review, April 1 2010, Hoover Institution, Stanford University. [<http://www.hoover.org/research/obamas-foreign-policy>]
- Niiniluoto I. (2002) *Johdatus tieteenfilosofiaan*, 3. painos, Keuruu: Otava
- Neumann I. (2002) *Returning Practice to the Linguistic Turn: The Case of Diplomacy*, Millennium: Journal of International Studies, Vol. 31, N:o. 3, s. 627–651, London School of Economics
- Onuf N. (1998), *Constructivism: A User's Manual*, Kubáľková V., Onuf, N., Kowert P. (ed.) International Relations in a Constructed World, New York: M.E. Sharpe Inc, s. 58–78
- O'Reilly K. (2013), *A Rogue Doctrine?: The Role of Strategic Culture on US Foreign Policy Behavior*, Foreign Policy Analysis, Vol. 9, International Studies Association, s. 57–77
- Pew Research Center (2004), *Iraq Support Steady In Face Of Higher Casualties*, News Release, 17.9.2004. [<http://www.people-press.org/files/legacy-pdf/225.pdf>, luettu 26.2.2015]

Pew Research Center (2005), *U.S. Image Up Slightly, But Still Negative*, 16-Nation Pew Global Attitudes Survey, 23.6.2005. [<http://www.pewglobal.org/files/2005/06/Pew-Global-Report1-6-23-05-final-with-Morocco-note-and-topline.pdf>, luettu 26.2.2015]

Pew Research Center (2006a), *Public Unenthused By Democracy Push*, 3.2.2006. [<http://www.pewresearch.org/2006/02/03/bushs-concern-over-isolationism-reflects-more-than-just-rhetoric/>, luettu 26.2.2015]

Pew Research Center (2006b), *Pessimism Grows as Iraq War Enters Fourth Year*, News Release, 16.3.2006. [<http://www.people-press.org/files/legacy-pdf/272.pdf>, luettu 26.2.2015]

Phillips C. (2012), *Syria's Torment*, Survival, Vol. 54, Issue 4, International Institute of Strategic Studies, London, s. 67–82

Posen B. (2007), *The Case for Restraint*, The American Interest, Vol. 3, N:o 2, Nov/Dec 2007, s. 7–17

Pouliot V. (2007), *"Subjectivism": Toward a Constructivist Methodology*, International Studies Quarterly, Vol. 51, Issue 2, s. 359–384

Raitasalo J. (2005), *Constructing war and military power after the cold war*. Julkaisusarja 1, N:o 21, Strategian laitos, Maanpuolustuskorkeakoulu, Helsinki.

Raitasalo J. (2008), *Turvallisuusympäristön muutos ja Suomen puolustus*. Julkaisusarja 1, N:o 23, Strategian laitos, Maanpuolustuskorkeakoulu, Helsinki.

Raitasalo J. & Sipilä J. (2007), *Mikä Suomea uhkaa? Laaja turvallisuuskäsitys ja uhkakuvapolitiikka näkökulmina Suomen turvallisuuspolitiikkaan*. Julkaisusarja 4, N:o 23, Strategian laitos, Maanpuolustuskorkeakoulu, Helsinki.

Raitasalo J. & Sipilä J. (2008), *Näkökulma sotaan*, Raitasalo J. & Sipilä J. (toim.), *Sota – teoria ja todellisuus: näkökulmia sodan muutokseen*, Julkaisusarja 1, N:o 24, Strategian laitos, Maanpuolustuskorkeakoulu, Helsinki, s. 1–10

Raitasalo J & Sipilä J. (2013), *From Containing Threats to Managing Risks: Changing Western Perceptions on War*, Huldt B., Huldt C., Ries T. & Sivonen P. (ed.), *Strategic Yearbook 2012–2013. The Emerging Global Security Environment*, The Swedish National Defence College. Västerås: Edita, s. 239–270

Reus-Smit C. (1999), *The Moral Purpose of the State: Culture, Social Identity, and Institutional Rationality in International Relations*. Princeton: Princeton University Press

Roberts A. (2003), *The 'War on Terror' in Historical Perspective*, Mahnken T. & Maiolo J. (ed.) *Strategic Studies: A Reader*. Routledge: London and New York, s. 398–420

Robinson L. (2012), *The Future of Special Operations*, Foreign Affairs, Vol. 91, Issue 6, Council on Foreign Relations, s. 110–122

Searle J. (1969), *Speech Acts: An essay in the Philosophy of language*, Cambridge University Press

Searle J. (1995), *The Construction of Social Reality*, New York, Free Press.

Shapiro J. & Darken R. (2007), *Homeland Security: A New Strategic Paradigm*, Baylis J., Wirtz J., Gray C. & Cohen E. (ed.), *Strategy in the Contemporary World*, 2nd edition, Oxford University Press, s. 295–313

Sharp T. (2012), *Over-promising and under-delivering? Ambitions and risks in US defense strategy*, *International Affairs*, Vol. 88, Issue 5, s. 975–991

Sipilä J. & Koivula T. (2013), *Kuinka strategiaa tutkitaan*, Strategian laitos, Julkaisusarja 2, N:o 50, Maanpuolustuskorkeakoulu

Sirén T. (2009), *State Agent, Identity and the "New World Order" – Reconstructing Polish Defence Identity after the Cold War Era*. Julkaisusarja 1, N:o 26, Strategian laitos, Maanpuolustuskorkeakoulu

Strachan H. (2003), *The Lost Meaning of Strategy*, Mahnken T. & Maiolo J. (ed.) *Strategic Studies: A Reader*. Routledge: London and New York, s. 421–437

Toffler A. & H. (1993), *War and Anti-War: Survival at the Dawn of the Twenty-First Century*, Boston: Little, Brown.

Tomes R.R. (2014), *American Exceptionalism in the Twenty-First Century*, IISS Survival: Global Politics and Strategy vol. 56 n:o 1, International Institute of Strategic Studies, London, s. 27–50

Treverton G. (2013), *The United States and Emerging Global Security Challenges*, Hultdt B., Hultdt C., Ries T. & Sivonen P. (ed.), *Strategic Yearbook 2012–2013. The Emerging Global Security Environment*, The Swedish National Defence College. Västerås: Edita, s. 25–52

Tuomi J. & Sarajärvi A. (2013), *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*, 10.painos, Vantaa: Tammi

Van Creveld M. (1991), *The Transformation of War*, New York: The Free Press

Vuori, J. (2008) *Tiedonintressit ja teorioiden käytännöllisen arvon perusta kansainvälisten suhteiden tutkimuksessa*, Vuori J. ja Hakovirta H. *Tieteen teorian ja kansainvälistensuhteiden oppialan kehitys*. Turun yliopisto. Valtio-opin laitos. Uniprint. Turku. s. 3–32

Wæver O. (1995), *Securitization and Desecuritization*, Lipschutz R.D. (ed.), *On Security*, New York: Columbia University Press, s. 46–84

Walt S. (2011), *The end of the American era*, *The National Interest*, N:o 116, Nov/Dec 2011, s. 6–16

Waltz K. (1979), *Theory of International Politics*, Boston, McGraw-Hill

Weber M. (1978), *Economy and society: an outline of interpretive sociology*. Vol. 1, Roth G., Wittich C. (ed.), Berkeley, Los Angeles/London: University of California Press

Wendt A. (1987), *The Agent-Structure Problem in International Relations Theory*, *International Organisation*, Vol. 41, s. 335–370

Wendt A. (1995), *Constructing International Politics*, *International Security*, Vol. 20, N:o 1, MIT Press, s. 71–81

Wendt A. (1999), *Social Theory of International Politics*, Cambridge studies in international relations; 67, Cambridge University Press

Wendt A. & Fearon J.(2002), *Rationalism v. Constructivism: A Skeptical View*, Carlsnaes W., Risse T., Simons B.(toim.) *Handbook of International Relations*, London: Sage, s. 52–73

Muut lähteet

Annan K. (2000), *We the peoples: the role of the United Nations in the twenty-first century*. Report of the Secretary General, A/54/2000, 27 March 2000.

Clinton W. (1994), *Remarks to Future Leaders of Europe in Brussels*, 9.1.1994. [<http://www.presidency.ucsb.edu/ws/index.php?pid=49643&st=&st1=>, luettu 4.2.2015]

Gallup (2009), *Presidential Approval Ratings -- George W. Bush*, Gallup-yhtiön verkkosivut, [<http://www.gallup.com/poll/116500/presidential-approval-ratings-george-bush.aspx>, luettu 6.9.2014]

Nato (2001), *Press release 124, Statement by the North Atlantic Council*, 12.9.2001, [<http://www.nato.int/docu/pr/2001/p01-124e.htm>, luettu 19.2.2015]

Nobel (2009), *Announcement: The Nobel Peace Prize for 2009*. The Norwegian Nobel Committee. [http://nobelpeaceprize.org/en_GB/laureates/laureates-2009/announce-2009/, luettu 7.9.2014]

Raitasalo J. (2013), Luentomateriaali, luento Maanpuolustuskorkeakoulun sotatieteen maisterikurssi 4 strategian pääaineopiskelijoille 21.10.2013, muistiinpanot tekijän hallussa.

Yhdistyneet Kansakunnat (2001), Turvallisuusneuvosto, Päätöslauselma 1368, 12.9.2001. [<http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N01/533/82/PDF/N0153382.pdf?OpenElement>, luettu 19.2.2015]

Yhdistyneet Kansakunnat (2002), *Resolution 1441*, Security Council. 8.11.2002. [<http://www.un.org/Depts/unmovic/documents/1441.pdf>, luettu 24.2.2015]

Yhdistyneet Kansakunnat (2003), *Twelfth quarterly report of the Executive Chairman of the United Nations Monitoring, Verification and Inspection Commission in accordance with paragraph 12 of Security Council resolution 1284 (1999)*, 28.2.2003 [http://www.un.org/depts/unmovic/new/documents/quarterly_reports/s-2003-232.pdf, luettu 24.2.2015]

Yhdistyneet Kansakunnat (2015), *Syria Regional Refugee Response*, Inter-agency Information Sharing Portal, [<http://data.unhcr.org/syrianrefugees/regional.php>, luettu 18.3.2015]

Yhdysvaltojen puolustusministeriön verkkosivut (U.S Department of Defence), [<http://www.defense.gov/about/dod101.aspx>, luettu 8.4.2014]

Yhdysvaltojen senaatti, *Senate Joint Resolution 23*, 18.9.2001. [<https://www.congress.gov/bill/107th-congress/senate-joint-resolution/23/text>, luettu 19.2.2015]